



## Foglalkoztatási Hivatal

---

**Frey Mária**

**A foglalkoztatási törvényben rögzített és az ÁFSZ által működtetett,  
továbbá az ezeken kívül szabályozott és bonyolított aktív munkaerő-piaci  
eszközök értékelése a 2004-2009. közötti időszakban**

Tanulmány az „Aktív munkaerő-piaci politikák komplex értékelése” c.  
kutatáshoz

Készült a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából,  
a TÁMOP 1.3.1 „A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése az integrált munkaügyi és  
szociális rendszer részeként” c. kutatási program keretében

**Budapest, 2010. július**



A projekt az Európai Unió támogatásával,  
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg



## Tartalom

### Bevezető

#### **I. RÉSZ: Az Ft-ben rögzített normatív aktív munkaerő-piaci eszközök az ÁFSZ működtetésében**

1. Az aktív eszközök működési feltételeinek változása a vizsgált időszakban  
(Jogszabályi környezet, eljárási szabályok változása, kiemelt célcsoportok)
2. Az aktív eszközökre fordított kiadások változásának trendjei
3. Az aktív eszközök által támogatottak érintett és átlaglétszámának változásai
4. Normatív aktív munkaerő-piaci eszközök
  - 4.1 Munkaerő-piaci képzés
  - 4.2 Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás
  - 4.3 Közhasznú foglalkoztatás
  - 4.4 Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása
  - 4.5 Pályakezdők munkába állását segítő eszközök
  - 4.6 Szakképzettséggel rendelkező pályakezdő álláskereső munkatapasztalt-szerzésének támogatása
  - 4.7 A foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása
  - 4.8 Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása
  - 4.9 Munkahely-megőrzés támogatása
  - 4.10 Mobilitási támogatás
  - 4.11 Alkalmi munkavállalói könyvvvel történő foglalkoztatás
  - 4.12 Mikro-, kis és középvállalkozások ösztönzése álláskereső foglalkoztatására

#### **II. RÉSZ: A Foglalkoztatási törvényen kívül szabályozott és az ÁFSZ hatókörén kívül működtetett aktív munkaerő-piaci eszközök**

1. Megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci beilleszkedésének támogatása
  - 1.1 Általános, a munkaerő-piaci státustól független ösztönzők
  - 1.2 A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci, szociális státusához kapcsolódó támogatások
  - 1.3 TÁMOP 1.1.1 projekt, a rehabilitációs járadékban részesülők komplex rehabilitációját támogató program
2. Közmunkában történő foglalkoztatás támogatása
3. Start kártyacsalád a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatásának olcsóbbá tételére
4. Közcélú foglalkoztatás támogatása – Út a munkához program

#### **III. RÉSZ: Munkaerő-piaci Alap Foglalkoztatási Alaprészből finanszírozott központi munkaerő-piaci programok**

Felhasznált irodalom  
Mellékletek

## Bevezető

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából Dr. Frey Mária irányításával egy kutatócsoport kapott megbízást az „Aktív munkaerő-piaci politikák komplex értékelése” c. kutatás lebonyolítására. A vizsgálat célja az aktív munkaerő-piaci politikákról rendelkezésre álló információk összegyűjtése, működési folyamatának és eredményeinek értékelése, különös tekintettel az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) szerepére és kapcsolatrendszerére.

Jelen kutatási jelentés a komplex értékelésnek egy résztanulmánya. Egyfelől kiterjed az Flt-ben rögzített normatív munkaerő-piaci eszközökre, amelyek működtetése az ÁFSZ feladata. Ezek a következők:

- Munkaerő-piaci képzés/átképzés,
- Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása,
- Tartós munkanélküliek foglalkoztatásának támogatása, bértámogatás
- Közhasznú foglalkoztatás,
- Mobilitási támogatások
- Pályakezdekők elhelyezkedésének támogatása
- Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása
- Munkahely-megőrzés támogatása
- Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása
- Alkalmi munkavállalói (AM) könyv (a fentiektől elkülönülő intézmény és szabályrendszerrel; csak a működtetés tartozik az ÁFSZ-hez).

A felsorolt eszközök tekintetében a vizsgálat tárgyát képezik: a döntési rendszer, a finanszírozási források, részvételi adatok, résztvevők összetétele, követési vizsgálatok eredményei és a fajlagos ráfordítások.

Másfelől foglalkozik a tanulmány azokkal az aktív munkaerő-piaci eszközökkel is, amelyek az Flt-ben nem szerepelnek; más-más jogszabályok tartalmazzák a munkaerő-piaci beavatkozások ügyfélkörét, a támogatáshoz való hozzájutás módját és szabályrendszerét. Ezek működtetése jórészt kívül esik az ÁFSZ keretein is. Itt olyan támogatásról van szó, mint például a:

- közmunka.
- a Start-kártyacsalád,
- a kkv-k járulék-kedvezménye
- a rendszeres szociális segélyezéshez/rendelkezésre állási támogatáshoz kapcsolt közcélú foglalkoztatás (Út a munkához program).

Ezekről azokat az információkat kellett összegyűjteni és rendszerezni, amit lehetővé tettek a rendelkezésre álló adatok.

A kutatást az alábbi szempontok figyelembe vételével bonyolítottuk le:

- Hol, milyen mechanizmusokon keresztül születnek a munkaerő-piaci politikára vagy intézkedésre és intézményrendszerre vonatkozó döntések (jogi szabályozás, szervezet,

a munkaerő-piaci beavatkozások, ügyfelek köre, jogai, kötelezettségei, finanszírozás, munkaerőpiac más szereplőinek részvétele)?

- Milyen munkaerő-piaci támogatásokat (típusok) alkalmaznak, mely szervezet irányítja és valósítja meg azokat, milyen ügyfélkört érintenek?
- A munkaerő-piaci kiadások szerkezete. Milyen pénzügyi források állnak rendelkezésre, és ezek hogyan oszlanak meg a különböző szereplők között?
- A döntéshozók, irányítók és megvalósítók együttműködése. Összekapcsolhatók-e (milyen módon) a különböző intézmények által működtetett támogatások, szolgáltatások?
- Foglalkoztatási eredmények értékelése.
- Milyen adatbázisok léteznek, és ki működteti azokat? Hogyan határozzák meg, mérik és értékelik a teljesítményt és az eredményeket (szervezetenként és intézkedés típusonként). Milyen fehér foltok vannak?
- A munkaerő-piaci intézmények ügyfelei.

A kutatási jelentés két fő részből áll. Az első rész az Flt-ben rögzített aktív munkaerő-piaci eszközök értékelését tartalmazza, a második rész pedig az Flt-n kívüli eszközöket, amelyek mindegyike önálló intézmény, a többitől eltérő szabályrendszerrel.

A kutatásnak van egy harmadik fejezete is, amely a 2004-2009 között indított munkaerő-piaci programokra vonatkozó vizsgálatnak a részét képezi. Ezen belül a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének központi keretéből finanszírozott programokról van szó, nevezetesen a munkahely-teremtés támogatásáról, továbbá más, ad-hoc jellegű központi programokról.

## I. RÉSZ

### Az Flt-ben rögzített normatív aktív munkaerő-piaci eszközök az ÁFSZ működtetésében

Ebben a fejezetben az aktív munkaerő-piaci eszközök működési feltételeit és kiemelt célcsoportjait a jogszabályi környezet és eljárási szabályok változásán keresztül vizsgáljuk, a 2004-2009-es időszakra vonatkozóan. Az aktív munkaerő-piaci eszközök ráfordításainak alakulását bemutatjuk a:

- Munkaerő-piaci Alap egészéhez viszonyítva,
- a GDP-vel összehasonlítva, továbbá
- a Foglalkoztatási Alap központi és decentralizált keretének egymáshoz viszonyított arányán keresztül.

Az aktív munkaerő-piaci eszközök kedvezményezetteinek számát az országos trendek, továbbá a résztvevők érintett és átlaglétszámai alapján elemezzük. Az egyes aktív eszközök igénybevételét a résztvevők nemek, korcsoportok és iskolai végzettség szerinti összetételén keresztül mutatjuk be, különös tekintettel az olyan, nagy befogadóképességű eszközökre, mint a képzés, a bértámogatás vagy a közhasznú foglalkoztatás.

Az aktív munkaerő-piaci eszközök hatásait a monitoring vizsgálatba bevont aktív eszközök esetében lehet értékelni (bértámogatás, képzés, vállalkozóvá válás támogatása), merthogy csak ezekről készül rendszeres adatgyűjtés.

A felsorol részvizsgálatok összegzéseként következtetéseket vonunk le az aktív eszközök működtetésének eredményességére és célszerűségére vonatkozóan.

#### 1. Az aktív eszközök működési feltételeinek változása a vizsgált időszakban

(Jogszabályi környezet, eljárási szabályok változása, kiemelt célcsoportok)

A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Ft.) 5.§(1) bekezdése kimondja, hogy a foglalkoztatási feszültségek megszüntetésére, kezelésére és feloldására, valamint a munkanélküliség megelőzésére, csökkentésére és hátrányos következményeinek enyhítésére elsősorban *munkaerő-piaci szolgáltatásokat és a foglalkoztatást elősegítő támogatásokat* kell alkalmazni. Az utóbbiakat aktív munkaerő-piaci eszközöknek szokás nevezni, mivel funkciójuk a munkanélküliség megelőzése, vagy a mielőbbi munkába állás ösztönzése. Az ezek megállapításával, folyósításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a munkaügyi kirendeltségek végzik, amihez a *Munkaerő-piaci Alap (MpA) foglalkoztatási alaprészének decentralizált kerete* nyújt fedezetet. Az aktív eszközök igénybevételének részletes szabályait a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról szóló 6/1996. (VII. 16.) sz. MüM rendelet tartalmazza. A jogosultságra általában az jellemző, hogy – a munkanélküli ellátásokkal szemben – *az aktív munkaerő-piaci eszközökhöz sem a munkáltatók, sem pedig a munkanélküliek nem jutnak hozzá automatikusan*, még akkor sem, ha megfelelnek a törvényben rögzített feltételeknek. (A pályakezdők munkatapasztalat szerzésének volt a jellemzője, hogy meg kellett ítélni a támogatást, ha a kérelmező a jogszabályi feltételeknek megfelelt).

Az 1991. március elsején hatályba lépett Ft. a foglalkoztatást elősegítő támogatások közé az alábbiakat sorolta:

- *Munkaerő-piaci képzés/átképzés,*

- *Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása,*
- *Tartós munkanélküliek foglalkoztatásának támogatása,*
- *Közhasznú foglalkoztatás,*
- *Munkahelyteremtés támogatása,*
- *Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása,*
- *Korengedményes nyugdíjazás.*

Ez a lista 1996. végéig mindössze egy ponton változott: *1995. július elsején megszűnt a korengedményes nyugdíj foglalkoztatási alapból való átvállalásának a lehetősége.*

Nagyobb léptékű módosításra *1997. január 1-től* került sor, amikor:

- *hatályát veszítette a részmunkaidős foglalkoztatás addig érvényes támogatási formája*
- *és új eszközöket vezettek be, úgy mint:*
  - *az önfoglalkoztatók munkahely-teremtésének támogatása,*
  - *a munkahely-megőrzés támogatása: a) likviditási támogatás formájában és b) egyes munkavállalói rétegek részmunkaidős foglalkoztatásának elősegítésével,*
  - *továbbá a foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása.*

*1998. március 19-étől:*

- *a mobilitási támogatás keretében a helyközi utazás mellett a csoportos személyszállítás, a lakhatás és a munkaerő toborzás költségeinek átvállalására is lehetőség nyílt.*

*2000. január elsejétől:*

- *kikerült az Flt-ből, majd 2002. január elsején visszakerült oda a munkahely-teremtő beruházások és a munkahely-megőrzés támogatása<sup>1</sup>,*
- *az egyedi aktív eszközök mellett az ezek kombinált alkalmazását biztosító aktív munkaerő-piaci programokat is lehet támogatni,*
- *sor került a munkaerő-piaci szolgáltatások szabályozására és új szolgáltatások bevezetésére.*
- *az önfoglalkoztatóvá váláshoz nyújtható kamatmentes tőkejuttatást 500 ezer Ft-ról 1 millió Ft-ra emelték.*

*2001. július elsejétől:*

- *kibővítették a képzési támogatásban részesülők körét a gyesen, gyeten, gyeden lévő szülőkkel;*
- *előírták, hogy azok a munkanélküliek, akik a munkaügyi központ által támogatott képzésüket még a járadékfolyósítás ideje alatt, de legkésőbb annak 180. napjáig megkezdik, a képzés idejére (de legfeljebb a képzés megkezdésétől számított 365 napig) munkanélküli járadékban részesüljenek, akik viszont erre nem jogosultak, azok keresetpótló támogatásként a munkanélküli járadék alsó határával azonos összeget kapjanak;*
- *a pályakezdő munkanélküliek keresetpótló juttatása azonos lett a munkanélküli járadék alsó határával, annak korábbi 20-40%-a helyett.*

*2003. január 1-től:*

- *A keresetpótló juttatásnak – a munkanélküli járadék alsó határával azonos - összegét a duplájára emelték azokban az esetekben, ha a képzésben részt vevő személy jövedelemmel nem rendelkezett, és a háztartásában legalább három (képzésben részt*

<sup>1</sup> Ennek oka a kormányzati struktúra változása volt, amely az 1998-ban megszüntetett Munkaügyi Minisztérium foglalkoztatás-fejlesztési feladatait a Gazdasági Minisztériumra bízta, a többit pedig az SzCsM-nél hagyta. Ezért ki kellett emelni az Flt-ből a munkahely-teremtés és –megőrzés támogatását, és erre önálló célleírányzatot létrehozni. 2000-ben az összes foglalkoztatáspolitikai feladat irányítása a GM-hez került, így az önállósított célleírányzat ismét visszakerülhetett az Flt-be és integrálódhatott a Munkaerő-piaci Alapba.

vevő egyedülálló személy esetén kettő) eltartásra kötelezett hozzátartozó élt (feltéve, hogy jövedelmük egyenként nem haladta meg az öregségi nyugdíj 70 százalékát).

- A 45. életévüket betöltött, valamint a roma származású emberek foglalkoztatásának elősegítésére az átlagosnál kedvezőbb támogatási feltételeket állapítottak meg a képzés, a bértámogatás és a közhasznú munkavégzés esetében, ami magasabb támogatási mértéket és hosszabb támogatási időt jelentett.
- Bevezették a *részmunkaidős foglalkoztatás támogatását*, a munkáltatói és munkavállalói érdekeltség megteremtésére. Ennek alapján azoknak a munkaadóknak lehetett támogatást nyújtani, amelyek vállalták legalább 3 hónapja regisztrált munkanélküliek foglalkoztatását, továbbá 14 éven aluli gyermekkel rendelkező szülőket (akik lehetnek munkanélküliek, foglalkoztatottak, vagy gyermekgondozási szabadságon lévők is).
- Az önfoglalkoztatóvá váláshoz nyújtható visszatérítendő kamatmentes támogatás összegét 3 millió forintra emelték.

2004-ben kezdődött el az a folyamat, hogy a foglalkoztatási törvény mellett más törvények (Szja, Tao, Eho) is nyújtanak olyan járulék- és adókedvezményeket, amelyek az álláskereső és egyéb hátrányos helyzetű, vagy megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának és képzésének ösztönzéséhez kapcsolódnak. Ezek igénybevételéről azonban sem a Pénzügyminisztériumtól, sem az APEH-től nem sikerült információt szerezni.

#### **2004. január 1-jétől:**

- *Mentesültek a tételes egészségügyi hozzájárulás (eho) megfizetése alól* azok a munkáltatók, amelyek gyesen, ill. gyeten lévő munkavállalót legfeljebb 4 órában foglalkoztatnak. Ugyanez vonatkozott az 50 évesnél idősebb, tartós munkanélkülit alkalmazó munkaadókra is.
- Ugyanettől az időponttól duplájára, a minimálbér összegére nőtt a megváltozott munkaképességű munkavállalót alkalmazó, legfeljebb 20 főt foglalkoztató adózó *adóalap-kedvezménye*.

#### **2005. január 1-től:**

- Belépett az arányos egészségügyi hozzájárulás, azaz *részmunkaidő esetén időarányos ehót* lehet fizetni.
- A pályakezdők, a gyermeknevelési támogatás igénybevételét követően elhelyezkedő munkavállalók, az 50 év feletti tartós munkanélküliek, az ösztöndíjas foglalkoztatási jogviszonyban alkalmazottak munkáltatója *járulékkedvezményre* kapott jogot.
- Gyermekgondozási segély folyósítása mellett már a gyermek 1 éves korától vállalható munka (a korábbi másfél évvel szemben), mégpedig teljes munkaidőben.
- Újraszabályozták a rendszeres szociális segélyezés rendszerét, többek között a *segély helyett munkát* elv érvényre juttatásával.
- Bevezették a *prémiumévek programot*, ami támogatja, hogy a nyugdíj-jogosultság megszerzéséig részmunkaidőben tovább foglalkoztathatók legyenek azok a köztisztviselők és közalkalmazottak, akik a létszámcsökkentés miatt enélkül elveszítenék állásukat.
- A társasági adókedvezmény révén már a létszámukat 30 dolgozóval, hátrányos régióban 15 dolgozóval bővítő kisvállalkozások is igénybe vehették a *fejlesztési adókedvezményt*. A középvállalkozásoknak 150 dolgozóval, ill. hátrányos helyzetű régióban 75 dolgozóval kellett növelni ehhez a létszámukat.

- A legfeljebb öt dolgozóval tevékenykedő mikrovállalkozások minden új foglalkoztatott után a minimálbér éves összegével csökkenthették a társasági adó-, illetve személyi jövedelemadó alapjukat. Azok a vállalkozások, amelyekben a foglalkoztatottak átlagos létszáma emelkedett, minden többletfoglalkoztatott után személyenként egymillió forinttal mérsékelhették az iparűzési adó alapjukat.

*Még ugyanebben az évben léptek hatályba a **100 lépés program** keretében hozott munkaügyi intézkedések:*

- *2005. augusztus 1-jén az Alkalmi Munkavállalói Könyv új típusát vezették be, az un. kékmunka könyvet, a magánszemélyeknél alkalmi munkát végzők – háztartási munka, gyermekfelügyelet, javítási-karbantartási munkák, kertgondozás – foglalkoztatási biztonságának megteremtésére. Emellett rugalmasabbá tették az alkalmi munkavállalás feltételeit a mezőgazdasági szezonális munkáknál is.*
- *2005. október 1-jén bevezették a Start kártyát a pályakezdő fiatalok munkába lépésének elősegítésére. Az őket foglalkoztatóknak a munkavállalás első évében csak 15 százalékos közterhet kell fizetniük, a második évben pedig 25 százalékot.*
- *2005. novemberében modell értékű közmunkaprogramot indítottak útjára, a téli foglalkoztatási gondok enyhítésére, a leghátrányosabb munkaerő-piaci helyzetű rétegek bevonásával. A közmunkaprogram tartós munkanélküliek (köztük aktív korú rendszeres szociális segélyezettek) foglalkoztatására biztosított munkalehetőséget az önkormányzatoknál, azok közfeladatainak ellátása során.*

#### **2006. január 1-től:**

- *mentesültek a munkáltatói járulékfizetés kötelezettsége alól azok a 250 fős létszám alatti mikro-, kis- és középvállalkozások, továbbá a civil szervezetek, amelyek létszámukat legalább három hónapja regisztrált munkanélkülivel bővítették. A támogatás egy évre szólt, ami alatt a felvett munkaerőt meg kellett tartani, sőt még egy évig tovább kellett foglalkoztatni. A járulékfizetés alóli mentesség kiterjedt a tételes egészségügyi hozzájárulásra, a munkáltató által fizetendő TB-járulékokra, és a munkaadói járulékra.*

Mindehhez tegyük hozzá, hogy az ezredfordulót követően megnyíltak az *EU előcsatlakozási alapok is, majd az Európai Szociális Alap forrásai*, amelyek szigorú adminisztrációs követelményeket támasztva finanszíroztak komplex foglalkoztatási programokat, főleg nonprofit szervezetek vezette konzorciumok irányításával, vagy az ÁFSZ égisze alatt. A sok program számos hátrányos helyzetű ember munkaerőpiacra való visszavezetését célozta meg, olyannyira, hogy a különféle szponzorok szinte versenyeztek a jelöltekért.

Az évek során tehát kezelhetetlenül nagy számú, és gyakran egymást átfedő támogatási forma jött létre a munkanélküliség megelőzésére és az állástalanok munkaerőpiacra való visszatérésének segítésére. Emiatt a munkaügyi szervezetnek sokszor egyazon célcsoport számára is más-más szabályok alapján kellett támogatást nyújtania, aminek az adminisztrációja elviselhetetlen, hatása pedig átláthatatlan volt. Ezért *szükségessé vált a támogatási rendszer egyszerűsítése, a párhuzamosságok kiiktatása és átláthatóságának javítása.*

Ez az Ft. módosításával részben megvalósult – bár ma újra meg lehetne ismételni - , ami 2007. január elsején lépett hatályba. Ennek végrehajtási szabályait - a foglalkoztatást

elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról szóló 6/1996. (VII. 16) MüM rendeletet módosító – 3/2007. (II. 9.) SZMM rendelet fogalmazta újra.

***A 2007. január 1-jén hatályba lépett módosítások lényege a következőkben foglalható össze:***

- A munkaerő-piaci képzések esetében a jogszabály-módosítás feloldotta az uniós forrásból finanszírozott, ill. a decentralizált pénzügyi keretből támogatott képzések ideje alatti támogatásokban tapasztalt eltéréseket. Jelentős változást eredményezett a – korábban a minimálbér 60 százalékának megfelelő – fix összegű keresetpótló támogatás összhangba hozása a megélhetést biztosító támogatással. 2007. január 1-től a jogszabály módosítása a munkaerő-piaci képzésben való részvétel esetén a minimálbér 100 százalékának megfelelő mértékű keresetpótló juttatás megállapítását tette lehetővé.
- Az induló vállalkozásokat korábban két támogatási forma segítette: a vállalkozóvá válás és az önfoglalkoztatóvá válás támogatása. E két aktív eszközt 2007. elején összevonták. A korábbi önfoglalkoztatóvá válás támogatása, amely 3 millió forintig terjedő visszatérítendő kamatmentes tőkejuttatást jelentett, a jogszabály módosításával visszatérítendő és/vagy vissza nem térítendő juttatássá alakult át. Erre folyamatosan pályázni lehet. A vállalkozóvá váló álláskeresőkre részére emellett a minimálbér összegének megfelelő támogatás is megállapítható, legfeljebb hat hónapra, ami együtt és külön-külön is adható.
- Bér- és járuléktámogatásra a jogszabály módosításáig többféle támogatási lehetőség állt rendelkezésre. A változtatás lényege, hogy külön jogszabályban meghatározott hátrányos helyzetű személyek foglalkoztatásához nyújtható támogatás, egyévi időtartamra. A munkaadók részére a munkabér és járulékai 50 százalékának, megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén 60 százalékának megfelelő összegű támogatást helyeztek kilátásba.
- A munkahelymegőrzés a de minimis szabályai szerint továbbra is támogatható maradt.
- A munkaerő-piaci programok keretében nyújtott, egymásra épülő, egymást kiegészítő támogatások eszközrendszere kibővült a munkahelyteremtés támogatásának lehetőségével, valamint – a de minimis szabályokra tekintettel – a munkabér és járulékai 100 százalékos mértékű megtérítésével.
- 2007. január 1-től önálló támogatási formaként megszűntek, ill. a bértámogatásba beépültek az alábbi támogatási formák:
  - o a pályakezdő álláskeresők alanyi jogon nyújtható képzési támogatása,
  - o a megváltozott munkaképességű álláskeresők képzési támogatása,
  - o a vállalkozói tevékenység gyakorlásához szükséges tanfolyami képzés támogatása,
  - o a foglalkoztatás bővítését szolgáló bértámogatás,
  - o a foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása,
  - o a részmunkaidős foglalkoztatás bővítését szolgáló bér- és járulék-átvállalás,
  - o a pályakezdők munkatapasztalat szerzésének támogatása,
  - o a pályakezdők foglalkoztatási támogatása,
  - o a munkaerő-kölcsönzés keretében történő foglalkoztatás támogatása,
  - o a lakhatási hozzájárulás és
  - o a munkaerő-toborzás támogatása.

***2007-től az Állami Foglalkoztatási Szolgálat megyei szervezeti rendszerét regionalizálták.***

Az országban hét *regionális munkaügyi központ* jött létre, amely:

- központi szervezetből, valamint

- kirendeltségekből áll.

A *központi szervezet* irányítja és ellenőrzi a kirendeltségek tevékenységét, elvégzi a hatáskörébe utalt feladatokat a megváltozott munkaképességű álláskeresőök foglalkozási rehabilitációjával kapcsolatban, dönt a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprésze régióra decentralizált keretének felhasználásáról, biztosítja az álláskeresők ellátását és a vállalkozói járadékot, továbbá gondoskodik a támogatási és szolgáltatási rendszer működtetéséről.

A *kirendeltségek* illetékességi területükön nyilvántartásba veszik az álláskeresőket, továbbá elvégzik az álláskeresői járadék, álláskeresői segély és a vállalkozói járadék megállapításával, és a foglalkoztatást elősegítő támogatások nyújtásával kapcsolatos feladatokat.

Minden régióban jogszabályi felhatalmazással kijelölnek néhány kirendeltséget – ezek a *kirendeltség és szolgáltató központok* -, ahol olyan *munkaerő-piaci szolgáltatásokat* nyújtanak az ügyfelek számára, amelyek másutt nem elérhetők. Ezek:

- működtetik a szolgáltatások kiépített intézményrendszerét,
- rehabilitációs munkacsoportot tartanak fenn,
- és közreműködnek a megváltozott munkaképességű személyek részére foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások biztosításában.

### **2008. január 1-jén lépett hatályba a rehabilitációs járadékról szóló törvény.<sup>2</sup>**

Ennek célja olyan ellátórendszer és foglalkoztatás-központú rehabilitációs szolgáltatási és támogatási rendszer kialakítása, amelyben a rehabilitálható megváltozott munkaképességű személyek számára a foglalkoztatás nyújt megélhetési forrást. Következésképpen rokkantsági nyugdíjban csak azok az aktív korú személyek részesülhetnek, akik teljes értékű munka végzésére rehabilitációval sem tehetők képessé. Az új rendszer négy pillérre épül.

Az első és legfontosabb pillér a *korszerű minősítési rendszer megteremtése*, amely az egész szervezetre vonatkoztatott egészségkárosodás és a szakmai (a betöltött, illetve betölthető munkakörtől függő) munkaképesség-változás megállapítása mellett nem az elveszett, hanem a megmaradt, a fejleszthető képességekre, a rehabilitációs esélyekre koncentrál. Ezzel megalapozza az érintettek visszatérését a munkaerőpiacra, és az igénylők állapotának sokoldalúbb, reálisabb értékelésével objektívebben állapítja meg az ellátásokra való jogosultságot.

A második pillér: az új minősítési rendszer szerint legalább 50 százalékos egészségkárosodást és szakmai munkaképesség-változást szenvedett, de rehabilitálható személyek számára (a rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíj helyett) egy határozott idejű – legfeljebb három éves időtartamra megállapítható – ellátás, az ún. *rehabilitációs járadék* került bevezetésre.

A harmadik pillér, hogy az orvosi, a szociális és foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások összehangolt fejlesztése keretében *minden rehabilitálható személy részére rehabilitációs tervet* kell kidolgozni, és ennek végrehajtására vele együttműködési megállapodást kötni. Az indokolt rehabilitációs szolgáltatások igénybevételére az érintett személy nem csak jogosulttá válik, hanem köteles is a megállapodás szerinti rehabilitációban részt venni.

<sup>2</sup> 2007. évi LXXXIV. törvény a rehabilitációs járadékról, hatályos: 2008. január 1-jétől.

A negyedik pillért a *megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának elősegítése* jelenti, aminek megalapozásaként 2006-2007-ben jelentősen átalakult a foglalkozási rehabilitáció érdekeltségi rendszere. Megújult a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának a támogatása is: megszűnt a passzív dotációs rendszer, és új aktív támogatási formák (bértámogatás, költségkompenzáció, a munkahelyi környezet átalakításának támogatása, stb.) kerültek előtérbe. Ezzel párhuzamosan megtörtént a *rehabilitációs foglalkoztatók akkreditációja* is.

### **2009-ben a gazdasági válság munkaerő-piaci hatásainak enyhítése kapott prioritást.**

Ennek fő eszköze a *munkahely-megőrzés támogatása* lett. Ezeket a programokat hármas cél jegyében indították, éspedig:

- A vállalkozások működőképességének fenntartására, a munkahelyek megtartása érdekében.
- Elősegíteni, hogy a létszámcsökkentésre kényszerülő vállalkozásoktól egy másik vállalkozás átvegye a munkavállalókat továbbfoglalkoztatásra.
- Amennyiben a létszámleépítés elkerülhetetlen, az egyén támogatása annak érdekében, hogy más vállalkozásnál - akár támogatott átképzés segítségével is - mielőbb újból munkát találjon.

A támogatások főbb formái:

- a bérek és közterheinek részbeni átvállalása,
- a rövidített munkaidő bevezetésének támogatása,
- képzés, átképzés költségeinek támogatása,
- munkaerő-piaci szolgáltatások nyújtása,
- utazási, lakhatási költségek részbeni átvállalása.

A felsorolt támogatások közül az Flt-ben nevesített *normatív aktív munkaerő-piaci eszközöket* vizsgáljuk ebben a fejezetben, a 2004-2009-es időszakra vonatkozóan. Ebbe beletartoznak: a közhasznú foglalkoztatás, a munkaerő-piaci képzés, a bértámogatás, a pályakezdők programjai, a vállalkozóvá válás támogatása, az önfoglalkoztatás támogatása, a mobilitási támogatás, a foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása, a munkahely-megőrzés és a részmunkaidős foglalkoztatás támogatása. Ezek közül is a legnagyobb befogadó képességű eszközökre fókuszálunk, mert leginkább ezeknél volt remény arra, hogy a statisztikai számbavételen túl érdemi munkaerő-piaci tapasztalathoz is hozzájussunk. Külön fejezetben foglalkozunk a *Munkaerő-piaci Alap Foglalkoztatási Alapjából finanszírozott központi programokkal*, mert az eredetileg normatív munkaerő-piaci eszközként kezelt munkahely-teremtő támogatások 2000. óta nem részei a decentralizált foglalkoztatási alaphoz folyósított támogatásoknak.

## **2. Az aktív eszközökre fordított kiadások változásának trendjei**

A munkanélküliség passzív és aktív kezelésének forrása 1996. január 1. óta a Munkaerő-piaci Alap (MpA). Ennek meghatározó, de nem kizárólagos bevételeit képezi a munkáltatói és munkavállalói járulék-befizetés, aminek mértéke a munkáltatók esetében 1999. január 1. - 2009. június 31-ig a munkavállalóknak elszámolt bruttó munkabér 3%-a volt. 2009. július 1-től a minimálbér kétszeresének megfelelő járulékalapig (2009-ben 143 ezer Ft-ig) 1%-ra csökkentették a járulék mértékét, afelett viszont 3% maradt. 2010. január 1-től megszűnt az önálló munkaadói járulék, és új megnevezéssel beolvadt az „Egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulék”-ba. Ezen a jogcímen 3% összevont befizetési kötelezettség terheli a munkáltatót, amiből 1%-ot tesz ki a munkaerő-piaci járulék.

A munkavállalói járulék 2006. szeptember 1. óta a bruttó kereset 1,5%-át teszi ki (előzőleg 1% volt). 2010-től ez is integrálódott az „Egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulék”-ba, de a mértéke nem változott.

2005. január 1-jétől a *vállalkozók* is jogosulttá váltak jövedelempótló ellátásra (vállalkozói járadék), vállalkozói járulék fizetése fejében. Utóbbit a főállású egyéni vállalkozó és a társas vállalkozás tagja köteles fizetni, az egészségbiztosítási járulék alapját képező jövedelme után. A járulék mértéke 4 százalék. 2009. július 1. – december 31. között a vállalkozói járulékot 2,5%-ra csökkentették, a minimálbér kétszeresének megfelelő járulékalapig. Efölött maradt a 4%-os járulékbefizetési kötelezettség. 2010. január 1-től beolvadt a vállalkozói járulék is az egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulékalapba. Ennek mértéke 2,5%.

A fenti jogcímenek befolyó összegek sokáig jóval meghaladták a (kevés munkanélkülinek, alacsony színvonalú támogatást biztosító) passzív ellátások, továbbá a szűkös keretek közé szorított aktív eszközök ráfordítás-igényét. Következésképpen (vagy éppen ezért) a munkaerő-piaci politikához közvetlenül nem sorolható célokra is jócskán jutott belőle.<sup>3</sup> (1. sz. táblázat)

1.sz. táblázat

**Biztosítási jellegű befizetések a Munkaerő-piaci Alapba és a munkanélküliség kezelését célzó közvetlen ráfordítások**

Milliárd forint

| Év   | Munkaadói járulék | Munkavállalói járulék | Vállalkozói járulék | Befizetések összesen | Kiadások összesen* | <u>Kiadások</u><br>Befizetések% |
|------|-------------------|-----------------------|---------------------|----------------------|--------------------|---------------------------------|
| 2004 | 157,3             | 48,3                  | -                   | 205,6                | 146,3              | 71,2                            |
| 2005 | 172,6             | 52,2                  | 6,5                 | 231,3                | 163,9              | 70,9                            |
| 2006 | 185,0             | 63,4                  | 11,2                | 259,6                | 172,8              | 66,6                            |
| 2007 | 202,0             | 92,1                  | 14,0                | 308,1                | 189,4              | 61,5                            |
| 2008 | 212,4             | 97,6                  | 13,8                | 323,8                | 210,6              | 65,0                            |
| 2009 | 170,4             | 96,3                  | 11,3                | 278,0                | 241,0              | 86,7                            |

\*A kiadások a 2. sz. táblázatban összesített aktív és passzív eszközráfordítások összegei.

Forrás: SZMM Alapkezelési Főosztály beszámolója a Munkaerő-piaci Alap éves költségvetéseinek teljesítéséről.

A munkanélküliség kezelését közvetlenül szolgáló aktív és passzív eszközök ráfordításai már 2004-ben is alig több mint 70%-át tették ki a bevételeknek. Mivel a kiadások lassabban nőttek a befizetési kötelezettségeknél, 2007-ben 61,5%-ra csökkent az arányuk a bevételekhez képest.

2009. július 1-től azonban – a minimálbér kétszereséig – 3%-ról 1%-ra csökkent a munkaadói járulék, miközben a válság miatt jelentősen nőtt a munkanélküliség. Olyannyira, hogy a passzív támogatások éves előirányzata (95 milliárd forint) 2009. júliusáig szinte teljességgel kimerült, és az év végére több lett 140 milliárddnál. Ezzel együtt is bőven fedezte volna a csökkentett mértékű befizetési kötelezettség a munkanélküliség kezelésével kapcsolatos közvetlen kiadásokat, ha az MPA-ból a kormány nem volt volna el

<sup>3</sup> Az OECD/Eurostat a következőket sorolja az aktív munkaerő-piaci eszközök közé: képzés, állásrotáció és munkakör-megosztás, foglalkoztatás-ösztönzők, megváltozott munkaképességű emberek integrálása, közvetlen munkahely-teremtés (közhasznú foglalkoztatás), valamint a vállalkozóvá válás támogatása. (Employment in Europe, 2002: 119. oldal: OECD/Eurostat kategóriái a munkaerő-piaci politikákra)

más célokra tetemes forrásokat, amelyeket legalább a passzív ellátásoknál jelentkező hiány mértékéig vissza kellett pótolni.

A 2. sz. táblázat főbb kiadási tételcsoportokra bontva tájékoztat a munkanélküliség kezelésének közvetlen ráfordításairól a 2004-2009. közötti időszakra vonatkozóan. Az adatok azt mutatják, hogy a vizsgált időszakban kétharmaddal nőtt a munkaerő-piaci költségvetés. Ennek GDP-hez viszonyított aránya ugyanakkor mindvégig 1% alatt volt. Nehéz összevetni ezt a mértéket más országok mutatóival, mert az OECD 28 tagállamában 0,2-2% között szóródnak a GDP-arányos ráfordítások a passzív ellátások tekintetében és 0,1-1,3% között az aktív eszközök esetében. Az OECD szakértői az adatokat közlő országokat három csoportba sorolták, és azok mutatóit átlagolták. Magyarország nem szerepelt egyik csoportban sem, de egy, a hazaihoz hasonló adottságokkal rendelkező országcsoportot kiválasztva olyan átlagos mutatóhoz mérhetnénk magunkat, amelyben 2007-ben 1% volt a GDP-arányos passzív ráfordítás és 0,5% az aktív eszközök kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya. (OECD, 2009) A magyar mutatók 2007-ben ezeknek csak a felét érték el. A 2. sz. táblázatban nem szereplő tételek (pl. RSZS, közcélú foglalkoztatás, EU-programok, alkalmi munkavállalás, megváltozott munkaképességű emberek munkaerőpiacra való visszavezetésével kapcsolatos kiadások) számbavételével a lemaradásunk csökkenne.

2007-2009 között 0,17%-ponttal nőtt a munkaerő-piaci politikákra fordított összegek GDP-hez viszonyított aránya, miután 2008. márciusától 2009. végéig a munkanélküliek száma 115 ezerrel, a munkanélküliségi ráta pedig 7,5%-ról 10,5%-ra emelkedett. Ez idő alatt az aktív eszközök ráfordításai 15%-kal csökkentek, az ÁFSZ működési költségei stagnáltak, és csak a passzív ellátások kiadásai emelkedtek, mégpedig a válság előttinek a másfélszeresére. Magyarország azért nem tudta más országok preventív, kereslet-élénkítő és aktív munkaerő-piaci eszközökre alapozott válságkezelő eljárásait átvenni a munkaerő-piaci feszültségek oldásához, mert már a válság kirobbanása előtt a nemzetközi pénzügyi szervezetek segítségét kellett kérnie pénzügyi helyzetének stabilizálásához.

A munkaerő-piaci költségvetésen belül 2008-ig folyamatosan emelkedett *az aktív munkaerő-piaci eszközökre eső ráfordítások aránya*: 2004-ben 31,6% volt, 2008-ban pedig már 41,4%. 2009-ben ugyanakkor nagy zuhanás történt, s az arányszám visszaesett 30,8%-ra. A másik jól kivehető tendencia, hogy *az aktív támogatásokat finanszírozó foglalkoztatási alaprészből (FA) egyre nagyobb hányad maradt a központi keretben*: 2004-ben egyötöde, 2009-ben pedig a kétötöde. Azaz: évről évre csökkent a munkaügyi központok által közvetlenül felhasználható pénzalap nagysága.

**Munkaerő-piaci költségvetés és felhasználása\*, 2004-2009 (md Ft)**

| <b>Felhasználási jogcímek</b>              | <b>2004</b>  | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007</b>  | <b>2008</b>  | <b>2009</b>  |
|--------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <b>A) Keresetpótló ellátás</b>             |              |              |              |              |              |              |
| Mn.jár+tb+eho                              | 70,8         | 77,4         | 16,0         | -            | -            | -            |
| Álláskeresési juttatás+tb+eho              | 5,0          | 6,8          | -            | -            | -            | -            |
| Nyugdíj előtti segély+tb+eho               | 1,6          | 1,7          | 1,2          |              |              |              |
| Állásker. támogatások+tb+eho               |              |              | 67,3         | 89,2         | 96,2         | 138,4        |
| Vállalkozói járadék+tb+eho                 | -            | -            | -            | 1,3          | 1,6          | 1,2          |
| Működési és utiköltség                     | 0,8          | 0,8          | 0,9          | 1,0          | 1,0          | 1,2          |
| <b>Összesen</b>                            | <b>78,2</b>  | <b>86,7</b>  | <b>85,4</b>  | <b>91,5</b>  | <b>98,8</b>  | <b>142,2</b> |
|                                            |              |              |              |              |              |              |
| <b>B) ÁFSZ működési és felj. klts.</b>     | <b>21,8</b>  | <b>21,7</b>  | <b>22,5</b>  | <b>22,7</b>  | <b>24,7</b>  | <b>24,6</b>  |
|                                            |              |              |              |              |              |              |
| <b>C) Aktív eszközök</b>                   | <b>46,3</b>  | <b>55,5</b>  | <b>64,9</b>  | <b>75,2</b>  | <b>87,1</b>  | <b>74,2</b>  |
| 1) Foglalkoztatási alaprész                | 42,9         | 46,8         | 44,2         | 45,0         | 53,1         | 33,8         |
| 2) Felnőttképz.keret                       | 1,5          | 3,1          | 4,2          | -            | -            | -            |
| 3) Képzési keret**                         | -            | -            | 5,0          | 5,3          | 7,3          | 5,8          |
| 4) OFA-programok támogatása                | -            | -            | -            | 2,1          | 0,7          | 1,0          |
| 5) Közmunkához hozzájárulás                | 1,9          | 0,3          | 3,9          | 7,3          | 6,9          | 2,0          |
| 5) EU-s programok (társ)finanszírozása     | -            | 4,6          | 5,9          | 9,7          | 12,8         | 26,1***      |
| 6) Járadékkezd. megtérítése                | -            | 0,7          | 1,7          | 5,8          | 6,3          | 5,5          |
| <b>Teljes ráfordítás (A+B+C)</b>           | <b>146,3</b> | <b>163,9</b> | <b>172,8</b> | <b>189,4</b> | <b>210,6</b> | <b>241,0</b> |
| Aránya a GDP-ből (%)                       | 0,9          | 0,9          | 0,73         | 0,75         | 0,79         | 0,92         |
|                                            |              |              |              |              |              |              |
| <b>Ráfordítások összesen: 100%, ebből:</b> |              |              |              |              |              |              |
| Passzív ellátások                          | 53,5         | 52,9         | 49,4         | 48,3         | 46,9         | 59,0         |
| ÁFSZ                                       | 14,9         | 13,2         | 13,0         | 12,0         | 11,7         | 10,2         |
| Aktív támogatások                          | 31,6         | 33,9         | 37,6         | 39,7         | 41,4         | 30,8         |
|                                            |              |              |              |              |              |              |
| <b>Foglalkoztatási alaprészből</b>         |              |              |              |              |              |              |
| Központi keret                             | 8,4          | 10,1         | 10,8         | 10,7         | 15,1         | 13,8         |
| DecFA keret                                | 34,5         | 36,7         | 33,4         | 34,3         | 38,0         | 20,0         |
| FA-keret együtt                            | 42,9         | 46,8         | 44,2         | 45,0         | 53,1         | 33,8         |
| Ebből: DecFA aránya (%)                    | 80,4         | 78,4         | 75,6         | 76,2         | 71,6         | 59,2         |

Forrás: SZMM Alapkezelési Főosztály adatai

\*A Munkaerő-piaci Alapból utalják át a központi költségvetésnek az önkormányzatok által folyósított rendszeres szociális segélyezésre és az általuk szervezett közcélú foglalkoztatásra szánt összegeket. Ezeket a táblázat nem tartalmazza. 2004-ben 35,3 md, 2005-ben 30 md, 2007-ben 61,3 md, 2008-ban 66,3 md forintot fordítottak az aktív korúak rendszeres szociális segélyezésére és közcélú munkavégzésére. 2009-ben ez az „Út a munkához” programmal folytatódott, amihez az MpA 93 md Ft-tal járult hozzá.

\*\*2006-tól a foglalkoztatási alaprészen belül a miniszter képzési keretet különít el a regionális képző központokra, ill. azok képzési és képzéssel kapcsolatos feladataira.

\*\*\*A TÁMOP 1.1 és a TÁMOP 1.2 programok európai uniós forrásait belevettük a táblázatba, tekintettel a forráskoordinációra és arra, hogy ezeket a – normatív aktív eszközökhöz hasonló - programokat is az ÁFSZ bonyolítja.

A foglalkoztatási alaprész központi keretének felhasználásáról – mind céljait, mind pedig összegét tekintve – a *Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete* (MAT) dönt. Ez a fórum hagyja jóvá azt is, hogy milyen munkaerő-piaci mutatók alapján, mekkora forrás kerüljön a megyei/régiós *munkaügyi központok decentralizált foglalkoztatási alapjába* (decFA). Az utóbbi szolgál a normatív aktív munkaerő-piaci eszközök finanszírozására. A decentralizált források területi elosztásához a MAT korábban egy allokációs modellt használt, amitől 2009-ben el kellett térni. Ennek az volt az oka, hogy az allokálásnál alkalmazott mutatók a múltbéli munkaerő-piaci helyzetet tükrözték vissza, ami hátrányos helyzetbe hozta volna azokat a régiókat, amelyeket a gazdasági válságból adódó foglalkoztatási feszültségek a leginkább sújtottak.

A decentralizált foglalkoztatási alaprész összege évente kismértékben ingadozott, de a vizsgált időszak egészét nézve lényegében stagnált. Holott időközben infláció is volt, s ami ennél is fontosabb: a foglalkoztatási támogatások szempontjából meghatározó minimálbér az átlagosnál nagyobb mértékben növekedett.<sup>4</sup> 2009-ben a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének decentralizált kerete 30,2 milliárd forint volt, ami szokatlan módon lényegesen alacsonyabb volt az előző év 38 milliárdos kereténél. A csökkentés oka az volt, hogy a közhasznú foglalkoztatást támogató források nagy részét át kellett csoportosítani az önkormányzatokhoz a közcélú munka finanszírozására.

A 30,2 milliárd forintból 10 milliárdot – a korábbi gyakorlattól eltérően – nem osztottak szét a regionális munkaügyi központok között, mert azt elkülönítették a pénzügyi-gazdasági válságból fakadó foglalkoztatási feszültségek kezelésére, a válság sújtotta régióknak. A fennmaradó 20,2 milliárdos keret nagy részét már lekötötték a 2008-ról áthúzódó kötelezettség-vállalások. Így 2009-ben új támogatások kezdeményezésére – mint amilyen a pályakezdekők munkatapasztalat-szerzésének a támogatása – csupán 8 milliárd forint körüli összeg maradt.

Ezt ellensúlyozandó, 2009-től 27 milliárd forintos uniós program indult az ESZA támogatásával, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatására (TÁMOP 1.1.2 „Decentralizált programok a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért”). Emellett a regionális munkaügyi központok munkaerő-piaci képzéssel kapcsolatos célkitűzéseinek megvalósítását 2009-ben – a decentralizált és képzési kereten felül, a TÁMOP keretében – több, felnőttképzésre felhasználható forrás is segítette.

Az aktív munkaerő-piaci eszközöket a *kirendeltségek* működtetik. 2006. végéig megyei szinten, a megyei munkaügyi központok javaslatára (ami a kirendeltségek javaslatait is integrálta) a *megyei munkaügyi tanácsok* határozták meg a decFA felhasználásának támogatási eszközök közti arányait, és a működtetésükhöz ajánlott prioritásokat. A megyei munkaügyi központ a munkanélküliségi mutatószámok arányában állapította meg az irányítása alá tartozó kirendeltségek kereteit, és annak felhasználási módját. A kirendeltségek ezen prioritásokat, elveket és iránymutatásokat betartva dolgoztak. Ha év közben rendkívüli esemény következett be (pl. árvíz, belvíz), a munkaügyi tanács módosította az eredeti irányelveket, továbbá keretátcsoportosítást fogadott el az egyes eszközök között. A prioritások az évek folyamán változtak, aminek oka volt:

- a kistérségek munkaerő-piaci helyzetének változása,

---

<sup>4</sup> 2004. január elsejétől a minimálbér összegét 53 ezer, 2005-ben 57 ezer, 2006-ban 62,5 ezer, 2007-ben 65,5 ezer, 2008-ban 71,5 ezer, 2009-ben pedig 73,5 ezer forintban állapították meg.

- a munkaügyi szervezet által tervezett beavatkozás irányainak hangsúly-eltolódása és
- az aktív eszközök monitoring eredményeinek figyelembe vétele, a hatékonyság javítása érdekében.

2007-től *regionális szinten, a regionális munkaügyi központok főigazgatója* dönt a decFA aktív eszközök szerinti felosztásának arányairól, és a felhasználás prioritásairól, a *regionális munkaügyi tanácsok* véleményének figyelembe vételével. Ezek eredményei összegeződnek a 3. sz. táblázat adataiban, amelyek a felhasznált decFA aktív eszközök közti megoszlását mutatják be.

3. sz. táblázat

**MpA foglalkoztatási alaprész decentralizált keretének megoszlása aktív eszközöknként**

| <b>Aktív eszközök, programok</b>                      | <b>2004</b>  | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007</b>  | <b>2008</b>  | <b>2009</b>  |
|-------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Közhasznú foglalkoztatás                              | 28,2         | 32,5         | 32,2         | 32,7         | 30,9         | 18,7         |
| Munkaerő-piaci képzés                                 | 21,1         | 15,6         | 19,9         | 28,5         | 25,9         | 34,2         |
| Bértámogatás                                          | 14,4         | 14,8         | 13,4         | 28,3         | 29,0         | 20,9         |
| Pályakezdők programjai                                | 14,9         | 14,4         | 18,5         | -            | -            | -            |
| Vállalkozóvá válás támogatása                         | 1,2          | 1,5          | 1,2          | -            | -            | -            |
| Munkahely-megőrzés támogatása                         | 4,7          | 3,5          | 2,2          | 1,3          | 1,0          | 4,5          |
| Önfoglalkoztatás támogatása                           | 1,7          | 1,8          | 0,9          | 3,2          | 4,7          | 7,8          |
| Járulék átvállalás                                    | 1,8          | 2,0          | 1,3          | -            | -            | -            |
| Munkaerő-piaci programok tám.                         | 10,2         | 11,6         | 7,8          | 3,9          | 5,2          | 8,3          |
| Munkaerő-piaci szolgáltatások tám                     | 0,5          | 0,5          | 1,0          | 1,5          | 2,7          | 4,8          |
| Mobilitás támogatása                                  | 0,6          | 0,6          | 0,5          | 0,3          | 0,3          | 0,4          |
| Részmunkaidő támogatása                               | 0,4          | 0,7          | 0,7          | -            | -            | 0,1          |
| Egyéb költség                                         | 0,3          | 0,5          | 0,4          | 0,3          | 0,3          | 0,4          |
| <b>Összesen</b>                                       | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |
| <b>Éves ráfordítás az előző év %-ában (láncindex)</b> | <b>90,0</b>  | <b>106,4</b> | <b>91,0</b>  | <b>102,7</b> | <b>110,8</b> | <b>52,6</b>  |

Forrás: SZMM Alapkezelési Főosztály adatai

Noha a decFA keret évente jelentősen ingadozott, azok felosztása az egyes aktív munkaerő-piaci eszközök között meglehetősen stabilnak bizonyult. Hosszú ideig a *közhasznú foglalkoztatás* dominanciája jellemezte az aktív munkaerő-piaci eszközöket, aminek ráfordításai egyharmados arányt képviseltek a decFA keretén belül. Ez 2009-ben módosult, az „Út a munkához” programnak köszönhetően. Mint már utaltunk rá, ebben az évben 7-7,5 md forintot csoportosítottak át a közcélú foglalkoztatás járulék-költségeinek a finanszírozásához, ami a közhasznú keret 68%-os csökkenését eredményezte. Emiatt a közhasznú foglalkoztatás ráfordításainak korábbi egyharmados aránya egyötöd alá esett. A második helyen a *képzés* állt, amelynek ráfordításai fölöttébb kilengtek a vizsgált időszakban. A 2005. évi drasztikus visszaesés oka az volt, hogy a képző intézmények kiválasztására közbeszerzési eljárást kellett lefolytatni, ami a tanfolyamok indításánál jelentős csúszással járt. 2006-tól megváltozott a képzés finanszírozási rendszere. A regionális képző központok kiadásaira önálló, a decFA-tól független keretet különítettek el. Sokáig a *bértámogatás* volt a harmadik legnagyobb tétel a decFA-n belül, 2006-ban azonban helycsere történt a pályakezdők programjai javára. 2007-től az utóbbi megszűnt, több más hasonló profilú támogatással együtt, amelyek beolvadtak a bértámogatásba. A *munkanélküliek vállalkozóvá válásának ösztönzésénél* is integrálódott a két korábbi

támogatási forma. A *munkahelyteremtés támogatása* a vizsgált időszakban központi programként működött. A decFA-ból viszonylag jelentős részt fordítottak a megyék *munkaerő-piaci programokra*, amit egyes években a MAT is ösztönzött azzal, hogy akkor adott többletforrásokat a megyéknek, ha azok saját alapjukból is hozzájárultak egy-egy központi program bevezetéséhez.

### **3. Az aktív eszközök által támogatottak érintett és átlagléttségének változásai**

Az Flt-ben rögzített normatív aktív munkaerő-piaci eszközök révén évről évre egyre kisebb létszámot sikerült kivonni a munkanélküliek közül. (4. sz. táblázat) 2004-ben több mint 75 ezer volt azoknak a személyeknek az átlagléttszáma, akik az aktív munkaerő-piaci eszközökhöz kapcsolódó támogatásokban részesültek. Ez 2008-ban alig haladta meg a 65 ezret, ami közel *15%-os csökkenésnek felel meg*. A 2009-es évben a visszaesés még markánsabb volt, de ezt csak az aktív eszközök által érintett létszám alapján, a 6. sz. táblázatban tudjuk bemutatni, tekintettel arra, hogy 2009-ben a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal nem publikált átlagléttszámokat az aktív munkaerő-piaci eszközök résztvevőiről.

A hagyományos aktív munkaerő-piaci eszközök hiányzó forrásait és elmaradt ügyfeleit az Flt. hatókörén kívül eső támogatásokkal nagyrészt pótolták, de azok követhetősége kívánnivalót hagy maga után.

2004-ben még évente átlagosan a gazdaságilag aktív népesség 1,8%-át vonták be aktív munkaerő-piaci programokba, 2008-ban már csak 1,4%-ukat. (5. sz. táblázat) Ebből két következtetés adódik. Egyfelől, a munkanélküliségi ráta ennyivel magasabb lett volna, ha az állástalan, vagy elbocsátással fenyegetett embereket nem részesítik preventív, vagy a munkaerőpiacra való visszatérésüket segítő támogatásokban. Másfelől, az aktív eszközök munkaerőpiacot tehermentesítő szerepe folyamatosan csökkent, amióta a munkanélküliség újból növekedésnek indult. Ezzel maga is hozzájárult a munkaerő-piaci feszültségek éleződéséhez, ahelyett, hogy – funkciója szerint – anticiklikus hatást gyakorolt volna a munkaerő-piaci folyamatokra.

**Aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők átlagléttszáma és annak megoszlása 2004-2008. között**

| <b>Aktív munkaerő-piaci eszközök</b>     | <b>2004</b>           | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007*</b> | <b>2008</b>  | <b>2004</b>         | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007</b>  | <b>2008</b>  |
|------------------------------------------|-----------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|---------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                          | <b>Létszám, főben</b> |              |              |              |              | <b>Megoszlás, %</b> |              |              |              |              |
| Munkaerő-piaci képzés                    | 17919                 | 11838        | 13040        | 11925        | 16425        | 23,8                | 16,5         | 20,8         | 23,4         | 25,0         |
| Közhasznú foglalkoztatás                 | 14235                 | 15790        | 12953        | 12259        | 13590        | 18,9                | 22,0         | 20,7         | 24,1         | 20,8         |
| Bértámogatás                             | 18909                 | 18417        | 16935        | 17042        | 24024        | 25,1                | 25,7         | 27,0         | 33,5         | 36,7         |
| Munkahely-teremtő beruházás támogatása** | 2717                  | 2742         | 2588         | 1441         | 6979         | 3,6                 | 3,8          | 4,1          | 2,8          | 10,7         |
| Vállalkozóvá válás támogatása            | 953                   | 1137         | 799          | 859          | 2991         | 1,3                 | 1,6          | 1,3          | 1,7          | 4,6          |
| Utazási költségterítés                   | 2112                  | 1836         | 1448         | 871          | 779          | 2,8                 | 2,6          | 2,3          | 1,7          | 1,2          |
| Pályakezdekők eszközei                   | 7908                  | 8086         | 7884         | 2950         | -            | 10,5                | 11,3         | 12,6         | 5,8          | -            |
| Önfoglalkoztatói támogatás               | 3963                  | 3111         | 2393         | 1749         | -            | 5,3                 | 4,3          | 3,8          | 3,4          | -            |
| Munkahely-megőrzés támogatása**          | 2923                  | 4284         | 2219         | 889          | 658          | 3,9                 | 6,0          | 3,5          | 1,7          | 1,0          |
| Járulék-átvállalás                       | 3324                  | 3821         | 1871         | 317          | -            | 4,4                 | 5,3          | 3,0          | 0,6          | -            |
| Intenzív álláskeresés támogatása         | 2                     | 2            | -            | -            | -            | -                   | -            | -            | -            | -            |
| Táv munka                                | -                     | -            | -            | 205          | -            | -                   | -            | -            | 0,4          | -            |
| Bérlétszám támogatás                     | -                     | -            | -            | 221          | -            | -                   | -            | -            | 0,4          | -            |
| Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása  | 357                   | 584          | 561          | 145          | -            | 0,4                 | 0,9          | 0,9          | 0,6          | -            |
| <b>Összesen</b>                          | <b>75321</b>          | <b>71648</b> | <b>62689</b> | <b>50873</b> | <b>65446</b> | <b>100,0</b>        | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |
| Láncindex (előző év = 100)               | 85,3                  | 85,1         | 87,5         | 81,2         | 128,7        |                     |              |              |              |              |

\*2007-ben a kifutó régi és az újonnan belépett támogatási formák adatai egyaránt szerepelnek a táblázatban.

\*\*A munkahely-teremtő beruházások támogatásánál az év folyamán (a foglalkoztatási kötelezettségnek megfelelően) betöltött munkahelyek szerepelnek a táblázatban.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A normatív aktív munkaerő-piaci eszközök tehát a tényleges vagy potenciális munkanélküliek csökkenő hányadának nyújtottak képzési és foglalkoztatási lehetőséget a vizsgált időszakban. Az un. *aktiválási ráta* – ami az aktív eszközök kedvezményezetteinek a számát viszonyítja ugyanennek a létszámnak a regisztrált munkanélküliekkel megnövelt nevezőjéhez – a 2000. évtized elején még 20% körül mozgott, majd 2004-re 16,7%-ra, 2007-re 10,2%-ra csökkent, 2008-ban pedig 12,6% volt.

5.sz.táblázat

**Munkanélküliségi ráta, aktiválási arány és az aktív eszközökben résztvevők a gazdaságilag aktív népesség %-ában**

| Év   | Aktiválási arány*<br>% | Aktív eszközökben résztvevők<br>aránya a gazdaságilag aktív<br>népesség %-ában** | Regisztrált munkanélküliek<br>alapulvételével számított<br>munkanélküliségi ráta, *** % |
|------|------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| 2004 | 16,7                   | 1,8                                                                              | 8,3                                                                                     |
| 2005 | 14,9                   | 1,7                                                                              | 9,1                                                                                     |
| 2006 | 13,8                   | 1,5                                                                              | 9,3                                                                                     |
| 2007 | 10,2                   | 1,2                                                                              | 9,1                                                                                     |
| 2008 | 12,6                   | 1,4                                                                              | 10,1                                                                                    |

\*Az aktív eszközök kedvezményezetteinek a száma, ugyanennek a létszámnak a regisztrált munkanélküliekkel megnövelt nevezőjéhez viszonyítva.

\*\*Aktív eszközök kedvezményezetteinek a száma, az előző év január 1-i gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva.

\*\*\*Nyilvántartási adatokkal számított munkanélküliségi ráta, az adott év januárjában.

Forrás: Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal adatai és a KSH munkaerőmérés adatai

Aktív eszközökkel rövidebb-hosszabb ideig lehet támogatni a munkanélkülieket. Ennélfogva jóval több embert érint egy-egy aktív eszköz, mint amit az éves átlag kimutat. Nem véletlenül nevezik éppen *érintett létszámnak* azokat a statisztikai adatokat, amelyek mindazokat a személyeket magukban foglalják, akiket a vizsgált időintervallumban akár csak egy napra is bevontak aktív munkaerő-piaci eszközökbe. A 6. sz. táblázat róluk tájékoztat. Ennek adatai arra utalnak, *hogy 2004-2009. között az érintett létszám 40%-kal csökkent.*

*Az érintett létszám az átlagléttszámnak átlagosan a háromszorosa volt a vizsgált időszakban.* A konkrét arányokat jelentősen befolyásolta a támogatás időtartama. Amikor szűkültek a források, a megyék/régiók ennek lerövidítésével és a támogatás mértékének a megkurtításával reagáltak az elvonásokra. A 6. sz. táblázat adatai szerint három eszköznek volt meghatározó szerepe a munkanélküliség megelőzésében, ill. levezetésében: *a közhasznú foglalkoztatásnak, a munkaerő-piaci képzésnek és a bértámogatásnak.* 2009-ben a bérköltség-támogatás is kimagasló szerepet játszott a munkanélküliség kezelésében, ezt azonban csak EU-s programokhoz kapcsolódva lehetett igénybe venni, csakúgy, mint az Flt-ből 2007-ben kiiktatott járulék-átvállalást.

## Érintett létszám és megoszlása aktív eszközönként\*, 2004-2009.

| Aktív munkaerő-piaci eszközök             | 2004           | 2005          | 2006          | 2007**        | 2008          | 2009          | 2004         | 2005         | 2006         | 2007         | 2008         | 2009         |
|-------------------------------------------|----------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                           | Létszám, főben |               |               |               |               |               | Megoszlás, % |              |              |              |              |              |
| Munkaerő-piaci képzés                     | 59894          | 43725         | 47141         | 41816         | 57064         | 54471         | 27,5         | 19,8         | 24,5         | 25,9         | 29,9         | 41,2         |
| Közhasznú foglalkoztatás                  | 63998          | 79429         | 66403         | 63098         | 63100         | 20507         | 29,4         | 35,9         | 34,4         | 39,1         | 33,0         | 15,5         |
| Bértámogatás                              | 36313          | 37708         | 33150         | 43501         | 53269         | 20359         | 16,7         | 17,0         | 17,2         | 26,9         | 27,9         | 15,4         |
| Munkahely-teremtő beruházás támogatása*** | 4710           | 3816          | 3325          | 1875          | 5388          | 849           | 2,2          | 1,7          | 1,7          | 1,2          | 2,8          | 0,6          |
| Vállalkozóvá válás támogatása             | 3225           | 3394          | 2736          | 4861          | 7126          | 5607          | 1,5          | 1,5          | 1,4          | 3,0          | 3,7          | 4,2          |
| Utazási költségtérítés                    | 5517           | 5015          | 3910          | 2461          | 2210          | 1293          | 2,5          | 2,3          | 2,0          | 1,5          | 1,2          | 1,0          |
| Pályakezdekők eszközei                    | 17527          | 18206         | 17976         | -             | -             | -             | 8,1          | 8,2          | 9,3          | -            | -            | -            |
| Önfoglalkoztatói támogatás                | 4689           | 4086          | 2941          | -             | -             | 998           | 2,2          | 1,8          | 1,5          | -            | -            | 0,7          |
| Munkahely-megőrzés támogatása a decFA-ból | 10698          | 13703         | 7390          | 3843          | 3040          | 5089          | 4,9          | 6,2          | 3,8          | 2,4          | 1,6          | 3,8          |
| Járulék-átvállalás                        | 10092          | 10753         | 6552          | -             | -             | 688           | 4,6          | 4,9          | 3,4          | -            | -            | 0,5          |
| Intenzív álláskeresés támogatása          | 64             | 64            | -             | -             | -             | -             | -            | -            | -            | -            | -            | -            |
| Bérköltség támogatás                      |                |               |               |               |               | 21318         |              |              |              |              |              | 16,1         |
| Távmunka                                  |                |               |               |               |               | 1061          |              |              |              |              |              | 1,0          |
| Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása   | 791            | 1285          | 1253          | -             | -             | -             | 0,4          | 0,6          | 0,6          | -            | -            | -            |
| <b>Összesen</b>                           | <b>217518</b>  | <b>221184</b> | <b>192777</b> | <b>161455</b> | <b>191197</b> | <b>132240</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |
| Láncindex (előző év = 100)                | 82,2           | 101,7         | 87,2          | 83,8          | 118,4         | 69,2          |              |              |              |              |              |              |

\*Az érintett létszám mindazokat magában foglalja, akik a vizsgált időintervallumban akár csak egy napig is egy adott eszköz támogatásában részesültek.

\*\*2007-ben a kifutó és új támogatási formák összevontan szerepelnek.

\*\*\*A munkahely-teremtő beruházások támogatásánál az év folyamán (a foglalkoztatási kötelezettségnek megfelelően) betöltött munkahelyek szerepelnek a táblázatban.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

Hosszabb idősort vizsgálva korábban sikerült kimutatni, hogy *a munkanélküliségi ráta szoros összefüggést mutat azzal, hogy az egyes megyék az aktív eszközök melyik típusának mekkora szerepet szánnak a munkaerő-piaci feszültségek oldásában.* (SZMI, 2007) Ennek során az alábbi következtetésre jutottunk:

- A képzést a relatíve jó munkaerő-piaci helyzetű megyékben alkalmazták kiemelkedő arányban (Vas megye, Budapest, Győr-Moson-Sopron). Jóval szerényebb szerepet játszott ott, ahol jelentős volt a kereslethiány (Somogy, Nógrád, Szabolcs, BAZ) – feltételezve és megtapasztalva, hogy a képzés sem garancia a munkához jutásra.
- A *közhasznú foglalkoztatásnak* elméletileg az a funkciója, hogy „utolsó mentsvár” legyen ott és azok számára, ahol és akiknek a piac nem kínál más munkalehetőséget. Ez részben beigazolódott Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg és BAZ megye esetében, továbbá ennek az ellenkezője Vas megyében és Zalában.
- A *bértámogatást* tipikusan a munkanélküliség szempontjából középmezőnybe tartozó megyék használták a legnagyobb gyakorisággal (Baranya, Csongrád, Heves, Tolna, Fejér). Ami még feltűnő volt, hogy Budapesten, továbbá Pest és Vas megyében mutatkozott a legalacsonyabbnak a bértámogatottak aránya az aktív eszközökbe bevontak összességén belül. Vas megyében ehelyett a képzés kapott prioritást.
- A *vállalkozóvá válás támogatása* általában periférikus jelentőségű aktív eszköz volt, de elterjedtsége viszonylag szoros összefüggést mutatott a munkaerő-piaci helyzettel. Azokban a megyékben, ahol alacsony volt az állástalanok aránya, emögött prosperáló helyi gazdaság és erre épülő fizetőképes kereslet állt, ami esélyt adott arra, hogy a munkanélküliek egy része önmagának munkahelyet teremtve boldoguljon. Az aktív eszközök által érintett létszámból az átlagosnál jóval többen kaptak ehhez támogatást a legalacsonyabb munkanélküliségi rátájú Vas, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyében, valamint Budapesten. Ezzel szemben a legrosszabb helyzetű BAZ megyében és Szabolcsban érdeklődő és remény is alig volt arra, hogy a munkanélküliek ennek révén a megélhetésüket biztosító munkajövedelemhez jussanak.

Sajnos az ÁFSZ regionális működésre való áttérése (2007) óta az idő is rövid volt és az eszközrendszer is áttekinthetetlené vált ahhoz, hogy hasonló vizsgálatot újból elvégezzünk. A továbbiakban az egyes eszközök igénybevételével és azok munkaerő-piaci hatásaival foglalkozunk.

#### **4. Normatív aktív munkaerő-piaci eszközök**

A hagyományos aktív munkaerő-piaci eszközök működésének vizsgálatánál a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal kiadványaira és adatbázisára támaszkodtunk. Felhasználtuk az irodalomjegyzékben feltüntetett éves beszámolókat az ÁFSZ tevékenységéről, az éves jelentéseket az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működéséről és a befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékeléséről. Emellett támaszkodtunk az SZMM Alapkezelési Főosztályának éves beszámolóira a Munkaerő-piaci Alap költségvetésének teljesítéséről.

A 2004-2009-es időszakról nem lehet egységes képet alkotni. Ennek egyik oka, hogy 2007-ben nagymértékben megváltozott a foglalkoztatást elősegítő támogatások rendszere. Több bér- és járulék-támogatási konstrukciót beolvasztottak a bértámogatás új rendszerébe, és a támogatottak körét is célzottabbá tették. Az átállás évében a régi és az új rendszer egymás mellétisége nehezítette az érintett eszközök működésének vizsgálatát. Az azt követő évek

támogatottainak körét pedig azért nem lehet fenntartások nélkül összehasonlítani az előzőkével, mert a célcsoport-orientáció erősödése a szabályozásban eleve a hátrányosabb helyzetű álláskereső irányába tolta el a bértámogatással elhelyezkedetteket. Ráadásul a vizsgált időszak elején (2005. novemberében) bevezették, majd fokozatosan kiterjesztették a START kártyacsalád, amely járulékkedvezmény biztosításával szintén nagyrészt a bértámogatás potenciális résztvevőit célozta meg. A másik akadály a 2004-2009-es időszak egységes kezelésével szemben a 2008-ban kirobbant gazdasági válság, ami miatt a 2009. év decFA keretének nagy részét különböző, régi és új típusú munkahely-megőrző támogatásokra kellett átcsoportosítani, elvonva az anyagi források jelentős hányadát a hagyományos aktív eszközöktől. S bár tény, hogy a válság miatt az utóbbiak iránti érdeklődés is megcsappant, a korábbi támogatotti kör felét/harmadát nem lehet ugyanazon kritériumok szerint megítélni, mint a válság előtti időszakban. Már csak azért sem, mert az állásukat veszített személyek „feljavították” a regisztrált álláskereső meglévő állományának összetételét, és kezelésmódjuk is más eszközök bevetését igényli, mint megszoktuk az előző években.

A 2009-es év újdonsága volt az „Út a munkához” program is, amelynek végrehajtásához a munkaügyi központok által működtetett közhasznú foglalkoztatás forrásainak nagy részét átcsoportosították az önkormányzatoknak a közcélú foglalkoztatás megszervezésére. A közhasznú foglalkoztatás megfogyatkozott ügyfélköre nem vethető egybe annak az időszaknak az adataival, amikor ez a támogatási forma volt a legtöbb álláskeresőt befogadó aktív munkaerő-piaci eszköz.

Az aktív eszközök eredményességét az FSZH monitoring vizsgálataira támaszkodva mutatjuk be, amely korábban öt eszköz – a képzés, a bértámogatás, a vállalkozóvá válás támogatása, a pályakezdők programjai és a közhasznú foglalkoztatás – támogatotti körének a kérdőíves lekérdezése alapján mérte fel az elhelyezkedési arányokat a támogatás lejártát követő 3. hónapra vonatkozóan. A pályakezdők programjainak megszűnése után a vizsgált eszközök száma megfogyatkozott. Azt is hozzá kell tenni, hogy a közhasznú foglalkoztatás esetében nem a munkáltatóktól kérdezték meg a továbbfoglalkoztatási arányokat, hanem a közhasznú foglalkoztatottak munkaerő-piaci státusát ellenőrizték az FSZH álláskeresői regiszterében.

Az ÁFSZ 2009-től új informatikai rendszerre tért át, mivel az új integrált rendszer (IR) bevezetésével a régi informatikai programok használata megszűnt. (FSZH, 2010/b) Az áttérés együtt járt az eszközök utánkövetésének módszertani megújításával is. Ennek lényege egyfelől az, hogy az addigi 3 hónapos követési időről áttértek a 6. havi követési idő alapján történő értékelésre. Másfelől a nyomon követésbe vont személyek elhelyezkedéséről az információkat alapvetően adminisztratív nyilvántartásokból szerzik be (kérdőívet csak az ezekben fel nem lelt személyeknek küldenek ki). Jelenleg az új monitoring rendszer fejlesztés alatt áll, amiből egyelőre csak a 2009. I. félévére vonatkozóan készült elemzés, de ebből sem vonhatók le minden szempontból helytálló, s főleg a korábbi időszakokkal összehasonlítható következtetések. Emiatt a 2009. évben alkalmazott aktív munkaerő-piaci eszközök eredményességének értékelését mellőznünk kellett.

#### **4.1 Munkaerő-piaci képzés**

Az álláskereső és a munkanélküliséggel veszélyeztetett munkavállalók foglalkoztatását elősegítő munkaerő-piaci képzés elsődleges célja, hogy a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő ismeretek nyújtásával hatékonyan támogassa a munkába állást, illetve a munkahely megtartását. A képzés irányulhat államilag elismert szakképesítés megszerzésére, az adott munkakör ellátásához szükséges szakmai ismeretek elsajátítására, vagy a munkatevékenység

magasabb szintű ellátását lehetővé tevő szakmai ismeretek megalapozására. A képzés szerepét felértékeli, hogy napjainkban a regisztrált álláskereső nagy része nem rendelkezik szakképesítéssel, miközben a piacképes szakképesítés birtoklása záloga a tartós foglalkoztatásnak.

A munkaügyi központok a munkaerő-piaci képzéseket a hatályos jogszabályok – 1991. évi IV. törvény, a 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet, valamint a 2001. évi CI. törvény és egyéb kapcsolódó jogszabályok – előírásai szerint, valamint az adott évi képzési tervük célkitűzéseit figyelembe véve támogatják és szervezik. Az éves képzési terveket a bejelentett munkaerő-igények, az előző évi monitoring vizsgálati eredmények, a kirendeltségek javaslati és a kamarák véleménye alapján készítik el. A felnőttképzési törvény szerint *kizárólag akkreditált felnőttképzést folytató intézményekben tanuló felnőttek képzése támogatható a Munkaerő-piaci Alapból*. Ha többféle forrás áll képzés céljára rendelkezésre, általában célcsoportok szerint különítik el az egyes forrásokból támogatható képzések típusait.<sup>5</sup>

A regionális munkaügyi központok annak a személynek a képzés támogatják, aki:

- álláskereső, vagy
- a 25. életévét – felsőfokú végzettségű személy esetén a 30. életévét – nem töltötte be, és a tanulói, hallgatói jogviszonya megszűnését követően álláskeresői támogatásra nem szerzett jogosultságot,
- gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, illetőleg terhességi gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesül,
- rehabilitációs járadékot kap,
- munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik, és ezt a munkaadó a munkavállalóval és az ÁFSZ-szel előzetesen írásban közölte, vagy
- közhasznú munkavégzésben vesz részt, vagy
- munkaviszonyban áll, de rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosított.

Ez utóbbi körbe tartozó munkavállalók képzése akkor támogatató, ha a munkaadó írásban vállalja, hogy a képzés résztvevőit legalább a képzési idővel azonos időtartamban tovább foglalkoztatja, és a képzés költségeihez is hozzájárul. Nem kell a munkaadónak hozzájárulni a képzési költségekhez, ha a képzésben érintett munkavállaló a támogatás iránti kérelem benyújtásakor betöltötte a 45. életévét.

A Munkaerő-piaci Alapból olyan képzések támogathatók, mint:

- a szakképzési törvény által meghatározott szakképzések,
- a szakképzés megkezdéséhez szükséges alapismeretek oktatása,
- pályaaorientáló és álláskeresői ismeretek elsajátítása,
- szakképesítéssel rendelkezők államilag elismert nyelvvizsga megszerzésére irányuló képzése,
- közúti járművek vezetésére jogosító engedély megszerzését biztosító képzés.

A téma kapcsán utalni kell arra, hogy a munkaerő-piaci képzés mellett az *egész életen át tartó tanulás* a munkahely megtartásának és megszerzésének ugyancsak fontos eszköze, aminek az

---

<sup>5</sup> Például: az Munkaerő-piaci Alap Decentralizált Foglalkoztatási Alaprészből (MpA DecFa) képzés céljára biztosított régiós keret (MpA Képzési keret) a regionális képző központokban használható fel, a TÁMOP 1.1.2 kerete elsősorban a hátrányos helyzetű álláskereső szakmához jutását biztosítja, az „Új pálya program” pedig a közszférából leépített, vagy várhatóan egy éven belül leépítésre kerülő munkavállalóknak nyújt támogatást új ismeretek és szakképesítések megszerzéséhez.

alapját a 2001. végén megszületett *felnttktptzi trvény* fektette le.<sup>6</sup> A felnttkori tanuls tmogatására az *MpA foglalkoztatási alaprészén belül felnttktptzi keretet* hoztak létre, amit 2006-tól a regionális ktptzi központokat és azok programjait finanszírozó *ktptzi kerettel* váltottak fel.

Kulcsfontosságú szerepe van a *vállalati ktptzésnek* is a munkanélküliség megelőzésében és a munkában állók alkalmazkodó képességének növelésében. Ennek ösztönzését szolgálja, hogy a vállalatok az általuk fizetendő szakképtzi hozzájárulásnak az egyharmadát (az 1,5% járulékból 0,5%-ot) saját munkavállalók ktptzésére fordíthatják. A saját dolgozók ktptzésére fordított összeg a mikro- és kisvállalkozások esetében a bruttó befizetési kötelezettség 60%-a. Ez a forrás az évek során folyamatosan növekszik, mégis lényegesen többre lenne szükség, mert a hazai felnttktptzésben résztvevők aránya messze kisebb, mint az EU átlaga – nálunk 2007-ben a férfiaknak mindössze 3,2%-a, a nőknek pedig 4,5%-a vett részt valamilyen ktptzésben –, ami az ország nemzetközi versenyképességét is kedvezőtlenül befolyásolja.

Az utóbbi időben egyre nagyobb szerepet kapnak a ktptzés, mint aktív munkaerő-piaci eszköz szerepén túlmutató ktptzések: az Európai Szociális Alapból finanszírozott programok, mint pl. a „Lépj egyet előre”, vagy a „Közigazgatást elhagyók elhelyezkedésének elősegítése”; a regionális ktptző központok által szervezett ktptzések, stb. Ebben a fejezetben ezekkel nem, csak a decFA-ból finanszírozott munkaerő-piaci ktptzésekkel foglalkozunk.

A munkanélküli két lehetőség közül választhat, ha ktptzésbe szeretne kerülni, és a ktptzését az ÁFSZ is indokoltnak tartja. 1) A munkaügyi központ által meghirdetett szakirányokban jelentkezik csoportos ktptzésre, vagy 2) maga keres az általa elképzelt és az ÁFSZ által elfogadott intézményt és ktptzést. Az előbbi az ajánlott, az utóbbi az elfogadott ktptzés. Az ajánlott ktptzés fajlagos költsége 25-60%-kal magasabb volt az elfogadotténál (2004-ben az előbbi egy főre vetítve 180 ezer Ft-ba került, az utóbbi 110 ezerbe. 2005-ben az ajánlott ktptzések költsége változatlan maradt, az elfogadotté 130 ezerre nőtt. 2006-ban a megfelelő adat 200 ezer, ill. 160 ezer Ft, 2008-ban pedig 432 ezer, ill. 259 ezer forint volt.) Ennek ellenére a munkaviszonyban nem állók egyre nagyobb hányadát a munkaügyi központok által felajánlott ktptzésekbe vonták be.

---

<sup>6</sup> Ez állította fel a felnttktptzés intézményrendszerét, amely a következőkből tevődik össze: a Felnttktptzési Tanács; a felnttktptző intézmények és programok akkreditálásával kapcsolatos feladatokat ellátó Felnttktptzési Akkreditáló Testület, továbbá a Nemzeti Felnttktptzési Intézet.

**A munkaerő-piaci képzésben résztvevők érintett létszáma és annak megoszlása képzési formák szerint**

| Képzési formák                            | 2004 |              | 2005 |              | 2006 |              | 2007 |              | 2008 |              | 2009 |              |
|-------------------------------------------|------|--------------|------|--------------|------|--------------|------|--------------|------|--------------|------|--------------|
|                                           | efő  | %            | efő  | %            | efő  | %            | efő  | %            | efő  | %            | efő  | %            |
| Ajánlott                                  | 32,7 | <b>54,6</b>  | 29,1 | <b>66,6</b>  | 36,2 | <b>76,9</b>  | 33,1 | <b>78,4</b>  | 47,3 | <b>84,8</b>  | 41,3 | <b>75,9</b>  |
| Elfogadott                                | 18,2 | <b>30,4</b>  | 9,2  | <b>21,0</b>  | 7,0  | <b>14,9</b>  | 5,8  | <b>34,8</b>  | 4,8  | <b>8,6</b>   | 8,2  | <b>15,1</b>  |
| Ismeretlen                                |      |              |      |              |      |              |      |              |      |              | 4,0  | <b>7,3</b>   |
| <b>M.nélküliek együtt</b>                 | 50,9 | <b>85,0</b>  | 38,3 | <b>87,6</b>  | 43,2 | <b>91,8</b>  | 38,9 | <b>92,1</b>  | 52,1 | <b>93,4</b>  | 53,5 | <b>98,3</b>  |
| Ebből: pályakezdők                        | 12,1 | <b>23,8</b>  | 9,3  | <b>24,3</b>  | 10,9 | <b>25,2</b>  | 9,6  | <b>24,7</b>  | 12,6 | <b>22,6</b>  | 12,3 | <b>22,6</b>  |
| <b>M.viszonyban állók</b>                 | 7,4  | <b>12,3</b>  | 4,8  | <b>11,0</b>  | 3,6  | <b>7,6</b>   | 3,3  | <b>7,9</b>   | 3,6  | <b>6,6</b>   | 0,9  | <b>7,3</b>   |
| <b>Gyes-gyeden és ápolási díjon lévők</b> | 1,6  | <b>2,7</b>   | 0,6  | <b>1,4</b>   | 0,3  | <b>0,6</b>   | -    | -            | 0,1  | -            | -    |              |
| <b>Összesen</b>                           | 59,9 | <b>100,0</b> | 43,7 | <b>100,0</b> | 47,1 | <b>100,0</b> | 42,2 | <b>100,0</b> | 55,8 | <b>100,0</b> | 54,4 | <b>100,0</b> |

Forrás: Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal adatai

\*Tartalmazza a TÁMOP 1.1.2 „Decentralizált programok a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért” program keretében képzési támogatásban részesülteket (19,7 ezer fő).

\*\*Nem tartalmazza a munkahelymegőrző programok keretében képzésbe vontak számát.

Képzési támogatásként *kereset kiegészítés vagy keresetpótló juttatás* adható, valamint megtéríthetők a képzéssel kapcsolatos költségek is. Keresetpótló juttatást kell megállapítani az álláskeresői támogatásban részesülő személy részére az álláskeresői támogatás folyósítása alatt megkezdett, az ÁFSZ által támogatott képzés időtartamára – az álláskeresői támogatás folyósításának szüneteltetése mellett. Álláskeresői támogatásban nem részesülő ügyfél részére mérlegelés alapján jár a keresetpótló támogatás. A vizsgált időszak elején ennek összege azonos volt a munkanélküli járadék alsó határával, ami a nyugdíjminimum 90%-ának felelt meg. 2005 novemberétől ezt felemelték a minimálbér 60%-ára, majd 2007. elejétől annak 100%-ára. Kikötötték viszont, hogy a keresetpótló juttatás csak intenzív – heti 20 órás – képzésben való részvétel esetén jár.

A juttatás emelése mögött az állt, hogy a HEFOP 1.1 programon belül finanszírozott képzések esetében már 2007. előtt is a minimálbérrel egyezően határozták meg a keresetpótló juttatás összegét. Jóllehet ennek folyósítási ideje a nyugdíjjogosultság szempontjából nem minősült szolgálati időnek, mégis nagy elégedetlenséget váltott ki azok körében, akik a DecFA-ból támogatott képzésben vettek részt. A különféle forrásból támogatott képzések esetén járó ellátmányok kiegyenlítése viszont életre hívta a „megélhetési képzés” jelenségét. A támogatás összegének a megemelése az álláskeresői körében vonzóbbá tette a munkaerő-piaci képzésben való részvételt. A társadalombiztosítási szigorítások szintén ezt a tendenciát erősítették, továbbá a szolgálati idő megszerzése is a tanfolyamon való részvételre ösztönözte a nyugdíj közelében állókat. A regisztrált ügyfelek jelentős csoportja akkor is jelentkezett képzésre, ha a megszerzett végzettséggel munkaerő-piaci esélyeik nem javultak, ugyanakkor a megnövekedett költségek miatt a rendelkezésre álló forrásból a munkaügyi központok az igényelnél kevesebb főt tudtak képzésben részesíteni.

A negatív hatásokat kiküszöbölendő, 2009. január 1-től előírták, hogy a keresetpótló juttatást a legkisebb bér 60-100%-a között lehet megállapítani. A 6/1996. (VII.16) MÜM rendelet 2009. február 23-i módosítása pedig azzal egészítette ki az előbbi rendelkezést, hogy magasabb összeget kell meghatározni annak, aki első szakképesítés megszerzésére irányuló képzésben, vagy a munkaerőpiacon keresett szakképesítés megszerzésére irányuló képzésben vesz részt. Az is magasabb összegű ellátmányra jogosult, aki egy vagy több kiskorú gyermeket egyedül nevel. Újdonság az is, hogy keresetpótló juttatás csak az álláskeresési támogatás folyósításának lejártát követő képzési időtartamra állapítható meg. Korábban ezt az ellátásokat szüneteltetése mellett, a képzés teljes időtartamára ki kellett utalni.

A gyés-gyed-gyeten és ápolási díjon lévők számára csak a képzési költség megtérítésére van mód. Ezek a személyek azonban csak olyan képzésekben vehetnek részt, amelyben a képzés időtartama nem haladja meg a heti húsz órát.

A munkaviszonyban állók képzését általában a munkaadó kezdeményezi. Ebben az esetben támogatásként – mérlegelési jogkörben – a tanfolyam költségeihez való hozzájárulás, és a képzés miatt kiesett időre kereset-kiegészítés állapítható meg. Ennek összege a képzés ideje alatt elért kereset és az átlagkereset különbözetéig terjedhet.

A képzési költség másik összetevője a tanfolyam díja. Ennek összegét ajánlott képzés esetén 100%-ban, elfogadott képzésnél 70-100%-ban szokták megtéríteni. Előfordul, hogy pl. 45 éven felüliek esetében 100% a támogatás, a fiatalabbaknál viszont csak 50%. A képzésben részesülő személy részére – az említettek mellett – az utazás, a szállás és étellemezés költségei is részben vagy egészében megtéríthetők. A keresetpótló juttatás és a tanfolyami díj korábban egyharmad/kétharmados arányban viszonyult egymáshoz. Az előbbinek a megemlése miatt 2006-2008 között ez a viszonyrendszer megfordult: a tanfolyami díj aránya a képzési költségen belül visszaszorult egyharmadra, s a keresetpótló juttatás vált a domináns költségelemmé.

A munkaviszonyban nem állók közül azok, akik képzésben vettek részt, nagyrészt az Országos Képzési Jegyzékben szereplő, államilag elismert (OKJ-s) szakképesítéshez jutottak, jóllehet ezek aránya az összlétszámon belül folyamatosan csökken (a 2004. évi négyötödről kétharmad alá 2009-re). Mivel a nyelvi képzésben résztvevők aránya 10% körül ingadozott, az OKJ-s képzés visszaszorulása a nem OKJ-s képzés térnyerésére adott lehetőséget.

8. sz. táblázat

**A munkaerő-piaci képzésben résztvevő munkanélküliek száma és megoszlása a képzés típusa szerint**

| Típus         | 2004        |              | 2005        |              | 2006        |              | 2007        |              | 2008        |              | 2009         |              |
|---------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|--------------|--------------|
|               | Efő         | %            | Efő         | %            | Efő         | %            | Efő         | %            | Efő         | %            | Efő          | %            |
| OKJ           | 39,0        | 76,5         | 28,1        | 73,4         | 31,1        | 72,0         | 26,9        | 69,1         | 34,2        | 65,6         | 34,0         | 63,6         |
| Nem OKJ       | 7,0         | 13,7         | 5,3         | 13,8         | 7,1         | 16,4         | 7,5         | 19,3         | 11,9        | 22,9         | 14,1         | 26,4         |
| Nyelvi        | 5,0         | 9,8          | 4,9         | 12,8         | 5,0         | 11,6         | 4,5         | 11,6         | 6,0         | 11,5         | 5,4          | 10,0         |
| <b>Összes</b> | <b>51,0</b> | <b>100,0</b> | <b>38,3</b> | <b>100,0</b> | <b>43,2</b> | <b>100,0</b> | <b>38,9</b> | <b>100,0</b> | <b>52,1</b> | <b>100,0</b> | <b>53,5*</b> | <b>100,0</b> |

Forrás: Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal adatai

\*\*Tartalmazza a TÁMOP 1.1.2 „Decentralizált programok a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért” program keretében képzési támogatásban részesülteket (19,7 ezer fő).

A 9. sz. táblázat adatai szerint a korábbi női dominancia a hallgatók között megszűnőben van; a képzésben résztvevők nemek szerinti összetétele kezd kiegyenlítődni, és a regisztrált

munkanélküliekéhez hasonlítani. A fiatalok mindvégig erőteljesen túlreprezentálva jelentek meg a beiskolázottak között, a 45 év felettieket viszont ennek a fordítottja jellemzi. A legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők 2009-ben a képzésben résztvevők 30%-át tették ki, holott 2004-ben arányuk még 24% volt. Térnyerésük azonban a szakmunkás végzettségük rovására történt, és nem a magasabb iskolai végzettségükére. Az érettségivel és felsőfokú végzettséggel rendelkezők továbbra is kétszeres gyakorisággal jelennek meg a beiskolázottak között, mint a regisztrált álláskeresők összességén belül.

9. sz. táblázat

**A regisztrált álláskereső és a munkaerő-piaci képzésben résztvevő munkanélküliek érintett létszámának megoszlása nem, kor és iskolai végzettség szerint**

|                                       | 2004     |           | 2006     |           | 2009     |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|----------|-----------|----------|-----------|
| <b>Nemek</b>                          | Reg. mn. | Hallgatók | Reg. mn. | Hallgatók | Reg. mn. | Hallgatók |
| Férfiak                               | 51,4     | 38,8      | 50,5     | 44,4      | 53,3     | 47,8      |
| Nők                                   | 48,6     | 61,2      | 49,5     | 55,6      | 46,7     | 52,2      |
| <b>Korcsoportok</b>                   |          |           |          |           |          |           |
| 25 éven aluliak                       | 19,0     | 33,6      | 19,8     | 33,2      | 16,3     | 33,0      |
| 25 éven felüliek, ebből:              | 81,0     | 66,4      | 80,2     | 66,8      | 83,7     | 67,0      |
| - 25-44 évesek                        | ..       | 54,9      | ..       | 51,8      | 52,2     | 50,0      |
| - 45-49 évesek*                       | ..       | 6,8       | ..       | 7,5       | 23,2     | 14,6      |
| - 50 éven felüliek**                  | ..       | 4,7       | ..       | 7,5       | 8,3      | 2,3       |
| <b>Iskolai végzettség</b>             |          |           |          |           |          |           |
| Legfeljebb 8 általános                | 42,3     | 23,7      | 41,5     | 25,0      | 39,7     | 29,7      |
| Szakmunkásképző, szakiskola           | 32,4     | 24,6      | 32,3     | 25,9      | 32,5     | 21,6      |
| Szakközépiskola, technikum, gimnázium | 21,1     | 42,8      | 21,8     | 40,6      | 23,2     | 40,4      |
| Főiskola, egyetem                     | 4,2      | 8,9       | 4,4      | 8,5       | 4,6      | 8,3       |

Forrás: Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal adatai

\*A 2009-es adat a 45-54 évesekre vonatkozik. \*\*2009: 55 éven felüliek.

Évekre visszamenőleg érvényes az a megállapítás, hogy a képzésben résztvevők lemorzsolódása nem túl magas: 7% közül ingadozik, és ennek egyharmada is amiatt következik be, hogy a hallgatók a képzés ideje alatt munkába lépnek. A 10. sz. táblázat azt mutatja be, hogy *mennyire sikeresen tudtak elhelyezkedni a képzésből kikerülők*. Az adatok meglepő stabilitást mutatnak: ajánlott képzés esetén 37-45%-ot, elfogadott képzésnél 46-51%-ot, munkaviszony mellett történő képzés esetén pedig 90% fölötti arányt. Az utóbbiak kiemelkedően magas „elhelyezkedési aránya” magától értetődő, hisz nekik nem új munkahelyet kellett találniuk, hanem „csak” megtartani a régit. A képzés éppen ezt szolgálta, mégpedig sikeresen. Megfigyelhető, hogy nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni azok az álláskereső, akik maguk választották ki a számukra megfelelőnek látszó képzést, mint azok, akik a munkaügyi központok által felajánlott képzésbe kapcsolódtak be. Az elfogadott képzés tehát nemcsak olcsóbb, hanem eredményesebb is. Ez részben összefügg azzal, hogy a maguknak átképzési tanfolyamot választó munkanélküliek általában motiváltabbak a képzésben, mint azok, akiknek valamilyen hiányszakmára történő kiképzését/átképzését a munkaügyi központ javasolja.

## Elhelyezkedési arányok a képzésből kikerülteknél\*

| A vizsgálat időpontja | Ajánlott képzés | Elfogadott képzés | Munkaviszonyban állók képzése |
|-----------------------|-----------------|-------------------|-------------------------------|
| 2004                  | 45,5            | 45,6              | 92,1                          |
| 2005                  | 43,8            | 51,4              | 90,4                          |
| 2006                  | 41,1            | 50,9              | 92,4                          |
| 2007                  | 37,5            | 47,6              | 92,4                          |
| 2008                  | 42,2            | 48,0              | 93,9                          |

\*A képzés befejezését követő 3. hónapban munkaviszonyban állók aránya.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal Monitoring vizsgálatának adatai

Az is igaz, hogy a maguknak képzési lehetőséget keresők összességében képzetebbek, mint a másik csoporthoz tartozók, akik között magas arányt képviselnek a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők. (11. sz. táblázat) Ez utóbbiak induló helyzete pedig a munkaerőpiacon kedvezőtlenebb. Persze éppen ezt kellene a munkaerő-piaci képzésnek kiegyenlítenie. A 11. sz. táblázat adatai arra is alkalmasak, hogy bemutassuk: *az ajánlott és az elfogadott képzések utáni elhelyezkedés esélye hogyan függ össze a képzésben részesülő személy iskolai végzettségével.* A vizsgálatot több évre vonatkozóan is elvégeztük, de miután nagyon hasonló eredményt mutattak, csak a legfrissebb adatokat tartalmazó táblázatot közöljük. Eszerint az iskolai végzettség emelkedésével nő a képzésből kikerülők elhelyezkedési esélye. Ugyanakkor valamennyi *iskolai végzettség szerinti kategóriában számottevően magasabb az elfogadott képzéseket követően 3 hónapon belül elhelyezkedni tudók aránya, mint az ajánlott képzések esetén.* Meglepő módon az alacsonyabb iskolai végzettségűeknél még markánsabbnak mutatkozik az elfogadott képzés sikeressége. *E számok ismeretében nehezen érthető, hogy a munkaügyi központok miért preferálják az ajánlott képzéseket az elfogadott képzésekkel szemben?* Ezzel a gondolkodásmóddal való szakítást megalapozhatja a foglalkoztatási törvény 2009 január 1-től hatályos módosítása, amely lehetővé teszi, hogy a munkaügyi központok alanyi jogon támogassák azokat az át- és továbbképzéseket, amelyek során a munkáltató garanciát vállal arra, hogy az adott álláskeresővel a képzés megkezdéskor, vagy annak befejezését követően munkaviszonyt létesít.

11. sz. táblázat

**Az ajánlott és elfogadott képzést 2008-ban befejezettek létszámának megoszlása és elhelyezkedési arányai iskolai végzettség szerint**

| Iskolai végzettség        | A létszám megoszlása, % |                   | Elhelyezkedettek aránya, % |                  |
|---------------------------|-------------------------|-------------------|----------------------------|------------------|
|                           | Ajánlott képzés         | Elfogadott képzés | Ajánlott képzés            | Elfogadott képz. |
| 8 általános vagy kevesebb | 29,1                    | 19,6              | 35,9                       | 43,2             |
| Szakhm.képző, szakiskola  | 23,5                    | 30,2              | 42,4                       | 46,8             |
| Középiskola               | 38,4                    | 40,1              | 43,2                       | 49,8             |
| Felsőfok                  | 9,1                     | 10,1              | 49,3                       | 51,6             |
| <b>Összesen</b>           | <b>100,0</b>            | <b>100,0</b>      | <b>42,2</b>                | <b>48,0</b>      |

Forrás: A 2008-ban befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése, FSZ, Budapest, 2009, 48-49. old.

A követéses vizsgálat arra a kérdésre is választ ad, hogy a képzéssel szerzett új ismereteket mennyiben tudták hasznosítani azok a hallgatók, akik a képzés befejezése után 3 hónappal elhelyezkedtek. Az adatokból látható, hogy *a képzés után munkába állt egykori munkanélkülieknek csupán négyötöde tudja a megszerzett ismereteit feladatainak ellátása során hasznosítani*, ami az ajánlott és elfogadott képzésekre egyaránt vonatkozik. Ugyanakkor nem érinti a munkaviszonyban állókat, akik a képzés után teljekörűen tudják alkalmazni az ott tanultakat.

12. sz. táblázat

#### A képzés szakirányának megfelelően elhelyezkedettek aránya

| A képzés formája              | 2004 | 2005 | 2008 |
|-------------------------------|------|------|------|
| Ajánlott                      | 80,2 | 78,4 | 81,1 |
| Elfogadott                    | 81,9 | 81,3 | 82,4 |
| Munkaviszonyban állók képzése | 99,0 | 99,6 | 99,1 |

Forrás: a Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal Monitoring vizsgálatának adatai

Kifejezetten kedvezőtlennek minősíthető, hogy *a végzettek durván egyötöde olyan munkakörben helyezkedett el, amelyben nem volt feltétlenül szükség a megszerzett – a decFA-ból részben vagy egészében finanszírozott – új ismeretekre*. Ez arra utal, hogy a képzésekbe nagy számban bekerülhetnek az átlagosnál könnyebben álláshoz jutó, piacképes tudással rendelkező álláskereső is, olyanok, akik nagy valószínűséggel e nélkül is foglalkoztathatók volnának.

#### 4.2 Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás

Az Flt. a bértámogatást annak a munkáltatónak tette hozzáférhetővé, amelyik vállalta, hogy olyan munkanélkülit foglalkoztat, aki legalább hat hónapja (pályakezdő esetén 3 hónapja) nem tudott elhelyezkedni. A bérszubsztvenciót – ami a munkabér 50-100%-áig terjedhetett – legfeljebb egy évig folyósíthatta a munkaügyi központ ugyanazon munkanélküli foglalkoztatásához. Ennek fejében a munkáltatónak az alkalmazott tartós munkanélküli tekintetében a támogatás folyósítási idejével legalább azonos továbbfoglalkoztatási kötelezettséget kellett vállalnia. Ez azt jelenti, hogy ez alatt munkaviszonyának megszüntetésére a munkáltató működésével összefüggő okból, rendes felmondással nem kerülhetett sor. A támogatás feltételei között szerepelt az is, hogy a munkáltató az új felvételt megelőző hat hónapban hasonló munkakörben létszám-leépítést ne hajtson végre, és kötelezze magát arra, hogy ezt a támogatás ideje alatt sem teszi meg. Ha a munkaadó olyan, a munkaügyi központ által kiközvetített álláskereső foglalkoztatását vállalta, aki a támogatás iránti kérelem benyújtásakor a 45. életévét betöltötte, már 3 hónap munka nélkül töltött idő után felvehetette. Ebben az esetben a támogatás mértéke a munkavállaló munkabérének 70-100%-a között mozoghatott, időtartama pedig két évig terjedhetett. E célcsoport-specifikus szabályok 2003. októberétől 2006. december 31-ig voltak érvényben.

A 13. sz. táblázatban láthatók a bértámogatással elhelyezett tartós munkanélküliek nem, korcsoport és iskolai végzettség szerinti összetételét jellemző arányszámok. Ha ezeket összevetjük a regisztrált munkanélküliek hasonló mutatóival (9. sz. melléklet), azt tapasztaljuk, hogy a vizsgált időszakban *a nők némileg nagyobb arányban voltak jelen a bértámogatottak között, mint a regisztrált munkanélküliek összességén belül*. A 25 éven aluliak kissé alul-, az efölöttiek pedig felülreprezentáltak jelentek meg a támogatottak között. Ezen belül a 25-44 évesek visszaszorulása következett be, mégpedig az 50 éven felüliek javára, akiknek a részaránya 11,4%-ról 19,3%-ra emelkedett 2004-2006 között.

A legfeljebb 8 osztállyal rendelkezők csak ötödét tették ki a bértámogatottaknak, holott előfordulásuk a regisztrált munkanélküliek között ennek a duplája volt. A szakmunkások, szakközépiskolát végzetek és gimnáziumi érettségivel rendelkezők jelenléte a támogatottak között ugyanakkor erősen túlreprezentált, és a felsőfokú végzettségű bértámogatottak aránya is kétszerese volt a regisztrált munkanélküliek összességéhez viszonyított súlyarányuknak.

13. sz. táblázat

**Bértámogatással elhelyezett tartós munkanélküliek érintett létszámának megoszlása  
nem, kor és iskolai végzettség szerint**

| Nemek                                            | 2004 | 2005 | 2006 |
|--------------------------------------------------|------|------|------|
| Férfiak                                          | 46,5 | 46,4 | 46,2 |
| Nők                                              | 53,5 | 53,6 | 53,8 |
| <b>Korcsoportok</b>                              |      |      |      |
| 25 éven aluliak                                  | 15,0 | 14,4 | 12,4 |
| 25 éven felüliek, ebből:                         | 85,0 | 85,6 | 87,6 |
| - 25-44 évesek                                   | 60,6 | 57,2 | 56,1 |
| - 45-49 évesek                                   | 13,0 | 12,4 | 12,2 |
| - 50 éven felüliek                               | 11,4 | 16,0 | 19,3 |
| <b>Iskolai végzettség</b>                        |      |      |      |
| Legfeljebb 8 általános                           | 20,0 | 20,6 | 20,3 |
| Szaktanulmányi, szakiskola                       | 38,9 | 38,2 | 38,4 |
| Szakközépiskola, technikum                       | 21,6 | 21,4 | 21,8 |
| Gimnázium                                        | 12,8 | 11,3 | 11,3 |
| Főiskola, egyetem                                | 7,5  | 8,5  | 8,2  |
| <b>Probléma-csoportok előfordulási arányai,%</b> |      |      |      |
| Pályakezdekők                                    | 2,2  | 1,7  | 1,1  |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A vizsgált időszakban a támogatást igénybe vett munkáltatók száma a háromnegyedére apadt, az ennek révén elhelyezkedett tartós munkanélkülieké pedig a kétharmadára. Az egy munkáltató által támogatással foglalkoztatottak száma hosszú ideig 1,2 főt tett ki, majd az utóbbi két évben 1,1-re csökkent. A támogatást igénybevevő munkáltatók jellemzően a kisvállalkozások közül kerültek ki.

14. sz. táblázat

**A bértámogatással foglalkoztatók és foglalkoztatottak főbb adatai**

|                               | 2004  | 2005  | 2006  |
|-------------------------------|-------|-------|-------|
| Munkáltatók száma, db         | 30886 | 32945 | 29244 |
| Foglalkoztatottak száma, fő   | 35820 | 37415 | 32927 |
| Egy munkáltatóra jutó létszám | 1,2   | 1,1   | 1,1   |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A követéses vizsgálatok adatai szerint a vizsgált időszakban a támogatott foglalkoztatásból kikerülő 62-65%-a a kötelező továbbfoglalkoztatási idő lejárta után három hónappal is ugyanannál a munkáltatónál állt munkában. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a munkáltatók értelemszerűen csak a náluk dolgozókról tudnak nyilatkozni a követéses vizsgálatkor. Joggal feltételezhető azonban, hogy a támogatásból kilépők közül többen más munkáltatónál kaphattak állást. Velük együtt bizonyára magasabb lenne a nem támogatott munkakörben foglalkoztatottak aránya annál, mint amit a 15. táblázat mutat.

### A bértámogatásból kikerülők főbb adatai

|                                       | 2004  | 2005  | 2007  | 2008  |
|---------------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| Programot befejezettek száma, ezer fő | 17612 | 15539 | 10520 | 16331 |
| Válaszadók aránya, %                  | 75,4  | 75,5  | 73,9  | 71,8  |
| Követéskor munkában állók aránya %    | 64,6  | 62,6  | 63,4  | 65,0  |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal monitoring vizsgálatának adatai

A követéses vizsgálatok során a munkáltatók arról is nyilatkoztak, hogy mennyiben segítette foglalkoztatási szándékaikat a munkaügyi központok által nyújtott támogatás. (16. sz. táblázat) A 2007-es változások előtt a munkáltatók egyötöde akkor is bővítette volna a létszámát, ha ehhez nem kapott volna támogatást. Ez az ún. *holtsúly-hatás*, ami a támogatás nettó hasznát rontó tényező. Szerencsére a hátrányos helyzetű célcsoportok nevesítését követően csökkent azoknak a munkáltatóknak az aránya, amelyeknek valójában nem volt szükségük a munkaügyi központ támogatására, mégis kihasználták ezt a lehetőséget.

16. sz. táblázat

### A foglalkoztatáshoz nyújtott bértámogatás szerepének megítélése a munkáltatók válaszai alapján

| A támogatás nélkül                    | 2004 | 2005 | 2008 |
|---------------------------------------|------|------|------|
| • is alkalmazta volna a munkanélkülit | 20,2 | 19,5 | 13,2 |
| • kevesebb létszámot vett volna fel   | 9,1  | 9,4  | 9,4  |
| • halasztotta volna a felvételt       | 43,8 | 41,9 | 41,9 |
| • senkit sem alkalmazott volna        | 26,9 | 29,2 | 29,2 |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal monitoring vizsgálatának adatai

A véglegesítésre jó esély van azoknál a munkáltatóknál, amelyek a támogatás segítségével a későbbre tervezett létszámbővítési szándékukat előre hozták. Ezek aránya a legjelentősebb, 40% körüli, és tendenciájában növekvő. Annak viszont nem biztos, hogy örülni kell, ha valamely vállalkozás kifejezetten a támogatásnak köszönhetően vesz fel új munkaerőt. A munkáltatók ide tartozó 27-30%-ának jogosan tehető fel a kérdés: vajon mi lesz a foglalkoztatási kötelezettség lejárta után?

**2007. január 1-től az aktív munkaerő-piaci eszközrendszer jelentősen átalakult.** A legnagyobb változás épp a tárgyalt foglalkoztatási formánál következett be. Az új bértámogatás célja, hogy elősegítse a *hátrányos helyzetű személyek* foglalkoztatását, akiknek a körét a 2204/2002/EK rendelet szerint határozták meg. Ennek alapján a támogatás azoknak a munkaadóknak nyújtható, amelyek a *közösségi rendeletben meghatározott feltételeknek megfelelő személyek* foglalkoztatását vállalják. Eszerint hátrányos helyzetű személy: az az álláskereső<sup>7</sup>, aki:

- legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik, vagy
- a foglalkoztatás megkezdésekor az 50. életévét betöltötte, vagy
- a 25. életévét be nem töltött pályakezdő álláskereső, vagy
- megváltozott munkaképességű személy<sup>8</sup>, vagy

<sup>7</sup> Flt. 58. § (5) bekezdésének d) pontja szerinti tartalommal.

<sup>8</sup> 177/2005. (IX. 2.) Kormányrendelet e) pontja.

- a nyilvántartásba vételt megelőző hat hónapban nem folytatott kereső tevékenységet, vagy a munkaügyi központ legalább 24 hónapja álláskeresőként tartja nyilván, vagy
- saját háztartásában legalább egy 18 évesnél fiatalabb gyermeket egyedül nevel, vagy
- a foglalkoztatás megkezdését megelőző 12 hónapon belül gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, terhességi gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban, vagy ápolási díjban részesült, vagy
- a foglalkoztatás megkezdését megelőző 12 hónapon belül előzetes letartóztatásban volt, ill. szabadságvesztés vagy elzárás büntetését töltötte.

Támogatásban részesülhet továbbá a munkaadó, ha olyan *munkavállaló* továbbfoglalkoztatására vállal kötelezettséget, *akit munkahelyének elvesztése fenyeget*, vagyis:

- akinek munkaviszonyát a munkáltató működési körébe tartozó okból rendes felmondással megszünteti, vagy akinek határozott időre szóló munkaszerződése 90 napon belül lejár, és
- a tovább-foglalkoztatás megkezdésekor 50. életévét betöltötte, vagy
- legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik.

A 17. sz. táblázat szerint 2007-ben 20 ezer fő került be az új támogatási rendszerbe, közülük 95% volt hátrányos helyzetű és 5% megváltozott munkaképességű. A bértámogatásban részesülő álláskeresők közül minden tízedik alacsony iskolai végzettségű, közel egyötödük pedig 50 éven felüli volt. A fiatalok előfordulási gyakorisága is jelentős: minden negyedik támogatott 25 év alatti pályakezdő. A legnagyobb sokaságot a tartós munkanélküliek képviselik. Noha 2008-ra megduplázódott az új típusú álláskeresői támogatással foglalkoztatottak száma, azok megoszlása a hátrányos helyzet tipológiája szerint lényegesen nem változott.

17. sz. táblázat

**A foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatással elhelyezettek száma**

|                                                         | Létszám, fő  |              | Megoszlás, % |              |
|---------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                                         | 2007*        | 2008         | 2007         | 2008         |
| álláskereső legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel   | 2321         | 4932         | 11,2         | 12,0         |
| álláskereső, aki az 50. évét                            | 3785         | 6984         | 18,4         | 17,1         |
| álláskereső, 25. életévét még be nem töltött pályakezdő | 5183         | 9179         | 25,1         | 22,4         |
| tartós munkanélkülinek megfelelő álláskereső            | 7088         | 15506        | 34,4         | 37,9         |
| 18 évnél fiatalabb gyereket egyedül nevelő álláskereső  | 588          | 1106         | 2,9          | 2,7          |
| gyes,gyed,gyet és ápolási díjról visszatérő álláskereső | 534          | 1145         | 2,6          | 2,8          |
| álláskereső, előzetes letartóztatásban, ill. elzárásban | 26           | 51           | 0,1          | 0,1          |
| <b>Hátrányos helyzetű álláskeresők összesen</b>         | <b>19525</b> | <b>38903</b> | <b>94,7</b>  | <b>95,0</b>  |
| munkavállaló (betöltötte az 50. életévét)               | 64           | 35           | 0,3          | 0,1          |
| munkavállaló (legfeljebb alapfokú végzettséggel)        | 10           | 4            | 0,0          | 0,0          |
| <b>Hátrányos helyzetű munkavállaló összesen</b>         | <b>74</b>    | <b>39</b>    | <b>0,3</b>   | <b>0,1</b>   |
| <b>Megváltozott munkaképességű álláskereső</b>          | <b>1027</b>  | <b>2001</b>  | <b>5,0</b>   | <b>4,9</b>   |
| <b>Mindösszesen</b>                                     | <b>20626</b> | <b>40913</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |

\*A 2007. évi adatok csak az új támogatási rendszerbe lépőkre vonatkoznak. Emellett 13 ezer fő a „régik” feltételek alapján került be a támogatottak közé.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai.

2007. január 1-től a munkaadó részére a támogatott munkavállaló munkabér- és járulékainak 50 %-át, megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén pedig a 60 %-át kellett megtéríteni, *egy évre*. A támogatási idő 12 hónapban való egységes rögzítése azonban elvonta a kirendeltségek mérlegelési jogát a támogatási idő megítélésénél. Ez korlátozta a kirendeltségek szabadságát az aktív eszközökre fordítható decentralizált foglalkoztatási

alaprészt felhasználásában, és csökkentette a munkaerő-piaci beavatkozások hatékonyságát. Ugyanez a kritika fogalmazódott meg a támogatási mértékek egységesítésével kapcsolatban is. Ezt kiküszöbölendő, *2008. január 1-től újabb változás következett be a bértámogatás feltételrendszerében.* Ennek során engedélyezték, hogy a támogatási időt egy évnél rövidebb időszakokra is meg lehessen állapítani, de a 12 hónapos foglalkoztatást a munkáltatónak ebben az esetben is vállalnia kell. A támogatás mértéke is lehet alacsonyabb, mint a munkabér és járulékainak 50, ill. 60 százaléka, ezek ugyanis csak a felső határát jelentik a támogatás összegének.<sup>9</sup>

*2009. január 1-jétől a támogatás időtartamát 24 hónapra növelték* azon személyek foglalkoztatásának vállalása esetén, akik *legalább két éve álláskeresőnek* minősülnek.

### 4.3 Közhasznú foglalkoztatás

Foglalkoztatáspolitikai megközelítésben a közhasznú foglalkoztatásnak az a funkciója, hogy:

- a munkaügyi központok által felkínált állások számát gyarapítsa,
- tegye lehetővé a munkavállalási hajlandóság tesztelését,
- jövedelemhez juttassa azokat, akik kimerítették jogosultságukat a munkanélküli ellátásra,
- más lehetőség hiányában biztosítsa a munkanélküli ellátáshoz, ill. a nyugdíjjogosultsághoz szükséges munkaviszony megszerzését,
- munkaalkalmat kínáljon azoknak, akiknek az elhelyezkedése normál (nem támogatott) állásokban kilátástalan,
- és lehetőséget adjon a munkahelyi tapasztalatszerzésre, s ezáltal az egyéni elhelyezkedési esélyek növelésére.

Az a munkaadó, aki munkanélkülit a lakosság vagy a település általános szükségleteit kielégítő területen közhasznú munkavégzésre alkalmaz, kérheti a foglalkoztatásból eredő közvetlen költségei legfeljebb 70%-ának a megtérítését, ha a szolgáltatás ellenértékeként díjazásban nem részesül. Közhasznú munkavégzés címén egyfelől a közfeladatok elvégzése támogatható, másfelől az önkormányzat által önként vállalt, a lakosságot, ill. a települést érintő feladatok ellátása. Mivel a szegényebb önkormányzatoknak még a 30%-os költségrészesedés előteremtése is nehézséget okoz a finanszírozásnál, *a decFA-ból nyújtható támogatás aránya 90%-ra növelhető* azokon a településeken, ahol a regionális munkaügyi tanácsok ezt indokoltnak tartják. Amennyiben a támogatás forrása az MpA központi kerete, a MAT ennek mértékét ugyancsak 90%-ban, időtartamát pedig két évben határozhatja meg.

Közhasznú munkában csak a munkaügyi központ által kiközvetített álláskereső alkalmazható, mégpedig *munkaviszony* keretében. A foglalkoztatásnak *pótlólagosnak* kell lennie, ami azt jelenti, hogy ezzel a statisztikai állományi létszámnak a felvételt megelőző hónapra képest növekednie kell. Ugyanazt a munkanélkülit folyamatosan *legfeljebb egy évig* lehet közhasznú munkavégzésben alkalmazni. Ezt két éven belül megismételni csak akkor szabad, ha az álláskereső a közhasznú munkára kiközvetítés időpontjában nem jogosult álláskeresői járadékra. *A 45 éven felüli álláskeresők közhasznú foglalkoztatásához másfél, az 50 éven felüliek esetében pedig legfeljebb 2 évig adható támogatás*, ha a munkavégzés egészségügyi-szociális, művelődési, közoktatási és környezetvédelmi feladatok ellátására irányul. A roma lakosság közhasznú foglalkoztatásának nem feltétele a statisztikai állományi létszám

<sup>9</sup> 2007. évi CLXXIX. törvény egyes munkaügyi tárgyú törvények módosításáról, Flt. módosítása: 16. §.

bővülése. A támogatás mértéke esetükben elérheti az alkalmazás közvetlen költségeinek 90%-át, időtartama pedig a két évet.

A közhasznú munkavégzés költségei között a bérek és járuléakai, a munka- és védőruha-juttatás költségei, a szerszámok, munkaeszközök, továbbá a munkásszállításból és az irányítási többletfeladatokból adódó ráfordítások számolhatók el.

Ami a közhasznú foglalkoztatottak összetételét illeti, a férfiak előfordulása a közhasznú foglalkoztatottak között túlreprezentált. (18. táblázat) A 25 éven aluli fiatalok ugyanakkor jóval a munkanélküliek összességén belüli arányuk alatt vannak jelen a közhasznú foglalkoztatottak között. Ezzel szemben az 50 éven felüliek növekvő mértékű részvételi aránya üdvözlendő.

18. sz. táblázat

**Közhasznú foglalkoztatásban résztvevők érintett létszámának megoszlása nem, kor és iskolai végzettség szerint**

| <b>Nemek</b>                                     | <b>2004</b>  | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007</b>  | <b>2008</b>  |
|--------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Férfiak                                          | 57,9         | 59,5         | 56,7         | 56,5         | 57,5         |
| Nők                                              | 42,1         | 40,5         | 43,3         | 43,5         | 42,5         |
| <b>Korcsoportok</b>                              |              |              |              |              |              |
| 25 éven aluliak                                  | 16,1         | 14,4         | 13,8         | 14,2         | 14,3         |
| 25 éven felüliek, ebből:                         | 83,9         | 85,6         | 86,2         | 85,8         | 85,7         |
| - 25-44 évesek                                   | 52,1         | 50,4         | 50,4         | 47,6         | 46,2         |
| - 45-49 évesek                                   | 14,6         | 15,0         | 14,6         | 14,6         | 14,0         |
| - 50 éven felüliek                               | 17,2         | 20,2         | 21,2         | 23,6         | 25,5         |
| <b>Iskolai végzettség</b>                        |              |              |              |              |              |
| Legfeljebb 8 általános                           | 53,2         | 55,9         | 53,0         | 54,1         | 55,8         |
| Szakmunkásképző, szakiskola                      | 26,2         | 25,4         | 27,1         | 27,1         | 26,9         |
| Szakközépiskola, technikum                       | 9,8          | 8,5          | 9,1          | 8,5          | 8,2          |
| Gimnázium                                        | 7,2          | 6,3          | 6,8          | 6,7          | 6,1          |
| Főiskola, egyetem                                | 3,7          | 3,9          | 4,0          | 3,6          | 3,0          |
| <b>Érintett létszám</b>                          | <b>63998</b> | <b>79429</b> | <b>66403</b> | <b>63098</b> | <b>63100</b> |
| <b>Probléma-csoportok előfordulási arányai,%</b> |              |              |              |              |              |
| Pályakezdek                                      | 1,7          | 1,4          | 1,7          | 2,1          | 1,8          |
| Felsőfokú végzettségűek                          | 3,6          | 3,4          | 3,9          | 3,5          | 3,0          |
| Tartós munkanélküliek                            | 6,9          | 6,8          | 6,0          | 7,0          | 6,2          |
| Megváltozott munkaképességűek                    | 2,6          | 3,1          | 3,8          | 3,6          | 3,3          |
| <b>Összesen</b>                                  | <b>14,8</b>  | <b>14,7</b>  | <b>15,4</b>  | <b>16,2</b>  | <b>14,3</b>  |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai.

A közhasznú foglalkoztatásban *a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők dominálnak*. Számukra ez a foglalkoztatási forma valóban az utolsó mentsvár a legális munkavégzésen keresztüli jövedelemszerzésre. A problémacsoportok előfordulása a közhasznú foglalkoztatottak között 15% körül stabilizálódott.

Az alacsony iskolai végzettséggel is összefüggésben a közhasznú munkán foglalkoztatottak többsége alacsony kvalifikációt igénylő tevékenységet lát el. Hosszabb ideje egynegyedük-

egyötödük *kommunális munkát végzett*. A struktúrák a többi tevékenységfajtánál is bemerevedtek.

Mivel a közhasznú foglalkoztatás – legalább is a funkcióját tekintve – *átmeneti* jellegű elfoglaltságot biztosít a munkanélkülieknek, fontos kérdés, hogy milyen esélyük van a résztvevőknek a véglegesítésre, vagy arra, hogy más, nem támogatott álláshoz jussanak?

19. sz. táblázat

**A közhasznú foglalkoztatottak megoszlása főbb tevékenység-típusok szerint, és továbbfoglalkoztatásuk arányai**

| <b>Tevékenység-típusok</b>        | <b>2004</b>  | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  | <b>2007</b>  | <b>2008</b>  |
|-----------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Kommunális                        | 77,3         | 80,4         | 76,6         | 77,8         | 80,3         |
| Egészségügyi és szociális         | 7,6          | 6,1          | 7,2          | 5,9          | 4,5          |
| Művelődési és közoktatási         | 4,7          | 4,1          | 5,3          | 4,4          | 3,6          |
| Egyéb                             | 10,4         | 9,4          | 10,9         | 11,9         | 11,6         |
| <b>Összesen</b>                   | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |
| Továbbfoglalkoztatási arányszámok | 1,3          | 0,9          | 1,1          | 1,1          | 0,8          |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

Amint a 19. tábla is mutatja, az eredmények lehangolóak.<sup>10</sup> Ezek arra utalnak, hogy a közhasznú foglalkoztatás befejeztével ugyanazon munkaadónál támogatás nélkül továbbfoglalkoztatottak aránya rendkívül csekély, mindössze 0,8-1,3% körül mozog. A közhasznú munkások nagyobb arányú véglegesítését korlátozza az a körülmény, hogy ez az eszköz a helyi érdekviszonyok „rabságában” vergődik.

A legnagyobb munkáltatók, az *önkormányzatok* anyagi lehetőségei szűkösek, ugyanakkor nem is érdekeltek abban, hogy a közhasznú munkásokkal elvégzendő feladatokat a munkaügyi szervezet forrásai helyett saját erőből oldják meg.

Az alacsony elhelyezkedési arányban szerepet játszott a *kirendeltségek* sokszor kritizált *közvetítési gyakorlata* is. Ezek ugyanis sokáig nem tartották nyilván a támogatottakat, így az aktuális állásajánlatokra történő kiközvetítéseknél nem vették figyelembe azokat, akik éppen közhasznú munkában dolgoztak.<sup>11</sup> Általános tapasztalat, hogy a kirendeltségek a munkáltatókra bízák a közhasznú állásba bekerülő munkanélküliek kiválasztását. Beletörődnek abba, hogy a foglalkoztató a saját jelöltjét vegye fel. A legtöbb, amit elérnek, hogy „közös megegyezéssel” keresnek jelöltet a közhasznú állásokra. Ez az eljárás a foglalkoztatónak arra biztosít lehetőséget, hogy támogatással alkalmazza azokat a személyeket, akiket e nélkül is felvenne. Az önkormányzatok ragaszkodnak bevált embereikhez, főleg, ha azokat már betanították valamilyen kisgép – pl. fűnyíró – használatára. Így fordul elő, hogy olyan munkavállalók kezelik a motoros fűkaszt évről évre közhasznú munkában, akik el tudnának helyezkedni a versenyszférában is, és a támogatott

<sup>10</sup> Az erre vonatkozó adatok is a Szociálpolitikai és Foglalkoztatási Hivatal monitoring vizsgálatából származnak, de a többi eszköz eredménymutatójától eltérő tartalommal bírnak. Ennek forrását ugyanis nem a követéses vizsgálatok képezik, hanem a megyei munkaügyi központok által vezetett nyilvántartások.

<sup>11</sup> Vannak országok, ahol támogatott munkahelyen csak addig maradhatnak a résztvevők, amíg normál álláslehetőség nem kínálkozik számukra. Amint ilyen megjelenik az állami foglalkoztatási szolgálat látókörében, a közmunkán dolgozót azonnal a nem támogatott munkahely felé orientálják.

munkalehetőséget meghagyhatnák rászorultabb sorstársaiknak. A kirendeltségek mégsem állják útját ennek a gyakorlatnak. A közhasznú foglalkoztatás ugyanis tömegszerűen működtethető, ami az állami foglalkoztatási szolgálat szűkös kapacitásait figyelembe véve nem elhanyagolható tényező. Viszonylag kevés munkaráfordítással a decFA nagy részét leköti, és ezáltal sok problémás ügyféltől szabadítja meg a munkaügyi szervezetet. Előnye az is, hogy rutinszerűen végezhető az ügyintézés. Kár, hogy tökéletesen ellentétes a személyre szóló ügyfélkezelés mostanában hangoztatott elvével.

A 19. sz. táblázatban közölt elhelyezkedési arányok ugyanakkor csak azokról tájékoztatnak, akik a támogatott foglalkoztatás lejártával az *eredeti* munkaadójuknál tudtak normál, nem támogatott munkaviszonyt létesíteni. Akik másutt jutottak ugyanilyen álláshoz, azok nem szerepelnek a mutatószámokban. 2006-ban a Corvinus Egyetemen készült egy szakdolgozat, aminek tárgya a közhasznú foglalkoztatás munkaerő-piaci szerepének vizsgálata volt Somogy megyében. (Vörös, 2006) Szerzője arra a következtetésre jutott, hogy közvetlenül a támogatás lejárta után a foglalkoztatottak 15%-a helyezkedett el nem támogatott munkahelyen, három hónappal utána pedig 27%-uk volt állásban.

A közhasznú foglalkoztatás mellett a közfoglalkoztatásnak két további formája létezik: a *közmunka* és a *közcélú munkavégzés*. Ezek mindegyike kívül esik a normatív aktív munkaerő-piaci politika eszközrendszerén, így a II. részben foglalkozunk ezekkel.

#### **4.4 Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása**

Ez az aktív munkaerő-piaci eszköz egyike volt azon keveseknek, melynek jogosultsági feltételei 2006. december 31-ig nem változtak. A támogatást *munkanélküli járadékban részesülő munkanélküliek* vehették igénybe ahhoz, hogy megélhetésüket, foglalkoztatásukat vállalkozás alapításával, vagy egy már működő gazdasági társaságba történő belépéssel maguk oldják meg. A vállalkozás útjára lépő munkanélkülieknek az Ft. különböző támogatásokat helyezett kilátásba, nevezetesen:

- a munkanélküli járadék összegének megfelelő *anyagi segítséget* a kezdeti nehézségek áthidalásához, legfeljebb további hat hónapra;
- a vállalkozás elindításához igénybe vett *szaktanácsadás költségeinek megtérítését*, legfeljebb 50%-os mértékig;
- a vállalkozói tevékenység gyakorlásához szükséges *tanfolyami képzés költségeiből* maximum 50 százalék visszafizetését, továbbá
- hitel felvétele esetén a *hitelfedezeti biztosítás költségei* legfeljebb felének az átvállalását, maximum egy éves időtartamra.

E támogatások közül egyidejűleg többet is lehetett igényelni, de általában *csak a járadék továbbfolyósítása* iránt volt érdeklődés.

A 4. sz. táblázat adatai szerint *az aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők átlaglétszámának csupán 1,3%-a* kért és kapott támogatást ahhoz, hogy vállalkozóvá váljon, ami 2004-ben mintegy 950 főt jelentett, 2006-ban pedig 800-at. A csökkenő létszám egyfelől összefügg a jogosultak – járadékos munkanélküliek – körének a zsugorodásával, másfelől pedig a vállalkozási kedv lanyhulásával. Ennek oka a vállalkozások beindításához szükséges tőke és vállalkozói ismeretek hiánya, a megnövekedett adóteher és az, hogy a vállalkozás szempontjából preferált, kevésbé tőkeigényes területek idővel telítődtek.

A munkanélküli járadékban részesülők közül általában több férfi, mint nő fogott vállalkozásba. Mivel a vizsgált időszakban pályakezdekők nem részesülhettek vállalkozóvá

válási támogatásban – mert nem voltak jogosultak munkanélküli járadékra -, a 25 éven aluliak jelenléte a kedvezményezettek között erősen alulreprezentált volt. A 20. sz. táblázat adatai szerint a maximum 8 általános iskolai osztállyal rendelkezők sokkal kisebb arányban (6-7%) jelentek meg a támogatottak között, mint a munkanélküli ellátásban részesülők körében (25-30%). A szakmunkások előfordulása mindkét mintában azonos volt. A szakközépiskolai, technikai végzettséggel rendelkezők jóval nagyobb arányban képviseltették magukat a vállalkozóvá lett munkanélküliek között, mint a járadékban részesülőkében. Kisebb mértékben ugyanez jellemezte a gimnáziumban érettségizetteket is.

20. sz. táblázat

**Vállalkozóvá válási támogatásban részesült munkanélküliek érintett létszámának megoszlása nem, kor és iskolai végzettség szerint**

| <b>Nemek</b>                | <b>2004</b> | <b>2005</b> | <b>2006</b> |
|-----------------------------|-------------|-------------|-------------|
| Férfiak                     | 58,9        | 55,9        | 53,4        |
| Nők                         | 41,1        | 44,1        | 46,6        |
| <b>Korcsoportok</b>         |             |             |             |
| 25 éven aluliak             | 10,5        | 9,1         | 8,6         |
| 25 éven felüliek, ebből:    | 89,5        | 90,9        | 91,4        |
| 25-44 évesek                | 71,1        | 72,7        | 73,3        |
| 45-49 évesek                | 11,4        | 9,2         | 9,9         |
| 50 éven felüliek            | 7,0         | 9,0         | 8,2         |
| <b>Iskolai végzettség</b>   |             |             |             |
| Legfeljebb 8 általános      | 6,5         | 6,2         | 5,6         |
| Szaktanulmányok, szakiskola | 40,8        | 37,5        | 37,3        |
| Szakközépiskola, technikum  | 28,4        | 29,2        | 29,6        |
| Gimnázium                   | 12,5        | 14,0        | 14,2        |
| Főiskola, egyetem           | 11,9        | 13,1        | 13,3        |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A legnagyobb különbség a diplomával rendelkezők tekintetében áll fenn. Ők ugyanis legalább kétszer olyan gyakorisággal voltak jelen a kedvezményezettek között, mint a munkanélküli ellátásban részesülők körében, s ez az idő előrehaladtával növekedett is. 2004-ben csak a járadékban részesülő diplomások 11,9%-ából lett a munkaügyi szervezet támogatásával vállalkozó, 2006-ban pedig 13,3%-ukból. Ugyanebben az évben a felsőfokú végzettségűek aránya az álláskeresői támogatásban részesülők között 6,3% volt.

21. sz. táblázat

**A vállalkozói támogatásba belépők létszám-megoszlása gazdasági áganként**

| <b>Gazdasági ágazatok</b>       | <b>2004</b>  | <b>2005</b>  | <b>2006</b>  |
|---------------------------------|--------------|--------------|--------------|
| Mezőgazdaság                    | 5,0          | 3,7          | 3,2          |
| Feldolgozóipar                  | 6,4          | 5,3          | 4,5          |
| Építőipar                       | 18,4         | 15,9         | 15,1         |
| Kereskedelem                    | 19,4         | 21,4         | 22,9         |
| Szálláshely-szolg., vendéglátás | 3,7          | 4,0          | 4,3          |
| Közlekedés                      | 2,8          | 2,6          | 2,7          |
| Szolgáltatások                  | 30,2         | 30,2         | 28,1         |
| Egyéb                           | 14,1         | 16,9         | 19,2         |
| <b>Összesen</b>                 | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A programba belépő munkanélküliek mintegy 60%-a a vizsgált időszakban mindvégig a *szolgáltatás* területén indított vállalkozást, ide értve a kereskedelmet, a szálláshely-szolgáltatást és vendéglátást, a közlekedést és a többi szolgáltatási alágazatot is. A termelő profilú vállalkozások aránya visszaszorulóban van. 2004-ben a támogatási rendszerbe belépő munkanélküliek 5%-a mezőgazdasági jellegű vállalkozást alapított, vagy oda csatlakozott. Ezek aránya 2006-ban már csak 3,2% volt. A feldolgozóiparban létesített vállalkozások előfordulása a vizsgált időszakban 6,4%-ról 4,5%-ra csökkent. Az építőipari jellegű vállalkozások részesedése 2004-ben 18% fölé emelkedett, majd 2006-ra 15,1%-ra csökkent. A termelő jellegű vállalkozások visszaszorulása az „egyéb” kategóriába sorolt vállalkozások növekedésével járt együtt.

A monitoring rendszer a munkanélküliből lett vállalkozók körében elsősorban annak feltárását célozta meg, hogy a támogatással létrehozott vállalkozásoknak mekkora hányada működött még három hónappal a támogatás lejártá után. Másfelől azt vizsgálta, hogy a vállalkozók hogyan értékelték a támogatásnak a vállalkozás indításában betöltött szerepét, és milyennek látták a létrehozott vállalkozások jövőbeni kilátásait. Ami az első kérdést illeti, a *támogatás befejezése után három hónappal működő vállalkozások aránya kifejezetten magas volt*. A 90% körüli túlélési ráták mögött az áll, hogy a munkanélküliből lett vállalkozók az állástalanok „elitjét” képviselik. Helyzetük nemcsak azért kedvezőbb a munkanélküliek átlagánál, mert a legproduktívabb korú férfiak alkotják a támogatottak zömét, akik legalább középfokú végzettséggel és szakmával rendelkeznek, hanem azért is, mert a vállalkozás alapításához megfelelő piaci feltételeket kínáló környezetben élnek.

22. sz. táblázat

#### A vállalkozói támogatás mutatóinak alakulása

|                                                          | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|----------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| Programot befejezett vállalkozók száma, ezer fő          | 2,4  | 2,3  | 2,2  | 0,4* |
| Válaszadók aránya, %                                     | 67,4 | 67,8 | 66,4 | 69,1 |
| Követéskor működő vállalkozások aránya, %                | 90,7 | 89,5 | 86,4 | 87,6 |
| Követéskor működő vállalkozásra jutó alkalmazottak száma | 0,3  | 0,3  | 0,3  | 0,2  |

\*Csak a „régí típusú” támogatott vállalkozásokra terjedt ki a vizsgálat.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A munkanélküliből lett vállalkozók között magas azoknak az aránya, akik azért választották ezt az utat, mert más lehetőségük nem volt a munkavégzésre. Bizonyára ez ad magyarázatot arra, hogy a volt munkanélküliek alacsony jövedelmezőség mellett és bizonytalan piaci kilátásokkal is fenntartják a vállalkozásukat. A válaszadók közül mindvégig azok alkották a *legnagyobb csoportot, akik csak a vállalkozás szinten tartását vélték lehetségesnek*. Kicsi azoknak az aránya, akik a vállalkozás *fejlesztését* tervezik: a válaszadók közül alig több mint minden tizedik. A vállalkozás jövőjét kilátástalannak vagy bizonytalanannak tartók aránya ugyanakkor egyharmad körül mozgott.

23. sz. táblázat

#### A vállalkozás jövőjének megítélése a vállalkozók véleménye alapján

| A vállalkozás megítélése | 2004 | 2005 | 2006 | 2007* |
|--------------------------|------|------|------|-------|
| Fejleszthető             | 12,9 | 11,2 | 10,1 | 13,2  |
| Szinten tartható         | 53,4 | 53,7 | 46,5 | 53,3  |
| Bizonytalan              | 33,8 | 35,1 | 43,4 | 33,5  |

\*Csak a „régí típusú” támogatott vállalkozásokra terjedt ki a vizsgálat.

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A vállalkozók közel fele a támogatás hiányában *későbbre halasztotta volna tevékenységét*, s ez az arány 2004-2007 között nőtt. Ez egyben azt is jelenti, hogy a támogatás hatása döntően abban nyilvánult meg, hogy egy későbbre tervezett vállalkozás-alapítást időben előrehozott. Emellett a vállalkozók *több mint egynegyede enélkül egyáltalán nem tudott volna kikerülni a munkanélküliségből*. E két csoport hozzávetőlegesen háromnegyedes részaránya a teljes sokasághoz képest egyáltalán nem lebecsülendő eredmény. Mindazonáltal *a támogatottak (időben csökkenő) egynegyede akkor is az önfoglalkoztatás útjára lépett volna, ha ehhez nem kap segítséget a munkaügy szervezettől*. Ez a *holtsúly-hatás*, ami azt jelenti, hogy a kifizetett támogatásnak ez a része felesleges kiadásnak bizonyult. Figyelemmel azonban támogatás mértékére és lehetséges alternatíváira – ez nem okozott nagy gazdasági kárt. (A támogatást munkanélküli járadékként minden bizonnyal akkor is ki kellett volna fizetni.)

24. sz. táblázat

#### A vállalkozás indításához nyújtott támogatás szerepének megítélése

| Támogatás nélkül:                | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|----------------------------------|------|------|------|------|
| • is vállalkozott volna          | 26,1 | 24,8 | 25,5 | 22,0 |
| • csak később vállalkozott volna | 47,8 | 48,0 | 44,9 | 50,2 |
| • nem vállalkozott volna         | 26,1 | 27,2 | 29,6 | 27,8 |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

A vizsgálat tapasztalatai azt mutatják, hogy a vállalkozások indításához nyújtott támogatás jellemzően csak a munkanélküliek önfoglalkoztatását tudja biztosítani, a vállalkozások döntő hányada ugyanis egyszemélyes maradt. Ezt támasztja alá, hogy *a vizsgált időszakban egy működő vállalkozásra mindössze 0,2-0,3 alkalmazott jutott*.

Ahhoz, hogy az önfoglalkoztatás több állástalan ember számára jelenthessen kiutat a munkanélküliségből, bővítették az ezt elősegítő támogatási formákat. *1997. január elsején bevezették az önfoglalkoztatás ösztönzését*, amely eredetileg 500 ezer Ft-ig terjedő kamatmentes tőkejuttatást biztosított a vállalkozói munkahely megteremtéséhez, viszonylag kedvező feltételek mellett. A törlesztést csak 19 hónap elteltével kellett megkezdeni, a teljes összeget pedig 60 hónap alatt visszafizetni. A támogatást *pályázat útján* lehetett igényelni, amit azok a munkanélküliek nyújthattak be, akik ezt megelőzően legalább három hónapig regisztrált munkanélküliek voltak. A támogatás elnyeréséhez saját forrással – a beruházás költségeinek legalább 20%-a -, valamint anyagi biztosítékkal is rendelkeznie kellett a pályázónak. 2000-ben megváltozott a támogatás összege. A korábbi 500 ezer Ft helyett a 2000. április 15-e után benyújtott pályázatokhoz már *egymillió forintig terjedő visszatérítendő kamatmentes tőkejuttatást lehetett kapni*, valamint a tevékenység megkezdéséhez és folytatásához szükséges *szaktanácsadás* költsége is megtéríthető volt. Változás az is, hogy *a támogatást a folyósítás befejezését követő 13. hónap kezdetétől kellett visszafizetni*, az addig érvényes 19. hónappal szemben. *2003. január 1-től a visszatérítendő kamatmentes juttatás összegét három millió forintra emelték*. Erről az eszközről több információval – sem a támogatottak összetételére, sem a létrehozott vállalkozások jellemzőire, sem pedig a támogatás munkaerő-piaci hatásaira nézve – nem rendelkezünk. Ez ugyanis nem képezte tárgyát annak a monitoring rendszernek, amelyik a vállalkozóvá válás támogatásáról szolgáltatott információkat.

**2007. január 1-től a vállalkozások indításához korábban adható két, eltérő eljárással működő vállalkozói támogatást összevonták.** Azóta „*önfoglalkoztatás támogatása*” címen:

- 3 millió forintig terjedő tőketámogatás nyújtható *visszatérítendő és/vagy vissza nem térítendő formában*, és
- a vállalkozóvá váló álláskereső részére a *minimálbér összegének megfelelő*, legfeljebb hat havi támogatás állapítható meg, függetlenül attól, hogy az álláskereső részesül-e járadékban, vagy sem.

A támogatások együttesen, vagy külön is adhatók. Mindkét támogatás annak az álláskeresőnek nyújtható:

- akit a munkaügyi kirendeltség legalább három hónapja álláskeresőként nyilvántart, és
- aki önmaga foglalkoztatását egyéni vállalkozás keretében, vagy társas vállalkozás személyesen közreműködő tagjaként (társas vállalkozás indításával, vagy már működő társas vállalkozáshoz csatlakozással) oldja meg.

A támogatást álláskereső kapja, ezért az EU szempontjából nem minősül állami támogatásnak. A kamatmentes tőkejuttatáshoz az álláskeresőnek rendelkeznie kell a vállalkozás beindításához szükséges bruttó beruházás költségének legalább 20%-át elérő saját forrással, továbbá anyagi biztosítékkal (pl.: ingó, ingatlan fedezet, bankgarancia, stb.) a támogatás visszafizetéséhez. 2008. január 1-től az Flt. lehetőséget biztosít arra, hogy a rehabilitációs járadékban részesülő személyek is támogatásban részesülhessenek, ha vállalkozást alapítanak, vagy ahhoz csatlakoznak.

A 25. táblázat a 2007-ben hatályosult támogatási formák igénybevételét mutatja be 2007-2009. között. A táblázat alsó sorában szerepelnek azok, akik a 2007. évet megelőző feltételek szerint részesültek visszatérítendő tőkejuttatásban, s ezt még a vizsgált időszakban is törlesztették. Az erre vonatkozó érintett létszám a támogatási konstrukcióval együtt kifutóban van. *Az új támogatási formák közül a minimálbér összegének megfelelő pénzübeli támogatásnak van meghatározó szerepe.*

25. sz. táblázat

**A vállalkozóvá válás különböző formáiban részesülők száma 2007-2009-ben**

|                                                                                           | Létszám, fő |             |             | Megoszlás, % |              |              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|-------------|-------------|--------------|--------------|--------------|
|                                                                                           | 2007        | 2008        | 2009        | 2007         | 2008         | 2009         |
| Minimálbér folyósítása maximum 6 óra                                                      | 2111        | 4902        | 5185        | 48,1         | 70,4         | 78,5         |
| Maximum 6 havi minimálbér + maximum 3 millió Ft-ig terjedő visszatérítendő tőkejuttatás   | 51          | 0           | 10          | 1,1          | 0            | 0,2          |
| Max. 6 havi minimálbér + maximum 3 millió Ft-ig terjedő vissza nem térítendő tőkejuttatás | 30          | 287         | 179         | 0,7          | 4,1          | 2,7          |
| 3 millió Ft-ig terjedő visszatérítendő tőkejuttatás                                       | 24          | 61          | 3           | 0,5          | 0,9          | 0,0          |
| 3 millió Ft-ig terjedő részben vissza- és vissza nem térítendő tőkejuttatás               | -           | 197         | 11          | -            | 2,8          | 0,2          |
| 3 hónapig terjedő vissza nem térítendő tőkejuttatás                                       | 105         | 0           | 219         | 2,4          | 0            | 3,3          |
| Önfoglalkoztatás támogatása (kifutó)                                                      | 2067        | 1516        | 998         | 47,2         | 21,8         | 15,1         |
| <b>Támogatottak összesen</b>                                                              | <b>4388</b> | <b>6963</b> | <b>6605</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> | <b>100,0</b> |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

#### 4.5 Pályakezdők munkába állását segítő eszközök

1996. közepén megszűnt a tanulmányaikat befejezett, de elhelyezkedni nem tudó fiatalok segélyezésének lehetősége, aminek a helyébe a *foglalkoztatásukat elősegítő központi program lépett* (PEP). Az ennek keretében bevezetett támogatásoknak az volt a célja, hogy segítséget nyújtson a fiataloknak az első munkahely megtalálásához és a tartós foglalkoztatás esélyének megteremtéséhez. Az új eszközök azoknak a regisztrált pályakezdő fiataloknak biztosítottak támogatott foglalkoztatási lehetőséget, akik munkanélküli járadékra még nem szereztek jogosultságot, a 25. életévüket – felsőfokú végzettségük esetében a 30. életévüket – még nem töltötték be, és rendelkeztek a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel.

##### a) Munkatapasztalat-szerzés támogatása

A pályakezdők foglalkoztatását ösztönző támogatásnak ezt a formáját az a munkaadó vehette igénybe, aki szakképzetlen, vagy jogszabályban meghatározott szakképesítéssel rendelkező fiatalokat – legalább napi négyórás munkaidőben – olyan munkakörben foglalkoztatott, amelyben a munkaerőpiacon jól hasznosítható munkatapasztalatokat szerezhettek. Az ehhez nyújtott támogatás a pályakezdő részére járó munkabér (illetmény) 50-100%-a lehetett, amit legfeljebb 360 napra folyósítottak. Egyes esetekben a bért terhelő társadalombiztosítási és munkaadói járulékokat is átvállalta a munkaügyi szervezet. A támogatás feltétele az volt, hogy a pályakezdő a támogatott foglalkoztatást megelőző 90 napig a munkaügyi központtal együttműködjön.

##### b) Foglalkoztatási támogatás

E támogatásra az a munkaadó volt jogosult, aki a szakmunkásképző iskola, szakiskola és speciális szakiskola befejezését követően, a nála legalább egy tanéven keresztül gyakorlati képzésben részesült pályakezdő fiatal foglalkoztatását szakképzettségének megfelelő munkakörben vállalta, legalább napi hat órás időtartamban. A pályakezdő foglalkoztatását a szakképzettség megszerzését követő 90 napon belül meg kellett kezdeni. A támogatás a jogszabályban megállapított, az adott munkáltatóra érvényes kötelező legkisebb havi munkabér fele lehetett, ezen kívül a pályakezdő után fizetendő egészségügyi hozzájárulás összege is megtéríthető volt. A pályakezdők foglalkoztatásához nyújtott támogatást maximum 270 napra lehetett igénybe venni, amennyiben a munkaadó a támogatás lejártától számított további 90 napig támogatás nélkül is vállalta a pályakezdő továbbfoglalkoztatását.

A támogatással elhelyezett pályakezdők sokasága 8 ezer körül mozgott, ami 2006-ban, a programba lépés utolsó évében az aktív eszközök által támogatottak átlaglétszámának 12,6%-át tette ki. A két támogatási forma közül egyértelműen a *munkatapasztalat-szerzés támogatása volt a sikeresebb. A foglalkoztatási támogatási forma iránt ezzel szemben alig volt érdeklődés.* A gyakorlati helyet biztosító munkáltatók nem voltak érdekeltek a pályakezdők foglalkoztatásában, ugyanis amíg a munkatapasztalat-szerző támogatásnál a pályakezdők részére járó munkabér 50-100%-a lehetett a támogatás, és egyes esetekben a bért terhelő TB- és munkaadói járulékot is átvállalta a munkaügyi szervezet, a gyakorlati képzés helyén foglalkoztatott fiataloknál ez maximum a legkisebb havi munkabér felét tehetette ki, ami nem tette túl vonzóvá. A végzős diákok pedig – az alacsony bérek, ill. a kedvezőtlen munkakörülmények miatt – nem a tanult szakmájukban kívántak elhelyezkedni, hanem inkább elmentek betanított munkásnak egy jobban fizető multinacionális cégekhez.

A munkatapasztalat-szerzés támogatását a nők túlereprezentált jelenléte jellemezte, a foglalkoztatás támogatása által érintett létszám  $\frac{3}{4}$ -e ugyanakkor a férfiak közül került ki. Az eszköz korszpecifikus jellegéből adódóan a támogatottak zöme 25 éven aluli volt.

**Munkatapasztalat-szerzési támogatással elhelyezett pályakezdő fiatalok érintett létszámának megoszlása nem, kor és iskolai végzettség szerint**

| <b>Nemek</b>                     | <b>2003</b> | <b>2004</b> | <b>2005</b> | <b>2006</b> |
|----------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Férfiak                          | 44,4        | 45,3        | 45,9        | 46,0        |
| Nők                              | 55,6        | 54,7        | 54,1        | 54,0        |
| <b>Korcsoportok</b>              |             |             |             |             |
| 25 éven aluliak                  | 93,4        | 91,6        | 89,4        | 90,0        |
| 25 éven felüliek, ebből:         | 6,6         | 8,4         | 10,6        | 10,0        |
| <b>Iskolai végzettség</b>        |             |             |             |             |
| Legfeljebb 8 általános           | 9,7         | 9,1         | 8,6         | 12,0        |
| Szaktanulmánytervező, szakiskola | 20,8        | 20,2        | 19,4        | 28,6        |
| Szakközépiskola, technikum       | 32,1        | 29,5        | 27,4        | 27,5        |
| Gimnázium                        | 12,8        | 12,0        | 12,4        | 10,4        |
| Főiskola, egyetem                | 24,5        | 29,2        | 32,2        | 21,6        |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

Ha a *regisztrált pályakezdő munkanélküliek iskolai végzettség szerinti összetételét* összevetjük a munkatapasztalat-szerzés támogatásába bevont fiatalokéval, meglepő aránytalanságokat tapasztalunk. Az utóbbiak között ugyanis 10-12% a legfeljebb 8 általános osztályt végzetek aránya, holott ezek előfordulása a pályakezdő munkanélküliek között több mint egyharmad volt. A szaktanulmánytervezők mindkét sokaságnak az egyötödét tették ki, és nagyjából azonos – 10-12% - volt a gimnáziumot végzetek részesedése is. *A felsőfokú végzettek aránya a támogatottak között fokozatosan növekedett, és 2005-ben már elérte az egyharmadot, miközben a regisztrált munkanélküliek közül csak minden tizedik volt diplomás.* Figyelemre méltó a 2005-2006. közötti változás, amikor is a szaktanulmánytervezők részvétele igen jelentősen megnőtt, mégpedig a felsőfokú végzettségük rovására.

Mivel foglalkoztatási támogatásra az a munkáltató volt jogosult, aki a nála korábban legalább egy tanéven át gyakorlati időt töltő szaktanulmánytervező vagy szakiskolai végzettséggel rendelkező fiatal foglalkoztatását vállalta, magától értetődő, hogy a támogatottak szinte kizárólag ebből az iskolai végzettségi csoportból kerültek ki.

A pályakezdő fiatalok foglalkoztatását segítő támogatási formák követéses vizsgálatának adatai szerint az egy éves foglalkoztatást követően meglepően jók voltak a fiatalok normál munkába állási arányai. *A munkatapasztalat-szerző foglalkoztatás esetében a pályakezdők kétharmadát tartották meg a munkáltatók a kötelező továbbfoglalkoztatást követő három hónap eltelté után. Ugyanez a mutató a munkaadónál végzett és ott továbbfoglalkoztatott fiatalok körében 70% fölött volt.* (27. táblázat)

A jó eredmények mögött felsejlik a *munkáltatói önszelekció* gyakorlata. Erre utal egy szakdolgozat, amely Jász-Nagykun-Szolnok megye Karcagi Kirendeltsége körzetében vizsgálta a PEP munkaerő-piaci hatását, a támogatást igénybe vett munkáltatók körében. (Domonkos, 2004) Arra a következtetésre jutott, hogy „a fiatalok többsége úgy került a támogatottak közé, hogy a munkáltató előzetesen 'kinézte magának', a kirendeltség pedig automatikusan közvetített. Ez a munkatapasztalt-szerzésben érintettek 59,5%-ára volt jellemző. Csúszán a kisebb hányad esetében tapasztalható valódi kiválasztás a kirendeltség

részéről, azaz az eszköz célirányos alkalmazása. Főleg a kis létszámú foglalkoztatókra jellemző, hogy maguk választják ki, kit kívánnak alkalmazni.

27. sz. táblázat

**Pályakezdekését segítő programok követő vizsgálatának eredményei**

| Év   | Munkatapasztalat-szerzés támogatása |                                  | Foglalkoztatási támogatás      |                                  |
|------|-------------------------------------|----------------------------------|--------------------------------|----------------------------------|
|      | A programot befejezettek száma      | Követéskor munkában állók aránya | A programot befejezettek száma | Követéskor munkában állók aránya |
| 2001 | 5752                                | 64,5                             | 369                            | 71,6                             |
| 2002 | 6516                                | 67,0                             | 128                            | 78,4                             |
| 2003 | 5779                                | 66,1                             | 231                            | 78,2                             |
| 2004 | 6860                                | 66,5                             | 179                            | 71,5                             |
| 2005 | 6317                                | 66,8                             | 173                            | 70,9                             |
| 2006 | 7750                                | 66,0                             | 167                            | 65,0                             |
| 2007 | 5591                                | 66,3                             | 98                             | 77,5                             |

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai

2006. december 31-én a PEP megszűnt. 2007. január 1-től a munkáltatókat az új bértámogatási rendszerrel ösztönzik a pályakezdő fiatalok felvételére. Emellett a többi aktív munkaerő-piaci eszköz is rendelkezésükre áll, hiszen ezek eddig is lehetőséget nyújtottak arra, hogy a fiatalok tudásának, szakmai ismereteinek növelésével, nagyobb eséllyel juttassák őket a munkaerőpiacra. 2005 őszén bevezették a *Start-kártyával* igénybe vehető normatív járulék-kedvezményt, ami elsőként a fiatalok felvételére ösztönözte a munkaadókat. Mivel ez az ÁFSZ hatókörén kívül eső támogatás, a második részben foglalkozunk a Start kártyacsaláddal.

A munkaügyi kirendeltségek munkatársai azt tapasztalták, hogy a Start-kártyával rendelkező fiatalok egy része a kártya által biztosított járulék-kedvezménnyel sem jutott álláshoz. A pályakezdő fiatalok magas és gyors ütemben növekvő munkanélkülisége miatt ezért a kormány 2009. áprilisában újból bevezette munkatapasztalat-szerzésük támogatását.

#### **4.6 Szakképzettséggel rendelkező pályakezdő álláskereső munkatapasztalat-szerzésének támogatása<sup>12</sup>**

Mivel a válság következtében szakképzettséggel rendelkező ifjúság is egyre nehezebben jutott álláshoz, a kormány ezzel az intézkedéssel elhelyezkedésük legnagyobb akadályát kívánta elhárítani: a munka világában szerzett munkatapasztalat hiányát. A munkatapasztalat-szerzés támogatásának újbóli lehetőségével a kormány a munkáltatók részéről nagyobb érdekeltséget kívánt teremteni a pályakezdő fiatalok legális, szabályosan bejelentett foglalkoztatására. „Általános tapasztalat ugyanis, hogy a fiatalok jelentős része elkezd ugyan dolgozni, de az átlagosnál könnyebben egyezik bele abba, hogy ne jelentsék be a foglalkoztatását, vagy csak későn veszi észre, hogy ezt elmulasztotta a munkáltatója. A fiatalok kevésbé érzékenyek a biztonságra, kiszolgáltatottabbak, gyakran tájékozatlanabbak, mint idősebb társaik, hiszen ebben a korban a biztosítás szempontjából fontos dolgok, mint a nyugdíj, vagy betegség, esetleg a táppénz, még távolinak tűnnek.” (SZMM, 2009)

<sup>12</sup> 70/2009. (IV. 2.) Korm. rendelet a szakképzettséggel rendelkező, pályakezdő álláskereső munkatapasztalat-szerzésének és a létszámleépítések megelőzése érdekében a részmunkaidő foglalkoztatás támogatásáról, hatályos: 2009. április 5-től

A támogatás azoknak, a piacképes szakmával rendelkező fiataloknak a munkatapasztalat-szerzését ösztönzi, akik sem önálló álláskereséssel, sem pedig a munkaügyi szervezet segítségével legalább 90 napja nem tudtak elhelyezkedni. Munkatapasztalat hiányában ugyanis a megszerzett szakmai ismereteik megkopnának, és munkavállalási motivációjuk is folyamatosan és tartósan romlana. Támogatást az a munkaadó kaphat, amely a regionális munkaügyi központ által – a regionális munkaügyi tanáccsal, valamint a regionális fejlesztési és képzési bizottsággal együtt – meghatározott szakképesítéssel rendelkező regisztrált pályakezdő álláskereső foglalkoztatását vállalja olyan munkakörben, amelyben a fiatal megfelelő munkatapasztalatot szerezhethet. A támogatást a foglalkoztatás időtartamára, legfeljebb azonban 365 napra lehet megállapítani. A támogatás mértéke a bérköltség 50-100%-a. 100%-os támogatás esetén a támogatás összege nem haladhatja meg:

- alapszintű szakképesítéssel rendelkező pályakezdő esetében a kötelező legkisebb munkabér összegét,
- középszintű vagy középfokú szakképesítéssel, ill. szakképesítést nyújtó középfokú iskolai végzettséggel rendelkező pályakezdő esetében a kötelező legkisebb munkabér másfélszeresét,
- emelt szintű, vagy felsőfokú szakképesítéssel, ill. felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező pályakezdő esetében a kötelező legkisebb munkabér kétszeresét.

A munkaadók a támogatáshoz a munkaügyi szervezeten keresztül juthatnak. A támogatás forrása a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének decentralizált kerete. A kormány ehhez az intézkedéshez a bevezetés évében többletforrást nem biztosított. Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök 2009. évi működéséről szóló FSZH jelentésben nincs utalás arra, hogy hány fiatalnak biztosított lehetőséget ez a támogatás munkatapasztalat szerzéséhez.

Ez a rendelet lehetőséget kínál arra, hogy a Start-kártyával felvett fiatalok közül is kaphassanak támogatást munkatapasztalat szerzéséhez azok, akik keresett szakmával rendelkeznek, és a munkaügyi szervezettel való legalább 90 napos együttműködés ellenére sem sikerült elhelyezkedniük. Ebben az esetben a Start-kártya szerinti kedvezménnyel csökkentett bérköltség a támogatás alapja. Elképzelhető, hogy a Start-kártya ügyfélkörében jelennek meg a tárgyalt rendelet kedvezményezettjei is. Létszámuk azonban kideríthetetlen, mivel a Start-kártyával munkába lépőkről szegényesek az adatok.

#### **4.7 A foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalását**

Ezt a támogatást 1997-ben vezették be azzal a céllal, hogy ösztönözze a munkaadókat a jövedelempótló támogatásban (JPT) részesülő munkanélküliek foglalkoztatására. Amikor a JPT 2000-ben megszűnt, a támogatás célcsoportját kiterjesztették a munkanélküliek összességére. A támogatás kezdetben a keresetet terhelő egészség- és nyugdíjbiztosítási, valamint munkaadói járulék részben vagy egészben történő átvállalására vonatkozott, ami az EHO bevezetése után arra is kiterjedt. Ennek az eszköznek az igénybevétele nem volt jelentős, mégis fontos szerepet töltött be. Nem kötődött ugyanis olyan szigorú feltételekhez, mint a bértámogatás (pl. nem járt továbbfoglalkoztatási kötelezettséggel), így rövidebb ideig tartó szezonális foglalkoztatáshoz is adható volt. Arra készítette a munkáltatókat – főleg a mezőgazdasági kisvállalkozásokat –, hogy legalizálják a rövid időtartamú munkavégzéseket.

A járulék-átvállalással alkalmazott munkavállalók érintett létszáma 2005-ig 10 ezer fölött volt, ami az aktív eszközök összes kedvezményezettjének az öt százalékához közelített. 2006-ban az átlaglétszám és az érintett létszám is megfeleződött, aminek az volt az oka, hogy a

járulék-átvállalást kiváltotta az APEH-en keresztül biztosított normatív járuléktámogatási forma (Start-kártyacsalád). 2006. december 31-én így a tárgyalt támogatási forma megszűnt.

#### **4.8 Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása**

2003. január 1-jén vezették be, amit azok a munkáltatók vehettek igénybe, amelyek:

- legalább három hónapja munkanélküli,
- vagy ápolási díjban részesülő,
- vagy saját háztartásában legalább egy 14 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő személyt foglalkoztattak.

Ez a támogatási forma – feltételeit és elérhetőségét illetően – részben átfedett a bértámogatással. Igénybevétele minimális volt, aminek oka a munkáltatók érdektelensége volt. Sem ők, sem pedig a munkavállalók nem találták meg a részmunkaidős foglalkoztatás kölcsönös előnyökkel kecsegtető módját. Ezért ezt a támogatási formát 2006. december 31-én hatályon kívül helyezték.

2009-ben viszont új jogszabályt adtak ki, a következő megnevezéssel: **Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása a létszámleépítések megelőzésére.**<sup>13</sup> Az intézkedés célja a leépítéssel fenyegetett munkavállalók részmunkaidőben való továbbfoglalkoztatása. Támogatást az a munkaadó kaphat, amely a teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozóját átmenetileg – az elbocsátás alternatívájaként – legalább négy órában foglalkoztatja. A támogatás feltétele, hogy a munkaadó csoportos létszámcsoökkentésre vonatkozó szándékát az illetékes munkaügyi központnak előzetesen bejelentsen.

A támogatás mértéke a munkavállaló kieső munkaidejére járó személyi alapbérének és járulékainak 80 százalékáig terjedhet. Személyi alapbérként legfeljebb a mindenkori minimálbér másfélszerese vehető figyelembe. A támogatás legfeljebb 12 hónapra nyújtható. A részmunkaidős foglalkoztatás támogatásának forrása a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprésze központi keretében válságkezelés céljából elkülönített 10 milliárd forint. Ennek igénybe vételét Dr. Simkó János válságkezelő programokat értékelő tanulmánya mutatja be.

A támogatás a leépítéssel fenyegetett munkavállalót foglalkoztató munkaadó kérelmére állapítható meg. További feltétel, hogy csoportos létszámcsoökkentéssel kapcsolatos előzetes bejelentését a munkáltató ne hajtsa végre. A munkaadónak vállalnia kell, hogy a támogatást a munkavállaló részére havonta előre kifizeti, megőrzi a bejelentésekor meglévő átlagos statisztikai állományi létszámát, valamint legalább a támogatási időtartammal megegyező időtartamban vállalja a munkavállaló továbbfoglalkoztatását. A munkaadó a támogatáshoz a munkaügyi központhoz benyújtott pályázat útján juthat hozzá.

#### **4.9 Munkahely-megőrző támogatás**

A munkaügyi központok az elbocsátással fenyegetett dolgozók munkaviszonyának a megtartása érdekében nyújthatnak anyagi segítséget az átmeneti működési nehézséggel küzdő munkaadónak. Konkrétan annak aki a működésével összefüggő okból munkavállalójának a munkaviszonyát rendes felmondással kívánja megszüntetni, és ezt a szándékát a felmondás közlését legalább 30 nappal megelőzően a munkaügyi központ kirendeltségéhez írásban bejelenti. Egyidejűleg támogatásért kell folyamodnia azoknak a munkavállalóknak a

<sup>13</sup> 70/2009. (IV. 2.) Korm. rendelet a szakképzettséggel rendelkező, pályakezdő állásukra keresők munkatapasztalat-szerzésének és a létszámleépítések megelőzése érdekében a részmunkaidős foglalkoztatás támogatásáról, hatályos: 2009. április 5-kétől.

továbbfoglalkoztatásához, akik már legalább hat hónapja nála dolgoznak. A munkáltatónak adható vissza nem térítendő támogatás a felmondással érintett munkavállaló munkabére és járulékai együttes összegének 25-75%-áig terjedhet. A támogatás a munkabér és járulékai 50-90 százalékáig terjedő mértékben állapítható meg, ha az érintett munkavállaló személyi alapbére, ill. a teljesítménybérezés alapjául szolgáló bére azonos a kötelező legkisebb munkabér összegével, vagy megváltozott munkaképességű személy. A támogatás legfeljebb egy évig folyósítható, s a munkáltatót ezért cserében a támogatott időszakkal megegyező idejű továbbfoglalkoztatási kötelezettség terheli. Vállalnia kell továbbá, hogy a támogatás folyósítása és a továbbfoglalkoztatási kötelezettség időtartama alatt a kérelem benyújtásának időpontjában meglévő átlagos statisztikai állományi létszámát nem csökkenti, és rendes felmondással vagy felmentéssel senkinek a munkaviszonyát nem szünteti meg.

Ezt a támogatást a rendszerváltozás utáni nagy gazdasági átalakulás közepette sok munkáltató vette igénybe a munkahelyek megőrzéséhez, majd a gazdasági konszolidációt követően megfogyatkozott az érdeklődés iránta. A későbbiek során egy-egy megyében nőtt meg átmenetileg a szerepe, ha esetenként sor került nagyarányú létszámleépítésekre. A 2008-ban kirobbant gazdasági válság azonban olyan tömeges munkahely-megszűnést eredményezett, hogy ennek kezeléséhez központi hatáskörbe vonták a munkahely-megőrző programokat. Ezekkel Simkó János tanulmánya foglalkozik. A régiók is beszálltak a helyi, ill. kistérségi foglalkoztatási feszültségek megoldásába, de a decFA-t főleg a központi források kiegészítésére használták.

**Munkahelyteremtő beruházást** a vizsgált időszakban a Munkaerő-piaci Alap decentralizált keretéből nem lehetett támogatni (kivéve a rehabilitációs célú munkahely-teremtést). Erre csak központi keretből, a MAT döntésével kerülhetett sor. Ezzel a III. fejezetben foglalkozunk.

#### **4.10 Mobilitási támogatás**

A munkába járással kapcsolatos terhek csökkentését célzó **mobilitási támogatások** célja, hogy az utazási költségek átvállalásával mérsékelje a munkaerőpiac területi egyenlőtlenségeit, és a munkahelyekért folytatott versenyben esélyhez juttassa a kistelepüléseken élőket is. *Helyközi utazáshoz* támogatást igényelhet a munkaadó és a munkavállaló is. A munkaadónak ez akkor adható, ha olyan személy foglalkoztatását vállalja, aki legalább hat hónapja nyilvántartott álláskereső. Pályakezdők, valamint megváltozott munkaképességű személyek esetében három hónap munka nélkül töltött idő a támogatás feltétele. Régebben ugyanezek voltak a bértámogatás célcsoportjai is, és gyakran a két támogatást együtt folyósította a munkaügyi központ. A bértámogatás kritériumrendszere időközben megváltozott, de ehhez az utazási támogatás kedvezményezett köre nem igazodott.

A munkáltatói támogatás további feltétele, hogy a munkaadó hasonló munkakörben foglalkoztatott munkavállalójának a munkaviszonyát a kérelem benyújtását megelőző hat hónapon belül ne szüntesse meg. A támogatás legfeljebb egyéves időtartamra folyósítható. A helyközi utazási költség egészben vagy részben megtéríthető, a munkába járással kapcsolatos utazási költségtérítésről szóló 78/1993. (V.12) Kormányrendelet alapján. Ha a munkavállaló is kéri az őt terhelő utazási költség megtérítését, azt csak a munkaadó kérelmével együtt nyújthatja be, a foglalkoztatást megelőzően.

Támogatást igényelhet az a munkaadó is, aki a munkavállalóinak a lakóhely és munkahely közötti oda- visszautazását *csoportos személyszállítás* útján oldja meg. Csoportos

személyszállításnak minősül, ha a munkaadó saját, vagy bérelt autóbusszal, mikrobusszal, személygépkocsival, vagy erre a célra igénybevett szolgáltatás útján, a munkaadóhoz vezető útvonalon egy vagy több településről legalább négy munkavállaló szállításáról gondoskodik. A támogatás további feltétele, hogy a csoportos személyszállítással érintett munkavállalók lakóhelye olyan településen legyen, ahonnan a munkavállalók tömegközlekedési eszközzel történő oda- visszautazása nem, vagy aránytalanul nagy nehézséggel oldható meg. Ilyennek minősül a két órát meghaladó utazási idő. A támogatás mértéke a csoportos személyszállításban érintett útvonalra érvényes autóbushétközlekedési árának a munkaadót terhelő részéig terjedhet.

Mint említettük, az utazási költségek megtérítéséhez adható támogatást a munkáltatók korábban a bértámogatással kombináltan vették igénybe, elsősorban ott, ahol a munkáltatók nem tudtak helybelieket alkalmazni. A kedvezményezett aránya az aktív eszközök által támogatottak összességéhez viszonyítva az érintett és átlaglétszám alapján egyaránt minimális (2-3%) volt, s mára 1%-ra csökkent.

#### ***4.11 Alkalmi munkavállalói könyvvvel történő foglalkoztatás***

Az alkalmi munkavállalói könyvvvel (AM-könyvv) végezhető alkalmi munka az Flt-n kívül szabályozott intézmény, amivel azért foglalkozunk az I. fejezetben, mert működtetése (az AM-könyv kibocsátása, az annak alapján történő munkavégzés regisztrálása, igazolása) az ÁFSZ feladata volt – 2010. március 31-ig.

Az AM-könyvet 1997-ben vezették be, a háztartások munkáltatóvá válásának megkönnyítésére. Ezzel a rövidített időtartamú, alkalomszerű munkavégzés is munkaviszonynak minősült. A munkavállaló ennek révén egészségügyi szolgáltatásra, nyugellátásra és munkanélküli ellátásra szerzett jogosultságot, aminek eszköze a közteherjegy<sup>14</sup> volt. Az AM-könyvvvel történő munkavégzés bevezetésének indoka között említhető:

- a feketemunka legalizálása
- a háztartási és egyéb alkalmi munkák bekapcsolás a szervezett munkaerőpiac keretei közé
- a munkanélküliek, inaktívak legális munkavégzési lehetőséghez juttatása
- és a munkáltatói ad-hoc munkaerőigényének kielégítése.

Eredetileg csak a magánháztartások, őstermelők és egyéni vállalkozók foglalkoztathattak AM-könyvvvel alkalmi munkásokat. Ez a korlátozás eleinte szűkre szabta e lehetőség igénybevételét. Annak, hogy 1997-1999 között mindössze 11 ezer AM-könyvet váltottak ki, fő oka a munkadíjjal szinte azonos értékű közteherjegy volt, ami nagyon drágának bizonyult. Az AM-könyves foglalkoztatás elterjesztése érdekében 2000-ben a teljes verseny- év közsférában engedélyezték alkalmazását, majd 2002-ben a közteherjegy értékét is megfelelték. Ebből is 50%-os kedvezményt biztosítottak regisztrált munkanélküliek foglalkoztatása esetén. 2005 novemberében a ledolgozható idő 120 napról 200 napra hosszabbodott. Ekkor vezették be azt is, hogy a közteherjegy 75%-a leírható a személyi jövedelemadóból, magánháztartásokban végzett munkák esetén. Mindez azt eredményezte, hogy 2003-tól évente megduplázódott a kiváltott AM-könyvek száma, ami az évtized végére megközelítette az egymilliót. A szezonális ágazatokban az átlagosnál elterjedtebb volt az alkalmi jellegű foglalkoztatás, különösen az idegenforgalomban és a mezőgazdaságban. Az előbbiben a cégek mintegy felére, az utóbbiban pedig 40 százalékára jellemző, hogy

<sup>14</sup> A részletes szabályokat az alkalmi munkavállalói könyvvvel történő foglalkoztatásról és az ahhoz kapcsolódó közterhek egyszerűsített befizetéséről szóló 1997. évi LXXIV. törvény tartalmazza.

szezonális munkaerő-igényüket nagyrészt AM-könyvvél rendelkező munkavállalókkal elégítették ki. Nemzetgazdasági szinten is magas, a cégek egyötödét meghaladó volt az AM-könyvvél munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya. A magyar tulajdonú vállalkozások között kétszer olyan gyakorisággal fordultak elő alkalmi munkásokkal dolgozó cégek (24%), mint a külföldiek körében (13%). 2007-ben az AM-könyvvél foglalkoztató cégek statisztikai állományi létszámukhoz képest átlagosan 12,8%-os többletfoglalkoztatást valósítottak meg.

*AM-könyvvél évente mintegy 300 ezren dolgoztak, átlagosan 20 napot.* A sok engedménynek köszönhetően olcsóbb volt AM-könyvvél foglalkoztatni, mint munkaviszony keretében. Emiatt tömegessé vált az időszakos, szezonális munkaviszonyok átváltása AM-könyves foglalkoztatásra, de tapasztalni lehetett más kedvezőtlen jelenségeket is:

- Olyan visszaéléseket, mint a munkaviszony megszüntetése, majd AM-könyves továbbfoglalkoztatás, a járadék-folyósítás szüneteltetése mellett.
- Azt, hogy a rendszeres szociális segélyben részesülőket visszatartotta a munkavállalástól (a segély mellett engedélyezett AM-könyves foglalkoztatás jóval nagyobb jövedelmet biztosított, mint amennyi lett volna ennek a körnek a piacon elérhető nettó keresete).
- Az AM-könyv adminisztrációjának bonyolítása, a TB-jogosultságokhoz kapcsolódó bejelentési kötelezettségek teljesítése óriási terhet rótt az ÁFSZ-re.
- Bár a fekete munka legalizálását várták tőle, mégsem erre ösztönzött, hanem az ellenkezőjére. Erre buzdított a jogszabály is, kimondva, hogy „több, legfeljebb 5 napra létesített munkaviszony esetén a közteherjegyet elég az utolsó napon beragasztani.”

A felsorolt visszasságot elhárítása érdekében már 2008-ban megkezdődött a törvénymódosítás előkészítése. Az új törvény azonban csak 2010 április 1-jén lépett hatályba, amikor a 2009. évi CLII. törvény alapján az „egyszerűsített foglalkoztatás” váltotta fel az AM-könyvvél történő munkavégzést. Ennek feltételei azonban adminisztráció-igényesek, életidegenek és rejtőzködésre készítőek voltak, ami a gazdasági szereplők széles körében nagy elégedetlenséget váltott ki. Ezeket a hibákat egy új szemléletű törvény küszöbölte ki, ami 2010 augusztusában lépett hatályba. Ennek ismertetésétől eltekintünk, mert már kívül esik kutatásunk időintervallumán.

#### **4.12 Mikro-, kis és középvállalkozások ösztönzése álláskereső foglalkoztatására**

Ennek az eszköznek a szabályozása is kívül esik az FIt-n, de azért tárgyaljuk itt, mert működtetője az Állami Foglalkoztatási Szolgálat.

2006. január elsejétől *mentesültek a munkáltatói járulékfizetés kötelezettsége* alól azok a 250 fős létszám alatti mikro-, kis- és középvállalkozások, továbbá a civil szervezetek, amelyek létszámukat legalább három hónapja regisztrált munkanélkülivel bővítették.<sup>15</sup> A támogatás egy évre szólt, ami alatt a felvett munkaerőt meg kellett tartani, sőt még egy évig tovább kellett foglalkoztatni. A járulékfizetés alóli mentesség kiterjedt a tételes egészségügyi hozzájárulásra, a munkáltató által fizetendő TB-járadékra és a munkaadói járulékra. A munkáltató a kedvezményt – teljes munkaidőben történő foglalkoztatás esetében – legfeljebb a kötelező legkisebb bér 130%-ának, részmunkaidőben történő foglalkoztatás esetén ezen összeg időarányos részének megfelelő járulékalap után érvényesíthette. Ez a támogatás az évek során feledésbe merült, de a kedvező tapasztalatok alapján 2009-ben reaktiválták.

<sup>15</sup> 2005. évi CLXXX. törvény a foglalkoztatás bővítése és rugalmasabbá tétele érdekében szükséges intézkedésekről. A törvényt az Országgyűlés 2005. december 19-én fogadta el, hatályos: 2006. január 1-től.

A KKV+ program keretében a legalább 250 főt foglalkoztató és legalább hat hónapja működő mikro-, kis- és középvállalkozásokat, valamint a civil szervezeteket támogatás illeti meg, ha ellátásban nem részesülő:

- álláskeresőt foglalkoztatnak, aki legalább 3 hónapja szerepel az ÁFSZ nyilvántartásában
- keresőtevékenységet nem folytató személyt alkalmaznak, aki legalább 1 éve nem dolgozik
- olyan személyt vesznek fel, akinek a jogviszonya a foglalkoztatás megkezdését megelőző 3 hónapon belül csoportos létszámcsökkentés miatt szűnt meg.

A támogatott foglalkoztatással növelni kell az éves átlagos statisztikai állományi létszámot, és azt a támogatás ideje alatt meg is kell tartani. A támogatott célcsoport foglalkoztatása esetén a munkáltató egy évig mentesül a társadalombiztosítási járulék, valamint a munkaadói járulék megfizetése alól. A kedvezmény teljes munkaidős foglalkoztatás esetén a kötelező legkisebb munkabér 130%-áig érvényesíthető.

*A programban 2009-ben 3379 cég összesen 4355 munkavállalóval bővítette a foglalkoztatottainak a számát.*

## II. RÉSZ

### A Foglalkoztatási törvényen kívül szabályozott és az ÁFSZ hatókörén kívül működtetett aktív munkaerő-piaci eszközök

Az évek során egyre több aktív munkaerő-piaci eszközt vezettek be, amelyek feltételeit nem a Foglalkoztatási törvény, hanem más jogszabály rögzíti. Ezek működtetése nem (vagy legfeljebb csak részben) az Állami Foglalkoztatási Szolgálat feladata, így előmenetelük nyomon követése többnyire kívül esik a munkaügyi szervezet információs rendszerén. (Előfordulhat, hogy koherens információs rendszerük sem alakult még ki.) Ebben a fejezetben az alábbi támogatásokkal foglalkozunk:

1. Megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci beilleszkedésének támogatása
2. Közmunkában történő foglalkoztatás támogatása
3. Start kártyacsalád a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatásának olcsóbbá tételére
4. Közcélú foglalkoztatás támogatása – Út a munkához program

#### 1. Megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci beilleszkedésének támogatása (Ezt a fejezetet Dr. Garzó Lilla írta.)

A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci beilleszkedésének támogatására sokszínű formában, egymással sokszor nem összefüggő programcsomagokon keresztül kerül sor ma Magyarországon, egységes rendszerük, információs bázisuk nem alakult ki.

1. **A programok elindítása több lépésben történt.** A megváltozott munkaképességűek támogatásának alapjait egy 1983-as rendelet rakta le<sup>16</sup>, amely foglalkoztatási kötelezettséget írt elő a munkáltatók számára, szankciókat a nem teljesítőknek, és költségvetési támogatást a megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatóknak. Ez a rendszer, koncepcióját tekintve legalábbis, a mai napig fennmaradt, bár lényeges módosulásokon ment keresztül.

A következő hullámok a nyugdíjrendszer, ezen belül a rokkantsági nyugdíjrendszer reformjához kapcsolódtak. Az 1997-98-ban, majd 2008-ban, a rehabilitációs járadék bevezetésével induló szervezetfejlesztéseknek és munkaerőpiaci programoknak volt a feladata, hogy kezeljék a reform következményeként várható feszültségeket.

2. A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának, illetve foglalkoztathatóságának támogatását **különböző – hazai és uniós - források** szolgálják. Ezek nagyságrendje nem összegezhető, némelyikről pontos adataink vannak, más esetekben pedig még egy óvatos becsléshez sem elegendők a rendelkezésre álló információk.
3. Igen zavaros a programok **pénzügyi és szakmai irányításának rendszere**, annak ellenére, hogy a megváltozott munkaképességűek, elsősorban a rehabilitációs járadékosok ellátásának, támogatásának koordinálására egy külön szervezeti egységet állítottak fel az SZMM-ben. Az egyes részterületek különböző minisztériumi főosztályokhoz tartoztak, az uniós támogatásokkal kapcsolatos döntéseket pedig nagyrészt az NFÜ-ben hozták meg, de legalábbis meghatározó befolyásuk volt a projektek tartalmára, célkitűzéseire,

<sup>16</sup> 8/1983. (VI. 29.) EüM-PM együttes rendelet a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásáról és szociális ellátásáról

megvalósítására, ezen keresztül az elérhető szakmai eredményekre.

4. A programok és fejlesztések a legtöbb esetben a munkaügyi szervezetben, illetve a munkaügyi szervezet közreműködésével valósultak meg. Voltak azonban szép számmal kivételek, indultak programok, modellkísérletek az ÁFSZ ügyfélkörébe nem tartozó fogyatékos emberek munkaerőpiaci beilleszkedésének, rehabilitációjának támogatására is.

Elemzésünkben a megváltozott munkaképességűek foglalkoztathatóságának elősegítését, foglalkoztatásának támogatását szolgáló eszközöket megpróbáltuk tipizálni, csoportokba rendezni attól függően, hogy azok kapcsolódnak-e egy speciális munkaerőpiaci-szociális státuszhoz, vagy attól függetlenül, általános ösztönzőket (kötelezettségeket és kedvezményeket) nyújtanak a megváltozott munkaképességű, fogyatékos emberek képzéséhez, munkavégzéséhez. (A támogatások fő jellemzői az 1. sz. mellékletben láthatók.)

### **1.1 Általános, a munkaerő-piaci státusztól független ösztönzők**

1.1.1 Negatív ösztönzőként a 20 főnél nagyobb létszámot foglalkoztató cégeknek *rehabilitációs hozzájárulást* kell fizetniük, ha nem teljesítik a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatására vonatkozó, törvényes kötelezettséget.

28. sz. táblázat

#### **A rehabilitációs hozzájárulásból származó költségvetési bevételek alakulása**

|                         | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010<br>előirányzat |
|-------------------------|------|------|------|------|------|------|---------------------|
| Ráfordítás, milliárd Ft | 8,0  | 11,4 | 12,5 | 13,6 | 14,7 | 15,0 | 62,4                |

Forrás: éves költségvetések, zárszámadások

Összege 2010-ben jelentősen megemelkedett, ennek következményeként várhatóan fokozódik a munkáltatók érdekeltsége is a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatására. Ez a hatás természetesen a tanulmány írásakor még nem érzékelhető, de 2009 végén a munkaügyi kirendeltségeken már a kereslet érzékelhető emelkedéséről számoltak be. Emellett – amennyiben az előirányzat reálisnak bizonyul – a Munkaerő-piaci Alapba érkező bevételek elérik, sőt meg is haladhatják a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatására és a rehabilitációs fejlesztésekre szánt, felhasznált közvetlen költségeket, ez pedig megalapozhatja, kikényszerítheti a támogatási rendszer új alapokra helyezését is.

1.1.2 A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása a célcsoporthoz kötött bértámogatási konstrukció, messze a legnagyobb támogatási tétel, összegének alakulása a költségvetési és zárszámadási törvényekből pontosan követhető.

Ez a támogatási rendszer 2006. január 1-től lépett életbe (felváltva az 1983-as jogszabályt), akkreditációhoz kötött, vagyis csak azok a megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató gazdálkodó szervezetek, civil szervezetek, egyéni vállalkozók részesülhetnek költségvetési támogatásban, amelyek tanúsítványt szereznek arról, hogy megfelelnek a jogszabályban előírt feltételeknek. A rendszer működtetésében elég bonyolult munkamegosztás alakult ki: a bértámogatás automatikus, más formái pályázati úton megszerezhetők, amelyeket részben az FSZH, részben a minisztérium bírál el, az akkreditációt az FSZH végzi. A fedezetet a Munkaerő-piaci Alap fizeti be a költségvetésnek, onnan az SZMM fejezetéhez kerül.

**A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának költségvetési támogatására fordított kiadások alakulása**

|                         | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009  |
|-------------------------|------|------|------|------|------|-------|
| Ráfordítás, milliárd Ft | 64,1 | 55,0 | 51,2 | 55,1 | 60,6 | 52,9* |
| Létszám, ezer fő        | 52   | 47   | 39,3 | 45,4 | 52,5 | 48    |

Forrás: éves költségvetések, zárszámadások, 2009: előirányzat; létszám: Pulay Gyula becslése, 2009: SZMM információ. a létszámadatok nem tartalmazzák 2005-től kezdve a szociális intézményekben élők foglalkoztatását, amely néhány-száz főről több ezerre növekedett.

Az egy főre jutó támogatás 1 millió forint körül van, amelyben jelentős eltérések vannak aszerint, hogy a foglalkoztatásra a nyílt munkaerőpiacon, vagy védett körülmények között kerül-e sor. A támogatottak között nem megváltozott munkaképességűek is vannak, pl. 2008-ban csaknem elérte a 9 ezret a munkahelyi segítők száma, de a pontos arányokat nem ismerjük. A támogatás jelentős költségei, gyenge hatékonysága miatt (is) többször sor került a megalapozó jogszabályok jelentős átalakítására (a módosítás induló éveit beárnyékoljuk). Ez az első években visszafogta a kiadásokat, de az új rendszer „beüzemelésével” a ráfordítások ismét növekedni kezdtek. 2010-től lényegében a beáramlást befagyasztották. Általános az egyetértés abban, hogy sokkal hatékonyabb, a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatást elősegítő támogatási rendszer kialakítására van szükség. Erre több koncepció született, de megvalósításához hiányzott a politikai háttér, akarat.

*1.1.3 A felnőttképzés normatív támogatása* a fogyatékkal élő felnőttek képzését szolgáló, formailag létező, de lényegében megszűnt költségvetési támogatás, 2009-től a költségvetés ilyen címen nem tartalmaz forrásokat.

**A felnőttképzés normatív támogatására fordított kiadások alakulása**

|                         | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|-------------------------|------|------|------|------|------|------|
| Ráfordítás, milliárd Ft | 1,4  | 3,0  | 1,4  | 0,3  | 0,1  | -    |

Forrás: éves költségvetések, zárszámadások

A konstrukció 2003-ban jóval szélesebb bázisról indult, rövid idő alatt igen népszerű lett a felnőttképzést folytató szervezetek körében. A jelentős túligénylés miatt változtak a szabályok, szűkült a támogatottak köre. Szerepét részben átvette a „Lépj egyet előre” program, de abban a megváltozott munkaképességűek nem jelentenek kiemelt célcsoportot. Idősoros létszámadatok nem állnak rendelkezésre, a program által érintett fogyatékosok száma pár száz, legfeljebb ezer főre, a célcsoportra fordított összeg 1-200 millió forintra becsülhető, még a „jó” években is.

*1.1.4 A Munkaerő-piaci Alap rehabilitációs alaprészből* elkülönített decentralizált keretből a regionális munkaügyi központok pályázatokat írnak ki a megváltozott munkaképességűek munkahelyeinek teremtésére, megőrzésére. A ráfordításokról részletesen tájékozódhatunk az MPA beszámolókból (FMM-SZMM, 2004-2009), a támogatott munkahelyek számáról pedig az FSZH beszámolóiból (FSZH, 2004-2009).

**A Munkaerő-piaci Alap rehabilitációs alaprészének alakulása**

|                                                       | 2004    | 2005    | 2006    | 2007    | 2008    | 2009  | 2010<br>elő-<br>irányzat |
|-------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|-------|--------------------------|
| Rehabilitációs alaprész, MFt                          | 2 637,5 | 2 967,6 | 3 249,8 | 4 801,3 | 5 330,1 | 617,1 | 1 000,0                  |
| Decentralizált keret a rehabilitációs alaprész %-ában | 73,4    | 30,1    | 48,1    | 39,4    | 52,2    | 5,6   | ...                      |
| Decentralizált keretből támogatott munkahelyek száma  | 1838    |         | 1247    | 2340    | 1835    | ...   | ...                      |
| - új                                                  | 1304    |         | 827     | 906     | 1078    | ...   | ...                      |
| - meglévő                                             | 534     |         | 420     | 1434    | 757     | ...   | ...                      |

Forrás: MPA beszámolók és FSZH beszámolók a foglalkoztatási eszközök működéséről

A rehabilitációs alaprész 2008-ig növekedett, majd 2009-ben igen radikálisan lecsökkent, áldozatul esve egy költségvetési megszorító intézkedés-csomagnak (az előirányzat 4 milliárd forint volt, már ez is az előző évi terv és tényszámok alatt maradt). Az elvonás a jelek szerint rendszerré vált, a 2010. évi költségvetésben az előirányzat már mindössze 1 milliárd forint.

A munkaügyi központoknál, beruházásokra, fejlesztésekre felhasználható források részaránya erős hullámváltozást mutat, függetlenül a rehabilitációs alaprész nagyságának változásától. 2004-ig nagyjából az alaprész háromnegyede ment el a megyei pályázatokra, 2005-től azonban megnövekedett az „igény” az országos, felső szintű döntések alapján felhasználható forrásokra.

Egyrészt a rehabilitációs alaprész központi keretéből kellett finanszírozni (legalábbis részben) a reformok miatt szükségessé vált fejlesztéseket. Ezt terhelte a 2005. és a 2008. évben megvalósított rendszer-átalakítások fejlesztési-képzési szükséglete, bizonyos törvényes kötelezettségek teljesítése (elsősorban az akadálymentesítés). Bár a rehabilitációs járadékrendszer bevezetésére készült fejlesztési program, az olyan nagy késéssel indult, hogy az előkészítést MPA forrásokból kellett megoldani.

Másrészt az SZMM megalakulását követő osztozkodásnál a rehabilitációs alaprész feletti rendelkezés átkerült a foglalkoztatási részlegről az esélyegyenlőségi területre. Ez a felhasználással kapcsolatos szakmai stratégiát is megváltoztatta, előtérbe került az egyes fogyatékkal élők programjainak támogatása, kiemelt hangsúlyt kaptak a szolgáltatásfejlesztési kezdeményezések, amit a megnövekedett központi keretből finanszíroztak.

Bár volt olyan program, amelyet a munkaügyi központ valósított meg, általános, - a foglalkoztatási szolgálat egy-egy részlegéhez telepített modellre is nagyrészt kiterjeszthető - tapasztalat, hogy a kísérletek alig hasznosulnak a napi munkaerő-piaci politikai gyakorlatban. Különösen kicsi ennek a valószínűsége akkor, ha a programok tervezése és a szervezet irányítása is szétválik, és a programok alanyai leginkább olyan fogyatékos személyek lesznek, akik nem ügyfelei a foglalkoztatási szolgálatnak.

A 32. táblázatban jól követhető a központi keret bővülésének és tartalmi átalakulásának folyamata, értékelésére még az országos programoknál visszatérünk.

**A Rehabilitációs alaprész központi keretének felhasználása**

|                                                                                                                                                    | 2004         | 2005           | 2006           | 2007           | 2008          | 2009         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|----------------|----------------|----------------|---------------|--------------|
| <b>Szolgáltatásfejlesztő és munkahelyteremtő, -megőrző programok</b>                                                                               |              |                | 1 377,2        |                |               |              |
| Munkahelymegőrző és munkahelyteremtő programok                                                                                                     |              |                |                | 747,0          | 50,0          |              |
| A megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásának támogatási rendszere átalakításából adódó foglalkoztatási helyzet kezelése               |              | 869,7          |                |                |               |              |
| Megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásának elősegítése központi pályázat útján                                                   |              | 315,0          |                |                |               |              |
| ICsSzEM szociális intézményrendszere foglalkoztató-képességének fejlesztése                                                                        |              | 495,9          |                |                |               |              |
| A megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztatók akkreditációs eljárással történő minősítésének folyamatához nyújtott támogatás              |              | 58,8           |                |                |               |              |
| Megváltozott munkaképességű személyek munkahelymegőrzésének, tranzit-foglalkoztatásának támogatása a dotációs rendszer változásával összefüggésben |              |                |                | 500,0          |               |              |
| Rehabilitációs munkahelyek támogatása                                                                                                              | 108,5        | 31,5           |                |                |               | 70,0         |
| Munkahelyteremtés autista személyeknek                                                                                                             |              |                |                | 247,0          |               |              |
| A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése                                                                                           | 390,5        | 973,8          |                | 879,6          | 1 772,9       | 492,7        |
| Egyenlő hozzáférés az ÁFSz intézményeiben                                                                                                          |              |                |                |                |               |              |
| FMM akadálymentesítés                                                                                                                              |              |                |                |                |               |              |
| Nyílt munkaerőpiaci "Munkahelyi Gyakorlat" értelmi sérült, középiskolai tanulók és felnőtt megváltozott munkaképességű emberek számára             |              |                |                |                |               |              |
| Program korszerű munkahelyek teremtésével rehabilitációs, szociális információs és szolgáltatási háló kiépítésére a kistérségekben                 |              |                |                |                |               |              |
| Támogatott Foglalkoztatás-Szolgáltatás értelmi sérült személyeknek és komplex munkaerőpiaci szolgáltatások támogatása                              |              |                |                |                |               |              |
| "Megoldás Munkáltatóknak és Megváltozott munkaképességű munkavállalóknak (4M)" c. program                                                          |              |                |                |                |               |              |
| Komplex munkaközvetítő és tanácsadó szolgálat mozgáskorlátozott személyeknek                                                                       |              |                |                |                |               |              |
| Autista személyek részére alternatív munkaerő-piaci modellprogramok kidolgozása, alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások célcsoportjának bővítése |              |                |                |                |               |              |
| Komplex rehabilitációval kapcsolatos ellátás-szervezői (mentori) hálózat kialakítása                                                               |              |                |                |                |               |              |
| Látássérült személyek elemi és foglalkozási rehabilitációjának támogatása                                                                          |              |                |                |                |               |              |
| Munkahelyfeltárás/munkakörelemzés szakmai protokolljának kialakítása, képzési program kidolgozása                                                  |              |                |                |                |               |              |
| Rehabilitációs, szociális gazdasági modell-programok támogatása                                                                                    |              |                |                |                |               |              |
| Foglalkozási rehabilitáció a képzési rehabilitációt követően                                                                                       |              |                |                |                |               |              |
| Az akkreditáció feltételrendszerének kiépítése                                                                                                     |              |                |                | 30,0           |               | 16,9         |
| Kutatási, adatszolgáltatási feladatok, kiadványok                                                                                                  |              |                |                | 60,0           | 103,9         |              |
| Komplex rehabilitációval kapcsolatos ellátás-szervezői (mentori) hálózat kialakítása                                                               | 61,1         | 60,0           | 63,9           | 81,5           | 121,0         | 1,0          |
| A társadalmi szemlélet kedvező irányú megváltoztatása (PR programok)                                                                               |              |                |                | 913,8          | 200,0         |              |
| A foglalkozási rehabilitáció megalapozása (munkaképesség változásának értékelése)                                                                  | 68,3         | 25,0           | 140,0          | 197,5          | 192,7         |              |
| A foglalkozási rehabilitáció humán-erőforrás fejlesztése                                                                                           | 20,0         | 20,0           |                |                |               |              |
| A munkavállalási esélyek értékelése                                                                                                                | 93,8         | 93,1           | 101,2          | 1,7            | 104,8         | 1,8          |
| Költségek, működési költség                                                                                                                        |              | 2,5            | 3,6            |                |               |              |
| Monitorozás                                                                                                                                        |              |                |                |                |               |              |
| <b>Összesen</b>                                                                                                                                    | <b>742,1</b> | <b>2 075,7</b> | <b>1 685,8</b> | <b>2 911,1</b> | <b>2545,3</b> | <b>582,4</b> |

Beárnyékoltuk az adott évben finanszírozott programokat, de az összegeket csak esetenként, a beszámolók szerkezetének és tartalmának évenkénti kismértékű változása miatt  
 Forrás: MPA beszámolók

## **1.2 A megváltozott munkaképességűek munkaerő-piaci, szociális státuszához kapcsolódó támogatások**

*1.2.1 A kirendeltségeken regisztrált megváltozott munkaképességű álláskereső programjai az ÁFSZ-nél rendelkezésre álló forrásokból finanszírozhatók.*

A rokkantnyugdíj-rendszer átalakításával kapcsolatos előkészületekkel párhuzamosan, 1997-től elindult a munkaügyi központok rehabilitációs tevékenységének gyors fejlesztése. Miniszteri rendelet jelent meg a foglalkoztatási szolgálatban alkalmazandó egységes rehabilitációs eljárásról, a megváltozott munkaképességűeknek nyújtható szolgáltatásokról és többlettámogatásokról. Minden megyében foglalkoztatási rehabilitációs munkacsoportot hoztak létre, kiépült a rehabilitációs információs centrumok megyei hálózata. Pár év elmúltával azonban a lendület alábbhagyott. A támogatási rendszer 2005. évi átalakításával megszűntek a megváltozott munkaképességűek kiegészítő kedvezményei, a létszámleépítések és az új feladatok nagyrészt felmorzsozták a rehabilitációs munkacsoportokat.

Az Állami Számvevőszék 2007-ben arról számolt be, hogy „2006-ban az erre 1998-ban engedélyezett státuszoknak (69 fő) csupán 77%-át (53 fővel) töltötték be” (ÁSZ, 2007). Az SZMM-ben 2008-ban, már a rehabilitációs járadékrendszer működését értékelő jelentés pedig arról szól, hogy „az ÁFSZ a 2006-ban előírt létszámleépítések miatt elveszítette a rehabilitációs szolgáltatásokban közreműködő szakmai kapacitásait, csupán 172 fő maradt országosan (!!!) a rendszerben, akik közül 68-an az ORSZI bizottságokban dolgoznak foglalkozási szakértőként, kiesve a munkaügyi központ kapacitásából”.

A kialakult kultúrának mindezek ellenére is maradtak nyomai, bár regionálisan eltérő nagyságrendben és minőségben, de a rehabilitációs járadék rendszerének bevezetésével a szervezetet ismét fel kellett építeni.

### ***A megváltozott munkaképességűek adatbázisa az ÁFSZ-nél***

Az ÁFSZ-nél külön adatgyűjtés van a megváltozott munkaképességűekről, és az FSZH „A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése” c. sorozatból is kinyerhetők bizonyos, az egységes informatikai rendszerben gyűjtött adatok. Ezek azonban nem kompatibilisak egymással, nem világos, mely statisztikák tartalmazznak rehabilitációs járadékosokra vonatkozó adatokat, a sorozatban használt adatbázis is változik. A rendelkezésünkre álló információk alapján így csak nagyon töredékes képet tudunk kialakítani arról, hogy az álláskereső, illetve ÁFSZ-nél regisztrált ügyfelek között milyen a megváltozott munkaképességűek helyzete, több, vagy kevesebb támogatást kapnak-e.

Külön adatgyűjtés van emellett a rehabilitációs járadékosokra vonatkozóan, és külön a TÁMOP 1.1.1 programban résztvevőkre, a projekt előrehaladási jelentésekhez szolgáltatott információkhoz kapcsolódóan.

Az ÁFSZ-nél nyilvántartott megváltozott munkaképességű munkanélküliek és álláskereső létszáma évek óta 40 és 50 ezer között mozog, de az összes álláskereső létszámának növekedése miatt ez egyre kisebb arányt jelent az ügyfelek között, 2009-ben már nem érte el a 9 százalékot sem. (33. sz. táblázat). Az elhelyezkedési arányok 30 százalék közül ingadoznak, ez igen jónak tekinthető (bár nem tudjuk összehasonlítani más álláskereső célcsoportokkal).

**A megváltozott munkaképességűek elhelyezkedését segítő program létszámadatai**

| Megnevezés                                           | 2004   | 2005   | 2006   | 2007   | 2008   | 2009   |
|------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Az időszak érintett létszáma*                        | 45 002 | 47 792 | 44 360 | 40 551 | 41 346 | 48 729 |
| Támogatás nélküli elhelyezkedés esetszáma összesen** | 7 700  | 6 846  | 7 778  | 7 912  | 8 024  | 5 918  |
| Támogatással elhelyezkedett esetszám összesen**      | 5 961  | 8 000  | 7 510  | 6 664  | 7490   | 8136   |
| ebből közfeladat ellátása keretében                  | 2 897  | 6 199  | 6 566  | 5 160  | 5729   | 5440   |
| Önálló elhelyezkedés                                 | 3 477  | 3 330  | 4 977  | 5 721  | 6 008  | 4 778  |
| Elhelyezkedés esetszám összesen                      | 13 661 | 14 846 | 15 288 | 14 576 | 15 510 | 14 054 |
| Elhelyezkedettek aránya az érintett létszám %-ában   | 30,4   | 31,1   | 34,5   | 35,9   | 37,5   | 28,8   |
| Képzésben részt vevők                                | 1 103  | 1 449  | 1 424  | 836    | 1084   | 2836   |
| Képzés gyakorlóhelyének támogatása                   | 0      | 26     | 24     | 0      | 15     | 0      |

\*Egy személy csak egyszer vehető számításba

\*\* Egy személy az időszakban többször is érintett lehet

Forrás: FSZH, adatgyűjtés a megváltozott munkaképességűekről

A célcsoport munkába lépési esélyei annál is inkább meglepőek, mert – mint azt az adott munkaerő-piaci eszköz elemzésénél kimutattuk – a bértámogatásban, közhasznú foglalkoztatásban, vagy képzésben részt vevők között létszamarányuknál jóval kevesebb a megváltozott munkaképességű. Az arányokból következtetve a munkaügyi kirendeltségek a rendelkezésükre álló decentralizált keretektől összesen legfeljebb 1-1,5 milliárd forintot fordíthattak a megváltozott munkaképességű emberekre (ez felel meg a 3-4%-os aránynak).

A képzésben résztvevők száma 2009-ben jelentősen emelkedett, ami valószínűleg annak köszönhető, hogy a célcsoport kibővítésével nem rehabilitációs járadékosok is bekerülhettek a TÁMOP 1.1.1 programba. Ugyanilyen okból 2010-ben számíthatunk a bérjellegű támogatásban részesülők számának növekedésére is.

### 1.2.2 Országos programok, mintaprojektek

A rendszerszerűen, kötött jogszabályi feltételekkel működő munkaerő-piaci támogatások, szolgáltatások, és kedvezmények mellett kialakult egy igen sokszínű, **nem rendszerszerűen működő eszkörendszer: a modellkísérletek, támogató és fejlesztési programok hosszú sora.** (Készült a programokról egy gyűjtemény, ami a 2. sz. mellékletben látható, de nem valószínű, hogy az összeállítás teljeskörű.)

E kiemelt, egyedi programoknak – finanszírozási oldalról – két nagy csomagja van: az uniós támogatású és az MPA rehabilitációs alaprészenek (jóval ritkábban foglalkoztatási alaprészenek) központi keretéből támogatott halmaz (ez utóbbit leginkább a foglalkoztatási tárcához tartozó közalapítványok valósították meg).

**Szakmai-szakmapolitikai szempontból az országos programok kettős célt szolgáltak.**

- a) A munkaerő-piaci felkészítés és foglalkoztatás támogatása nagyrészt konkrét, súlyosabb fogyatékosághoz kötődött, mozgássérülteket, látássérülteket, értelmi fogyatékosokat, autistákat érintett, erősen specializálódott eszközökkel. A fogyatékos embereket támogató egyedi programokra fordított kiadások a „jó években” többszáz millió forintot is elértek. A rehabilitációs alaprész radikális beszűkülése miatt azonban a programok nem folytatódnak.

Általánosabb hátránykezelési funkciója csak a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program foglalkoztatási szolgálat által kivitelezett 1.1. intézkedésének volt, amely kiterjedt a megváltozott munkaképességűek célcsoportjára is, de nem nagy létszámban. 2004 és 2007. között a programba bevont 37 667 főnek mindössze 3,7 százaléka, 1410 fő volt megváltozott munkaképességű. (A megváltozott munkaképességűeknek egy szűkebb – ellátotti - csoportját érinti a rehabilitációs járadékosok programja is, amelyre visszatérünk a 3. pontban.)

- b) A programok másik köre a megváltozott munkaképességűek és fogyatékos emberek számára nyújtott szolgáltatások és szervezetrendszer fejlesztésére irányult. Egy részük praktikus célokat szolgált, a kormányzati intézkedéseket és reformokat támogatta, másik részüknek pedig az lett volna a feladata, hogy megalapozzanak egy új, egységes szolgáltatási rendszert. Ennek számos elemével találkoztunk az EQUAL projektekben, a közalapítványi pályázatokban, a központi programokban, még a TÁMOP-os intézkedések között is.

A modellkísérletekről és a – nem közvetlenül a reformcélokhoz kötődő - fejlesztésekről általában elmondható, hogy tekintélyes szakmai innováció, igen széles segítő civil háttér van mögöttük. A ráfordítások is viszonylag jelentősek, bár összesítésükre nem került sor.

A nagy költségekkel működő programok azonban nem épültek be a munkaerő-piaci politika fő áramlatába. Ez problémát jelent egyrészt az elindult programok, kiépített rendszerek fenntarthatósága szempontjából, másrészt azért, mert a foglalkoztatási szolgálatok tevékenységéhez még mindig hiányzik a nagyszámú ügyfélkör kiszolgálására, általános hátránykezelésre alkalmas rendszer, módszertan és hálózat.

### ***1.3 TÁMOP 1.1.1 projekt, a rehabilitációs járadékban részesülők komplex rehabilitációját támogató program***

Bár ez a projekt elvileg az előző, a státuszhoz kapcsolódó programok családjába sorolható, sajátosságai és aktualitása miatt mégis indokolt azoktól elkülöníteni.

2008. január 1-től átalakult a megváltozott munkaképességű emberek ellátórendszere, megjelent egy új, legfeljebb hároméves időtartamra szóló ellátás, a rehabilitációs járadék. Ilyen ellátást azoknak lehet megállapítani, akik III. csoportos rokkantsági nyugdíjra lennének jogosultak, de jó eséllyel visszavezethetők a munkaerőpiacra, rehabilitálhatóak. Erre az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet által működtetett szakértői minősítő bizottság tesz javaslatot. A rehabilitációs járadékhoz normatív módon kapcsolódik egy – komplex rehabilitációnak nevezett – munkaerőpiacra visszavezető, támogató mechanizmus. A folyamatban kulcsszerepe van az ÁFSZ-nek, foglalkoztatási szakértői részt vesznek a minősítésben, a kirendeltségeken fogadják a rehabilitációs járadékban részesülőket, akiknek – ellátásuk feltételeként - kötelező ott jelentkezniük, ahol elkészítik a rehabilitációs tervet, megállapodást kötnek, és biztosítják a rehabilitációhoz (legalábbis annak foglalkoztatási részéhez) szükséges feltételeket. Ennek egyik alappillére egy uniós támogatású forrásokból finanszírozott támogató program, a TÁMOP „A

megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése” c. kiemelt projektje.<sup>17</sup>

Az uniós projekt meglehetősen sajátos feladatot rótt a tervezőkre és megvalósítókra. Egy tömeges szolgáltatáshoz, ügyintézéshez szokott szervezetben **az általánostól eltérő szemléletű szolgáltatás-csomagot kell nyújtani az ügyfelek legfeljebb 2%-ának.** Az ügyfelek között nem lehet válogatni, azok egy külső szelekciós mechanizmust követően kerülnek a rendszerbe, és mindenkit fogadni kell. A projektszemlélet akár segíthet is a jó megoldás kialakításában, hiszen módot ad a tevékenység belső elkülönítésére, elválasztására a napi rutintól. Emellett, ezzel párhuzamosan persze szükség van a tevékenység beépítésére a szervezeti működés egészébe, olyan kettős közelítésre, melynek eredményeként a legfontosabb innovációk beépülnek a gyakorlatba, a szigetként működő programról pedig leválnak az adott feltételek között megvalósíthatatlan elemek.

**Az uniós programkészítés és megvalósítás gyakorlata ugyanakkor nem, vagy csak erős kompromisszumokkal képes befogadni egy lényegében normatív támogatási formát.**<sup>18</sup> A projektben meghatározott nagyságrendű forrás áll rendelkezésre, meghatározott számú ügyfél kezelésére, felhasználási kötöttségekkel (pl. valamennyi személynek legalább egy támogatásban és egy szolgáltatásban kell részesülnie), szigorú teljesítménykövetelményekkel. A komplex rehabilitáció – jogszabályba is foglalt - logikája viszont azt követelné, hogy minden rehabilitációs járadékos kerüljön be a rendszerbe, kapja meg mindazokat a szolgáltatásokat és támogatásokat, amelyekre újbóli munkába állásához szüksége van, nem kevesebbet, de nem is többet annál.

A komplex rehabilitációs folyamatból az is következik, hogy egy-egy ügyfél szokatlanul hosszú időt – akár három évet is eltölthet a rendszerben. Ezért a projektet csak az ötödik év végén lehet lezárni, amikor az utolsóként bevont ügyfelek is kiléptethetők a programból. Az aktuális projektbe belépni azonban csak két (a módosítás után két és fél) évig lehet, azután indul a következő. **Több projekt fut majd egymás mellett, és ez óvatosságot követel meg a folytatás megtervezésekor.** Ugyanakkor természetesen elkerülhetetlenek a változtatások, jelen esetben főleg az induló bizonytalanságok miatt, amelyek menetközbeni átalakításokat is kikényszerítettek.

A projekt teljes költségvetése a két, majd 2,5 éves időszakra 15,4 milliárd forint, a programba vont személyek száma 9600 fő, az egy főre jutó költség 1 millió 600 ezer forint. Ez nagyjából megfelel egy „átlagos” hátrányos helyzetű ügyfélre az ÁFSZ-nél bonyolított programokban elszámolható költségeknek. Az eredeti elképzelések szerint a projekt be tudja fogadni az összes ellátásban részesült, ez azonban nem igazolódott, mert jóval többen áramlottak be a rendszerbe (2010-re már 15 ezret is meghaladja az ÁFSZ-nél nyilvántartott rehabilitációs járadékosok száma). Ugyanakkor viszont sor került a célcsoport kiszélesítésére, nem rehabilitációs járadékosok programba vonására is, mert a rehabilitációs járadékosok beáramlása olyan lassan indult a hosszú előzetes eljárás és a

<sup>17</sup> A rehabilitációs járadék bevezetéséhez illeszkedve módosultak a szociális járadékra vonatkozó szabályok, vagyis azoknak az ellátása is, akiknek ugyan volt munkaviszonyuk megrokkolásuk, egészségük megromlását megelőzőleg, de egészségkárosodásuk mértéke és/vagy szolgálati idejük nem volt „elegendő” a rokkantsági nyugdíj megszerzéséhez. Azoknak, akiknek 2008-tól megállapítanak ilyen járadékot, be kell jelentkezniük álláskeresőként a munkaügyi kirendeltségeken, de őket nem kötelező programba vonni. Ez is tehát egy speciális, statisztikailag is elkülöníthető csoport az ÁFSZ ügyfelei között, de létszámuk egyelőre csekély, 2009-ben nem érte el a 3 ezer főt.

<sup>18</sup> Legalább lábjegyzetben érdemes hozzátenni, hogy különösen így van ez a magyar rendszerben, mert elválík az egyes szakpolitikákhoz köthető források feletti rendelkezés, a felhasználás irányítása. Az uniós források, támogatások arányának növekedése sok esetben korlátozza a szakpolitikai szempontok, kényszerűségek érvényre juttatásának, az egységes irányításának a lehetőségét.

kezdeti nehézségek miatt, hogy az NFÜ veszélyeztetve látta a projekt megvalósítását. Országosan a rehabilitációs megállapodást kötötteknek valamivel több, mint a fele került bele a TÁMOP 1.1.1. programba. Létszámuk 2009. decemberében 8100 fő volt, 2010 februárjában meghaladta a 9000 főt.<sup>19</sup>

A program tartalmáról a programtervek alapján van átfogó információnk. A tényadatok még csak részlegesek, hiszen az általunk feldolgozott beszámolókat követően is volt mód a programba vonásra, az egyéni programok pedig három évig is eltarthatnak. Az egyes támogatások és szolgáltatások igénybevételéről ezért elsősorban a tervekből alkotunk képet, és a projekt előrehaladási jelentésekből (PEJ) nyert információkból következtetünk arra, hogy - jelenlegi tudásunk alapján - mennyire látszanak megvalósulni ezek a tervek.

Az országos terv keretein belül valamennyi régió maga tervezte meg saját programjának tartalmát. A tervekben vannak fix elemek, így ***mindenkinek részesülnie kell egy munkaerő-piaci szolgáltatásban és egy támogatásban. Ez akkor is beavatkozásokat generálhat, amikor arra egyébként nem lenne szükség.*** A régiók átlagosan 10 hónapos támogatást terveztek egy-egy résztvevőre.

A tervezettnél többen vesznek részt a munkaerő-piaci szolgáltatásokban, összesen 15 ezren, csaknem kétszer annyian, mint a programba aktuálisan bevontak száma. A szolgáltatás azonban zömmel információnyújtás, valamint egyéni és csoportos tanácsadás, a képzésbe-munkába helyező szolgáltatások aránya viszonylag alacsony minden régióban. Bár lehetőség nyílna egyéb – így pl. szociális - szolgáltatások nyújtására, ezt egyetlen régióban sem használták ki. A programnak igen fontos eleme a mentori szolgáltatás (amit kötelező biztosítani akkor, ha azt a minősítő szakértői bizottság előírja, vagy a rehabilitációs járadékban részesülő kéri), a program egy résztvevőjére a régiók átlagosan nem egészen 1 hónapnyi mentori szolgáltatást terveztek. A mentori szolgáltatást közbeszerzés keretében kell megvásárolni, átmenetileg lehetőség nyílt megbízási szerződéssel történő alkalmazásra. A közbeszerzések azonban lassan indultak, és még lassabban hoznak eredményt. Ezt a regionális munkaügyi központok alapvetően a tevékenységre alkalmas, vállalkozó nem állami, civil szervezetek hiányával, illetve felkészületlenségével magyarázták.

Egy résztvevőre átlagosan 1,4 „főtámogatás” jut a projektterv szerint (képzés, foglalkoztatás és vállalkozóvá válás támogatása), de erős regionális eltérésekkel. A tervek szerint képzésben átlagosan az összes résztvevőnek több mint fele vesz majd részt, erre fordítják a rendelkezésre álló összegek több mint 10%-át és az összesített 10 támogatási hónapból 2,9 hónapot. A rosszabb munkaerő-piaci helyzetű megyék általában több képzésben résztvevővel és rendszerint (de nem minden esetben) magasabb képzési idővel számoltak, valószínűleg „puffer” szerepet is szánva ennek az eszköznek. Közép-Dunántúl lóg ki a sorból. Az átlagos képzési idők 4,5 hónaptól 7 hónapig terjednek, az egy főre, egy hónapra jutó fajlagos költségek pedig 35 ezertől 70 ezerig, meglepő módon a legkevesebb a közép-magyarországi és a közép-dunántúli régióban, és kétszer annyi Észak-Magyarországon. A projekttervek szöveges indoklásában az eltérésekre nem kapunk választ, általában az elmúlt időszakban lebonyolított képzések fajlagos mutatóit tekintették kiindulópontnak. 2009 decemberéig csaknem 3000 ember, a résztvevők 55 százaléka volt

---

<sup>19</sup> A TÁMOP 1.1.1 programba nem kerülő rehabilitációs járadékosok sorsáról nincs információnk. Nekik az ÁFSZ-nél rendelkezésre álló egyéb, hazai forrásokból kellene a rehabilitációjukhoz szükséges szolgáltatásokat és támogatásokat biztosítani, ami – tekintettel a 2009-ben és 2010-ben álló keretek szűkösségére – aligha közelítheti meg a szükségleteket. Különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy éppen a kimaradók a nehezebben mozgathatóak, hiszen a projektbe a kedvezőbb jellemzőkkel rendelkező ügyfeleket kell beválogatni, az eredményességi mutatók teljesítése érdekében.

képzésben. Úgy tűnik, hogy – a késedelmeket is figyelembe véve – a régiók átlagosan tartják a tervben meghatározott vállalásokat.

34. sz. táblázat

**A célcsoport számára biztosított támogatásokra fordított költségek és létszámok megoszlása, %**

|                    | Képzések<br>(költségeknél az<br>utazási, szállásköltség,<br>gyermekfelügyelet,<br>étkezési költség<br>támogatása is) |         | Foglalkoztatás<br>támogatása<br>(bértámogatás,<br>munkatapasztalat<br>szerzés, -kipróbálás,<br>utazás, szállítás<br>támogatása) |         | Vállalkozóvá válás<br>támogatása |         |
|--------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|----------------------------------|---------|
|                    | költség                                                                                                              | létszám | költség                                                                                                                         | létszám | költség                          | létszám |
| Közép-Magyarország | 9,3                                                                                                                  | 35,0    | 62,5                                                                                                                            | 59,1    | 1,3                              | 4,5     |
| Közép-Dunántúl     | 14,1                                                                                                                 | 100,0   | 34,2                                                                                                                            | 129,4   | 0,7                              | 2,7     |
| Nyugat-Dunántúl    | 8,4                                                                                                                  | 44,2    | 41,4                                                                                                                            | 77,9    | 0,6                              | 2,2     |
| Dél-Dunántúl       | 15,4                                                                                                                 | 54,6    | 36,3                                                                                                                            | 67,8    | 1,1                              | 3,6     |
| Észak-Magyarország | 17,2                                                                                                                 | 60,2    | 30,0                                                                                                                            | 71,4    | 2,5                              | 9,5     |
| Észak-Alföld       | 11,6                                                                                                                 | 70,0    | 41,5                                                                                                                            | 78,0    | 0,6                              | 2,3     |
| Dél-Alföld         | 7,2                                                                                                                  | 54,8    | 44,0                                                                                                                            | 72,7    | 0,5                              | 2,0     |
| Országosan         | 11,3                                                                                                                 | 56,8    | 44,1                                                                                                                            | 75,8    | 1,0                              | 3,8     |

Forrás: projekt adatlapok

A költségek legnagyobb része, országosan csaknem fele szolgálja valamilyen formában a foglalkoztatás támogatását, meglehetősen nagy regionális eltérésekkel.

A bértámogatásnak, amelyhez a munkáltatónak is hozzá kell járulnia, egyértelműen a fejlettebb régióban van dominanciája, munkatapasztalat szerzést (ahol a támogatás a bérköltség 100%-át is elérheti) pedig inkább a kedvezőtlenebb munkaerő-piaci helyzetű térségek alkalmazzák, ahol érzékelhetően nem bíznak abban, hogy tartós foglalkoztatási lehetőséget sikerül találni a programban szereplő rehabilitációs járadékosoknak. Az észak-magyarországi régióban gyakorlatilag csak 100%-os támogatási formában gondolkodtak, kis (10 fős) létszámot és költséget tervezve a bértámogatásnak, éppen csak annyit, hogy legyen lehetőség az átcsoportosításra, ha mégis kedvezőbb alakulnak a körülmények. A többi, hátrányosabb munkaerő-piaci helyzetű régió kevésbé volt óvatos, a foglalkoztatási támogatásban részesülők 20-40%-ánál terveztek bértámogatást. Közép-Magyarországon és a Dunántúlon pedig a bértámogatásban részesülők aránya - az eszközcsoporton belül - mindenhol meghaladja a 75%-ot.

***A tények a pesszimista tervezőket igazolják, amiben a válság is valószínűleg komoly szerepet játszott. 2009. decemberéig nagyon kevés ember részesült bértámogatásban, és ez minden régióra jellemző. A 100%-os támogatások abszolút túlsúlya – a rendelkezésre álló adatok szerint legalábbis – jellemzi már a fejlett térségeket is.*** Ez nem jó (bár valószínűleg kényszerűen túlméretezett) üzenet a munkáltatóknak, aggályos a reform eredményessége szempontjából, és előrevetíti azt is, hogy komoly problémák lehetnek a program befejezése, a a rehabilitációs járadékidőszak lejárta után, az érintett emberek csak kis valószínűséggel tudnak állást találni.

Az átlagos támogatási költségek és tervek mögött annak ellenére is jelentős eltérések vannak, hogy van egységes projektterv, benne közös célokkal, előírásokkal, eszköztárral, központilag meghatározott költség- és létszámkeretekkel. Az eltérések egy része visszavezethető a régió munkaerő-piaci helyzetére, másik része azonban – jelenlegi

tudásunk alapján – nem megmagyarázható. Ennek mélyebb vizsgálatára és az indokolatlannak bizonyuló eltérések lefaragására érdemes lesz majd visszatérni.

Kevés, mindössze 366 főnek, a programban résztvevők alig 4%-ának terveztek ilyen vállalkozóvá válási támogatást nyújtani. Az érdekesség, hogy ezen belül viszont kiugróan magas az észak-magyarországi régió részesedése. A teljesülés eddig olyan kevés, hogy abból aligha lehetne még releváns következtetéseket levonni.

### 35. táblázat

**A foglalkoztatási támogatásra fordított költségek és létszámok megoszlása, %**  
(összes bértámogatás, munkatapasztalat szerzés, -kipróbálás, utazás, szállítás támogatása=100%)

|                    | Bértámogatás |         | Munkatapasztalat szerzés, munkagyakorlat szerzés, munkakipróbálás támogatása |         | Munkába álláshoz biztosított utazási költség, csoportos személyszállítás |         |
|--------------------|--------------|---------|------------------------------------------------------------------------------|---------|--------------------------------------------------------------------------|---------|
|                    | költség      | létszám | költség                                                                      | létszám | költség                                                                  | létszám |
| Közép-Magyarország | 64,7         | 76,9    | 24,5                                                                         | 23,1    | 10,9                                                                     | 76,9    |
| Közép-Dunántúl     | 77,6         | 75,2    | 13,2                                                                         | 24,8    | 9,3                                                                      | 45,4    |
| Nyugat-Dunántúl    | 91,8         | 91,5    | 3,7                                                                          | 8,5     | 4,6                                                                      | 25,5    |
| Dél-Dunántúl       | 37,5         | 32,9    | 57,4                                                                         | 67,1    | 5,1                                                                      | 40,3    |
| Észak-Magyarország | 0,9          | 1,2     | 96,5                                                                         | 98,8    | 2,6                                                                      | 19,3    |
| Észak-Alföld       | 38,4         | 41,0    | 60,0                                                                         | 59,0    | 1,6                                                                      | 8,2     |
| Dél-Alföld         | 20,1         | 19,8    | 76,8                                                                         | 80,2    | 3,1                                                                      | 19,8    |
| Országosan         | 48,2         | 49,0    | 45,6                                                                         | 51,0    | 6,2                                                                      | 34,9    |

Forrás: projekt adatlapok

A projekt tervezésénél sok vitát váltott ki, milyen eredményeket is lehet attól elvárni. A más programoknál alkalmazott, a program befejezését követő 180. napon foglalkoztatottakra vonatkozó célkitűzés (a programba vontak 26, a programot befejezettek 33%-a) már előzetesen is megvalósíthatatlannak tűnt egy ilyen kötött összetételű, nehezen mozgatható ügyfélkör esetében, és ellenérdekeltséget is teremtett abban, hogy a tervezett létszámon kívül újabbakat vonjanak a programba, pedig a rehabilitációs járadékosok gyors növekedésével erre rákényszerültek a megvalósító munkaügyi központok. A program előrehaladása alapján bizonyosnak látszik, hogy ebben az esetben is a pesszimista várakozások fognak igazolódni.

A TÁMOP 1.1.1 projektnek elsődleges szerepe volt a 2008-as rokkantsági nyugdíjreform megalapozásában és elindításában. Emellett – a konkrét célokra túlmutatva – fontos kísérletet is jelentett arra, hogy kvázi normatív jogosultságokat egy – uniós és HEP IH-s szabályok szerint működő – projekt biztosítsa. Az eredmények a tanulmány zárásakor még nem ismertek. Az első tapasztalatok alapján elmondható, hogy a projektszerű működés (legalábbis az ismert feltételekkel) korlátozottan alkalmas egy átfogó szakmai program megvalósítására. Ennek oka, hogy rugalmatlanok, nagyon kötöttek a szabályai, túltengenek a nem a szakmai célokat szolgáló elemek és megfontolások, nagyon erősek a külső meghatározottságok.

## 2. A közmunkában történő foglalkoztatás támogatása

A közmunkában történő foglalkoztatást a közmunkaprogramok támogatási rendjéről szóló 49/1999. III.26. Korm. rendelet szabályozza, és a Közmunkatanács (Titkársága) működteti. A közfoglalkoztatás három típusa (közhasznú, közcélú foglalkoztatás és közmunka) közül e foglalkoztatási forma tekintetében a legvilágosabb a célok, az elvárások és a teljesülő gyakorlat összhangja. A jogszabályban deklarált cél: *a munkanélküliség csökkentésére alkalmas fejlesztési, felújítási, különösen infrastrukturális és környezetvédelmi, továbbá az elmaradott térségek felzárkóztatását célzó közfeladatok ellátásának ösztönzése, az álláskereső és az ellátásból már kiszorultak számára szervezett foglalkoztatási programokkal.* A támogatáshoz *pályázati úton* lehet hozzájutni, aminek forrását általában az éves költségvetési törvény biztosítja. Ez a keret *közmunkaprogramokra* használható fel, ami lehet:

- a) törvény által rögzített állami feladat ellátásának elősegítésére irányuló program,
  - b) törvény vagy önkormányzati rendelet által előírt program, illetve
  - c) az Országgyűlés vagy a kormány által meghatározott cél teljesítésére irányuló program.
- A közmunkaprogram lebonyolításához támogatásért folyamodhatnak:

- a) a központi költségvetési szervek, kisebbségi önkormányzatok és azok költségvetési szervei,
- b) a megyei/regionális fejlesztési tanácsok,
- c) a települési önkormányzatok és társulásai,
- d) állami és önkormányzati tulajdon kezelésével megbízott gazdálkodó szervezetek,
- e) és nonprofit gazdasági társaságok.

A közmunkát – *méreteinek tömegszerűsége* – különbözteti meg elsősorban a közfoglalkoztatás másik két formájától. Nevezetesen, a pályázónak a célcsoport tagjaiból *legalább 100 főnek a foglalkoztatását kell vállalnia* oly módon, hogy ezzel a foglalkoztatottak számát az azt megelőző havi átlagos statisztikai állományi lépszámhoz képest bővíti. Emellett *az igényelt támogatás legalább 10%-ával a pályázónak is hozzá kell járulnia* a közmunkaprogram megvalósításának költségeihez. A támogatásból 80%-ot a célcsoport foglalkoztatásának közvetlen költségeire, azaz munkabérére és annak közterheire kell fordítani. A program megvalósításának helye szerinti regionális munkaügyi központnak igazolnia kell, hogy a program által létrehozott munkahelyekre álláskereső kiközvetíthetők. A támogatás *vissza nem térítendő formában* nyújtandó. Ennek felhasználása kiterjedhet a foglalkoztatottak munkabérére és járulékaira; az utaztatás költségeire; a munka-alkalmassági vizsgálat költségeire; a munkaruha és a védőeszközök költségeire; a foglalkoztatás közvetlen költségeinek legfeljebb 10%-át kitevő eszközbeszerzésre; a programszervezés költségeire, az elnyert támogatás 2%-os mértékéig, továbbá a közmunkaprogram keretében folytatott képzés költségeire. A támogatás feltételeit és időtartamát *megállapodás* rögzíti; összegét *teljesítményarányosan, utólag folyósítják*.

A közmunkaprogramokat a Kormány által létrehozott *Közmunkatanács* készíti elő, amely az illetékes minisztérium, ill. miniszter közmunkával kapcsolatos tevékenységét támogató tanácsadó szerv. Ennek van egy *Titkársága*, amely a Tanács működésével kapcsolatos operatív feladatokat látja el.

A közmunka keretében történő munkavégzés funkciója más és más, attól függően, hogy azt az abban résztvevők mely szereplőjének a szemszögéből nézzük.

a) Az **államnak, vagy társadalomnak** az a fontos, hogy a közmunka:

- legyen az *állástalanok munkaerő-piaci reintegrációját biztosító alapvető foglalkoztatási forma, amely egyszerre felel meg a munkaerő tréningben tartását célzó, és a képzettséget javító funkciónak,*
- *segély helyett a munkára próbálja orientálni az állásnélkülit,*
- *központi munkaaajánlatról gondoskodik (amit a kormányzattal, kormányzati döntésekkel képesek azonosítani az érintett önkormányzatok és munkavállalók),*
- a közpénzen megvalósított feladatok legyen programszerűek, világosak, átláthatóak,
- mind a pénzügyi, mind a természetes teljesítés legyen ellenőrzött,
- helyi közösségi, vagy nemzetgazdasági célokat valósítson meg,
- nem baj, ha a tevékenység „szem előtt” zajlik – javítva a munkanélküliek köz-megítélését,
- *ne zavarja meg a versenyszféra működését, ne keltsen bérfeszültséget a helyi munkaerőpiacon.*

b) **Foglalkoztatáspolitikai megközelítésben, a közmunkában történő foglalkoztatás** funkciója, hogy:

- a munkaügyi központok által felkínált *állások* számát gyarapítsa,
- tegye lehetővé a *munkavállalási hajlandóság* tesztelését,
- *jövedelemhez* juttassa azokat, akik kimerítették jogosultságukat a munkanélküli ellátásra,
- más lehetőség hiányában biztosítsa a munkanélküli ellátáshoz szükséges *munkaviszony* megszerzését,
- munkaalkalmat kínáljon azoknak, akiknek az elhelyezkedése normál (nem támogatott) állásokban *kilátástalan,*
- adjon lehetőséget munkahelyi tapasztalatszerzésre, s ezáltal az *egyéni elhelyezkedési esélyek* növelésére.

Ezen felül:

- Az érintettek megfelelő előképzettséggel és hajlandósággal rendelkező körét vonja legalább betanító jellegű képzésbe, ötvözve a képzést és a foglalkoztatást.
- Azokban a depressziós térségekben jelentsen „tömegesebb” megoldást, ahol az önkormányzaton kívül nincs más munkáltató – mérsékelje a munkakínálat térségi egyenlőtlenségét.
- Segítse a gazdálkodó szervezetek felelősségvállalását a munkanélküliség problémája iránt (kooperáció, anyagi áldozatvállalás).
- Ösztönözze az önkormányzatok együttműködését, a foglalkoztatási gondok kistérségi szintű kezelését.
- A munkaprogramokhoz kapcsolódóan segítse több település hasonló fejlesztéseit (járdaépítés, kerékpárút, vízelvezető árok burkolása stb.).

c) Az **önkormányzatnak, mint munkáltatónak** a közmunkában történő foglalkoztatással az a célja, hogy:

- *csökkenjen a munkanélküliség,* és az ezzel együttjáró társadalmi feszültségek (szegénység, társadalmi kirekesztettség, stb.);
- bővüljenek a *hátrányos helyzetű embereknek felkínálható munkaalkalmak;*
- *ki tudjon vele váltani önkormányzati támogatásokat* (pénzbeli és természetbeni juttatásokat);
- *pótlólagos finanszírozási forráshoz jusson* az önkormányzati kötelező és önként vállalt feladatok ellátáshoz;

- pótlólagos forrásokhoz jusson kisgépek, kéziszerszámok tekintetében.

**d) A kistérségi társulások, vagy foglalkoztatásra (is) létrehozott közhasznú szervezetek céljai a közmunkaprogramokban:**

- az önkormányzatok munkaszervezetének és vezetőinek tehermentesítése,
- kvalifikált pályázó és foglalkoztató szervezet létrehozása kiépítése, megerősítése, ami alkalmas lehet más (uniós) pályázati támogatások megszerzésére, felhasználására,
- települési együttműködés javítása,
- települések közötti munkaerő-piaci különbségek kiegyenlítése.

**e) A programokat lebonyolító állami és/vagy gazdálkodószervezetek céljai:**

- Törvényi kötelezettségből, vagy az állami tulajdon kezeléséből, fenntartásából fakadó kötelezettségek teljesítése.
- Közjóléti funkciók teljesebb körű ellátása.
- Meglevő erőforrások kiegészítése.
- „Jelenlét és mecenatúra ” a helyi munkaerő-piacon.
- Szakember utánpótlás kiválasztása, kiképzése.

**f) Az egyén, mint munkavállaló:**

- más lehetőség híján legalább a közmunkán keresztül szeretne *munkát* kapni; és több hónapra (6-7) kiszámíthatóan tervezni,
- a közmunka révén a segélynél *magasabb jövedelemhez (legalább a minimálbérhez)* jutni;
- munkajövedelemmel kiegészíteni a segély összegét,
- a közmunka révén reméli megszerezni a *jogosultságot* a társadalombiztosítási ellátásokra és szolgáltatásokra, továbbá a munkanélküli ellátásra, segélyre;
- mintául szolgálhat a gyermekei előtt, a „falu szeme láttára” végzett munka javíthat a megítélésén, mérsékelheti a vele szembeni vélt, de inkább valós előítéleteket,
- az alkalmassági vizsgálat orvoshoz segíti.

A 36. sz. táblázat bemutatja a közmunkaprogramok ráfordításait és foglalkoztatási eredményeit 2004-2009 között. A programok megnevezésétől látható, hogy ez idő alatt számos központi és helyi célt szolgáló kezdeményezést sikerült megvalósítani úgy, hogy ezáltal álláskereső emberek munkavégzésén keresztül jutottak jövedelemhez. Ennek fajlagos ráfordításai a közhasznú foglalkoztatásnál némileg magasabbak voltak, aminek oka lehet a jobb munkateljesítmény és a magasabb minőségű munkavégzés. Arra vonatkozóan nem készült vizsgálat, hogy *a közmunkaprogramokban dolgozók közül a munkáltatók hány munkavállalót tudtak tovább foglalkoztatni a támogatás lejárta után, ill. a támogatott állásból mekkora hányaduk jutott be a nem támogatott munkahelyek világába.* Mindazonáltal ennek előfordulását az érintett létszám 4-5%-ára becsülték a szakemberek.

A közmunkaprogramok hasznát más módon is meg lehet közelíteni. Ezt egy *költség/haszon számítással* szemléltetjük, amihez 2006. évi adatokat használtunk, de más év adataival is hasonló eredményre jutnánk. (37. sz. táblázat)

**Közmunkaprogramok ráfordításai és foglalkoztatási eredményei 2004-2009. között**

| Program neve                        | 2004                |                 | 2005                |                 | 2006                |                 | 2007                |                 | 2008                |                 | 2009                |                 |
|-------------------------------------|---------------------|-----------------|---------------------|-----------------|---------------------|-----------------|---------------------|-----------------|---------------------|-----------------|---------------------|-----------------|
|                                     | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) | támogatás<br>(eFt)* | létszám<br>(fő) |
| Önkormányzat,<br>kistérségek        | 1598 182            | 2665            | 2360 000            | 10179           | 6306 293            | 25162           | 8838 752            | 16432           | 7481 179            | 11970           | 1513 319            | 8893            |
| Vásárhelyi terv                     | 399 992             | 965             | 500 000             | 884             | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               |
| Autópálya-közút                     | 300 000             | 1102            | 1113 000            | 1300            | 480 000             | 434             | 669 950             | 877             | 600 000             | 0               | 79 674              | 106             |
| Erdőművelés                         | 277 857             | 1048            | 987 600             | 1724            | 1956 492            | 1724            | 2946 500            | 2220            | 2028 846            | 2193            | 2885 264            | 3032            |
| Idegenforgalom,<br>parlagfű         | 404 838             | 1484            | 1210 000            | 1126            | 872 771             | 2461            | 428 152             | 563             | 583 519             | 704             | 747 457             | 685             |
| Ár- belvízvédelem                   | 0                   | 0               | 522 870             | 972             | 2344 748            | 2830            | 199 500             | 300             | 747 505             | 1031            | 200 000             | 215             |
| Vasút                               | 0                   | 0               | 164 000             | 501             | 802 897             | 1065            | 772 949             | 932             | 759 897             | 890             | 1289 831            | 924             |
| Élhetőbb falu                       | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 274 406             | 1318            | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               |
| Jégkár                              | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 282 136             | 1186            | 0                   | 0               | 0                   | 0               |
| Nemzeti parkok                      | 0                   | 0               | 323 400             | 556             | 126 872             | 179             | 180 070             | 259             | 150 613             | 218             | 189 403             | 217             |
| Ózdi kohász                         | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 27 996              | 65              | 20 141              | 30              |
| Kórházak                            | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 0                   | 0               | 382 704             | 334             |
| <b>Összesen</b>                     | <b>2980 869</b>     | <b>7264</b>     | <b>7180 870</b>     | <b>17242</b>    | <b>13164479</b>     | <b>35173</b>    | <b>14316009</b>     | <b>22769</b>    | <b>12379555</b>     | <b>17071</b>    | <b>7307 793</b>     | <b>14436</b>    |
| <b>Egy főre jutó<br/>ráfordítás</b> | <b>410 eFt/fő</b>   |                 | <b>416 eFt/fő</b>   |                 | <b>374e Ft/fő</b>   |                 | <b>629 eFt/fő</b>   |                 | <b>725 eFt/fő</b>   |                 | <b>516 eFt/fő</b>   |                 |

\*A támogatások tartalmazzák az átvett külső forrásokat is.

Forrás: SZMM Közmunkatanács adatai

A közmunka hatékonyságának a becslésére irányuló vizsgálat kiindulópontja: amennyiben járadékos munkanélküli válik közmunkássá, megtakaríthatók a munkanélküli ellátás költségei, továbbá – a munkavégzésből származó magasabb jövedelemből – a járadékhoz képest több jut a TB-kasszáknak.

37.sz. táblázat

**A közmunka keretében történő foglalkoztatás havi költségeinek szembeállítása az általa megszüntetett munkanélküliség havi ráfordításaival 2006-ban**

|           | <b>KÖLTSÉGTÉTELEK</b>                                                                                                          | <b>FT/FŐ/HÓ</b>                  |                                  |
|-----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|----------------------------------|
| <b>1.</b> | <b><i>A közmunkás foglalkoztatás költségei</i></b>                                                                             |                                  |                                  |
|           | Munkabér legalább minimálbér, de a végzett munka jellegével arányos                                                            | 62500                            |                                  |
|           | TB járulék (29%)                                                                                                               | 18125                            |                                  |
|           | EHO                                                                                                                            | 1950                             |                                  |
|           | Munkáltatói járulék (3%)                                                                                                       | 10000                            |                                  |
|           | Dologi költség, szerszám orvosi vizsgálat, munkaruha, munkába járás, képzés                                                    | 11000 Ft                         |                                  |
|           | Összesen:                                                                                                                      | 115 000 Ft / fő / hónap          |                                  |
| <b>2.</b> | <b><i>A közmunka révén elért megtakarítás</i></b>                                                                              | <b><i>Átlagos járadékkal</i></b> | <b><i>Járadék-minimummal</i></b> |
|           | Álláskeresési járadék                                                                                                          | 43500                            | 37500                            |
|           | TB járulék (29%)                                                                                                               | 12615                            | 10875                            |
|           | EHO                                                                                                                            | 1875                             | 1875                             |
|           | Összesen:                                                                                                                      | 57990                            | 50250                            |
| <b>3.</b> | <b><i>A közmunka révén elért többletbevétel</i></b>                                                                            |                                  |                                  |
|           | A munkabér és a járadék különbségének 29%-a                                                                                    | 5510                             | 6960                             |
|           | A munkabért terhelő 12,5%-os munkavállalói TB járulék és az álláskeresési járadék után esedékes 8,5%-os TB járulék különbözete | 4115                             | 4625                             |
|           | A munkabért terhelő 1%-os munkavállalói járulék                                                                                | 625                              | 625                              |
|           | Összesen:                                                                                                                      | 10250                            | 12210                            |
| <b>4.</b> | <b><i>Megtakarítás és többletbevétel együtt:</i></b>                                                                           | <b>68240</b>                     | <b>62460</b>                     |
| <b>5.</b> | <b><i>Aránya a közmunka költségeihez viszonyítva:</i></b>                                                                      | <b>59,3%</b>                     | <b>54,3%</b>                     |

A közmunkavégzés ráfordításainak kiszámítása arra a feltételezésre épült, hogy a díjazása a minimálbérrel azonos, mert ez számít ennél a foglalkoztatási formánál tipikusnak. A valódi ráfordításokat az úgynevezett fő/hó norma adja, ami 2006-ban 115 000 Ft volt. Ebből kell gazdálkodnia a foglalkoztatónak úgy, hogy a munkabér és járulék aránya nem lehet 80 %-nál kevesebb, tárgyi eszközre, szerszámra legfeljebb a támogatás 10 %-át költheti, el kell végeztetnie a kötelező orvosi vizsgálatot, és megfelelő munka-, illetve védőruhát kell biztosítania a közmunkás számára. E keretek között kell megoldani a munkásszállítást is.

Hogy foglalható össze az eredmény?

A költség/haszon elemzés alapján megállapítható, hogy a közmunka 55-60%-ban finanszírozható az általa megszüntetett munkanélküliség ráfordításaiból, ill. a munkanélküli ellátásnál magasabb munkabérből a TB-kasszákhöz befolyó többletbevételből. Ha ehhez

hozzá vesszük a megvásárolt eszközök és a munkaruha áfáját, ami a pályázó költsége, akkor kétharmad a megtakarítás és többletbevétel aránya a közmunka ráfordításaihoz viszonyítva. Ebben azonban nem szerepel a munkavégzéssel teremtett érték önkormányzati és nemzetgazdasági szinten, s az, hogy az „önköltség” típusú foglalkoztatás mellett jelentős plusz források kerülhetnek a rendszerbe. 2007-ben például a 3 milliárd forint költségvetési forráshoz 3,5 milliárd körüli külső, költségvetésen kívül forrás is társult.

A 36. táblázat szerint 2004-2006 között évente megduplázódtak a közmunkaprogramok ráfordításai, majd 2007-ben tetőztek, amikor is több mint 14 milliárd forinttal majdnem 23 ezer álláskeresőt juttattak munkához a közmunkaprogramok. Ez a létszám az éves érintett létszámnak felel meg, azaz mindenkit tartalmaz, aki részt vett e programokban, függetlenül azok időtartamától, ami átlagosan 6-7 hónapot tett ki évente. 2008-ban, de főleg 2009-ben csökkentek a közmunkára fordítható források, ami a költségvetés szűkös helyzetével és az Út a munkához program elindításával függött össze.

*A közmunkaprogram szervezését elnyerő szervezetnek 2008 augusztusától vállalnia kell, hogy az általa foglalkoztatott személyek legalább 40% a rendszeres szociális segélyezettek közül kerül ki.<sup>20</sup>* Ennek köszönhető, hogy 2009-ben a közmunkaprogramok keretében foglalkoztatottak 26,1%-a a munkába lépését megelőzően rendelkezésre állási támogatásban részesült. (FSZH, 200910/a)

### **3. Start kártyacsalád a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatásának olcsóbbá tételére<sup>21</sup>**

A munkaerő-piaci esélyek javításának fontos eszközét jelentik a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző járulék-kedvezmények. Ilyen kedvezmény illeti meg a pályakezdőket, gyes/gyed-ről visszatérőket, valamint a tartósan munkanélkülieket (köztük kiemelten az 50 éven felülieket és az alacsony iskolai végzettségűeket) alkalmazó munkáltatókat. A célzott támogatás lehetővé teszi, hogy a hátrányos helyzetű munkavállalók jobb eséllyel pályázzanak egy adott munkakör betöltésére.

#### **3.1 Start kártya pályakezdőknek**

2005. január elsejétől többféle támogatást vezettek be a pályakezdők munkába állásának ösztönzésére. Megjelent az ösztöndíjas foglalkoztatási jogviszony, továbbá hatályba lépett a 2004. évi CXIII. törvény, amely a munkáltatókat 50%-os TB-járlék-kedvezményben részesítette – többek között – a pályakezdők foglalkoztatása esetén. A tapasztalatok azonban arra utaltak, hogy a munkáltatók ezt a támogatást alacsony mértékűnek, elérhetőségét pedig bürokratikusnak tartották, különös tekintettel a kedvezmény utólagos visszaigénylésére, és a továbbfoglalkoztatási kötelezettségre. Ezért a 2005. elején bevezetett támogatásokat 2005. október 1-jétől a Start program váltotta fel, amely minden pályakezdőre kiterjed, aki 25 évesnél – felsőfokú végzettségűek esetében 30 évesnél – fiatalabb, befejezte (vagy megszakította) tanulmányait, és belép az első munkahelyére.<sup>22</sup> Az a munkáltató, amelyik

<sup>20</sup> 199/2008. (VIII. 4.) Kormányrendelet a közmunkaprogramok támogatási rendjéről szóló 49/1999. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról.

<sup>21</sup> Ez a fejezet Ádám Sándor, 2010: TÁMOP 1.2.1 konstrukció - „Hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző járulékkedvezmények”, START Plusz és START Extra programok értékelése” c. kézirat felhasználásával készült.

<sup>22</sup> 2005. évi LXXIII. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az

vállalja foglalkoztatásukat, a korábbi 9 hónappal szemben összesen két év támogatásra jogosult. A támogatás formája: *alanyi jogon járó járulékkedvezmény*, aminek köszönhetően a munkáltatónak (havonta) *a pályakezdő fiatal foglalkoztatásának első évében a járulékalap 15%-át, a második évben pedig annak 25%-át* kell megfizetnie. (A 29%-os TB-járulék, a 3%-os munkaadói járulék és a fix összegű egészségügyi hozzájárulás helyett, ami abban az időben közel 36%-os köztehernek felelt meg.) A kedvezmény *a minimálbér legfeljebb másfélszeresét kitevő keresetig érvényesíthető 25 éven aluliak foglalkoztatása esetén, felsőfokú végzettségűeknél pedig – 30 éves korig – maximum a minimálbér kétszereséig*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a pályakezdők keresetének felső határa korlátozva volna.

A kedvezményre való jogosultságot az APEH által kiállított *Start* kártya bizonyítja, amely egyúttal az ellenőrzés alapjául is szolgál. Minden, első ízben munkába lépő, 25 év (felsőfokú végzettséggel 30 év) alatti fiatal jogosult kiváltani ezt a kártyát, feltéve, hogy befejezte, vagy megszakította tanulmányait, és első ízben létesít munka-, vagy ösztöndíjas foglalkoztatási jogviszonyt. A fiatalok pályakezdésének kedvezményezett két éve a *Start* kártya kiváltásának dátumától kezdődik, és azonos, vagy különböző munkáltatónál tölthető le, az előírt korhatár keretei között. A kedvezmény tehát *a pályakezdőhöz kötődő, munkáltatónak járó jogosultság*, amellyel a fiatal élhet, de dönthet úgy is, hogy nem használja fel. A munkáltató a foglalkoztatás időtartama alatt a kártyát magánál tartja. Több munkáltatónál egyidőben (legalább napi 4 órában) történő (részmunkaidős) foglalkoztatás esetén a kedvezménnyel az a munkáltató élhet, ahol a kártyát leadták. *A kedvezményhez nem kapcsolódik továbbfoglalkoztatási kötelezettség.*

A pályakezdő fiatalok 2005. október első napjától 2008. június végéig 88 ezer *Start* kártyát igényeltek. A kártyát kiváltók több mint 80%-a bejelentett foglalkoztatási lehetőséghez jutott. 2007-ben a vállalkozások 23,2%-a foglalkoztatott *Start* kártyával rendelkező fiatalokat, holott ezek aránya 2006-ban még csak 20% volt. *Start* kártyával rendelkező fiatalot leggyakrabban a szállítás, távközlés ágazatokba tartozó vállalkozások vettek fel (34,5%). A döntően exportáló cégek az átlagosnál jóval nagyobb gyakorisággal (43%) alkalmaztak *Start* kártyával rendelkező pályakezdőt, és a növekedés is igen dinamikus volt ebben a vállalati szegmensben, hiszen az előző évi arány alig 20% volt.

### **3.2 *Start plusz, Start extra program***

*2007. július 1-jétől további programokkal bővült a Start kártyacsalád, azzal a céllal, hogy:*

- elősegítse a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű emberek be- és visszalépését a munkaerőpiacra,
- növelje a célcsoport foglalkoztatottságát,
- ösztönözze a munkáltatókat a hátrányos helyzetű emberek felvételére,
- és érdekeltséget teremtsen a munkáltatók körében a bejelentett foglalkoztatásra.

A **START plusz program** keretében az alábbi célcsoportok foglalkoztatása után jár járulékkedvezmény a munkáltatónak:

- gyes, gyed, gyet, valamint az ápolási díj folyósításának megszűnését követő egy éven belül a munkaerőpiacra visszatérni kívánó személyek,
- a gyermek egyéves korának betöltését követően, a gyes folyósítása mellett munkát vállaló személyek (feltéve, hogy nem állnak foglalkoztatási jogviszonyban),

---

ösztöndíjas foglalkoztatásról szóló 2004. évi CXXIII. törvény módosításáról. A törvényt az Országgyűlés a 2005. június 27-i ülésnapján fogadta el. Hatályos: 2005. október 1-jétől.

- tartósan állást keresők, vagyis azok a személyek, akik a kedvezményre jogosító kártya igénylését megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig (pályakezdők esetén 8 hónapon belül legalább 6 hónapig) nyilvántartott álláskeresők voltak.

E célcsoportok foglalkoztatása esetén a Start-kártyával felvett fiatalokéval azonos kedvezményben részesül a munkáltató. Tehát, két évig mentesül a tételes egészségügyi hozzájárulása megfizetése alól (1950 Ft/hó). Emellett a foglalkoztatás első évében 15%, a másodikban pedig 25% közterhet kell fizetnie, a munkavállaló bruttó keresetét normál esetben terhelő 32% helyett. 2007. közepétől 2008. közepéig 11200 fő váltotta ki a Start plusz kártyát.

A tartósan álláskereső személyek közül **Start extra kártya kiváltására** az jogosult, aki:

- betöltötte az ötvenedik életévét, vagy
- életkorra való tekintet nélkül alacsony (legfeljebb alacsony) iskolai végzettséggel rendelkezik.

E célcsoportok alkalmazása esetén a munkáltatónak a foglalkoztatás első évében semmilyen közterhet nem kell fizetnie, a második évben pedig csak 15%-ot a munkavállaló bruttó keresete után.

Az áttekinthetőség érdekében a 38. sz. táblázatban összefoglaltuk a Start kártyacsalád 2005-2008 közötti időszakra jellemző paramétereit.

38. sz. táblázat

**Start kártyacsalád, 2005-2008**

|             | Célcsoport                                                                                                                                                                                                  | Kedvezmény mértéke                                                             |                                                     | Felső korlátja                                       | Bevezetés éve | Kiadott kártyák**                |
|-------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------|---------------|----------------------------------|
|             |                                                                                                                                                                                                             | 1. évben                                                                       | 2. évben                                            |                                                      |               |                                  |
| Start       | Pályakezdők: 25 (diplomásoknak 30) év, első munkaviszony létesítéséhez                                                                                                                                      | a munkaadói járulék 17%-a (32% helyett 15%-ot fizet) + nem fizet tételes ehot* | a munkaadói járulék 7%-a + nem fizet tételes ehot*  | Minimálbér másfélszerese, diplomásoknál a kétszerese | 2005. október | 88 000 (ebből 25 ezer felsőfoku) |
| Start plusz | Tartós munkanélküliek és inaktívak: gyes/gyed/gyet vagy ápolási díj megszűntét követő egy éven belül; munkanélküli gyes mellett; vagy legalább egy évig nyilvántartott álláskereső (8 hónap, ha pályakezdő) |                                                                                |                                                     | Minimálbér kétszerese                                | 2007. július  | 19 972                           |
| Start extra | Idősebb és képzetlen tartó munkanélküliek: 50 év feletti, vagy legfeljebb alacsony végzettségű                                                                                                              | 32% + nem fizet tételes ehot*                                                  | a munkaadói járulék 17%-a + nem fizet tételes ehot* | Minimálbér kétszerese                                | 2007. július  | 8392                             |

\* A tételes egészségügyi hozzájárulás 2008-ben 1950 forint havonta.

\*\* A Start kártya esetében a bevezetés óta, 2008. közepéig. Start plusz és Start extra kártyáknál 2008. végéig. (APEH adat)

### 3.3 Változások a támogatás feltételeiben

2009. január 1-től bevezették a **Start Régió** programot, ami arra ösztönzi a munkáltatókat, hogy a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élő, *rendelkezésre állási támogatásban részesülő személyeket* foglalkoztassanak. Az új támogatás célcsoportja jelentősen átfed a Start extra kártya kedvezményezett körével, ezért ez a konstrukció tulajdonképpen annak kiegészítéseként értelmezendő. Ehhez *a támogatás célcsoportját bővíteni kellett a rendelkezésre állási támogatásban részesülőkkel*. Ebben a konstrukcióban a munkaadót a *Start extra kedvezményen felül további járulékkedvezmény* illeti meg, ha:

- a) olyan személyt foglalkoztat, aki rát-ra jogosult és érvényes Start extra kártyával rendelkezik, továbbá lakóhelye gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális, foglalkoztatási szempontból a legkedvezőtlenebb helyzetű kistérségben vagy településen van,
- b) a célcsoport tagjainak foglalkoztatásával az éves átlagos statisztikai állományi létszámát növeli, és azt legalább 3 évig, illetve a kedvezményes időszak duplájáig megtartja, valamint
- c) kötelezettséget vállal arra, hogy a foglalkoztatási időszak vége előtt a támogatott személy munkaviszonyát - működésével összefüggő okból - rendes felmondással, illetve közös megegyezéssel nem szünteti meg; továbbá önmaga ellen végelszámolási eljárás megindítását nem kezdeményez.

2009. közepétől előbb részlegesen, majd 2010. január 1-től általános érvénnyel módosult az adórendszer (csökkentek a munkavállaló bruttó keresete után fizetendő közterhek). Emiatt megváltozott a Start kártyacsaládhoz kapcsolódó járulék-kedvezmények mértéke is, amit 2010. január 1-jei állapot szerint közlünk a 39. sz. táblázatban. (2010. január 1-től megszűnt az eho is.)

Korábban sok kritika hangzott el azzal kapcsolatban, hogy a normatív járulék-kedvezménnyel pályakezdőket alkalmazó – a támogatásra legkevésbé szoruló – cégek *a jó képességű, piacképes tudással rendelkező fiatalokat vették fel, akik támogatás nélkül is könnyen kaphattak volna állást*. Az is valószínű, hogy a normatív támogatás olyan térségekre, ágazatokra, vállalatokra koncentrálódik, ahol a piac természetes munkahely-teremtő képessége amúgy is a legélénkebb. Emiatt nem az egyenlőtlenségek csökkentése, hanem növelése irányában hat. Ezt a hatást kiküszöbölendő, *a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok esetében 2010. január 1-től – a korábbi két év helyett – egy évre csökkentették a kedvezménnyel érintett időszak hosszát*. Ezen belül a Start kártyával rendelkező fiatal után a munkaadónak 9 hónapig 10, három hónapig pedig 20 százalék járulékot kell fizetnie.

|                                                                                                                                                                                                                                                                       | Időszak<br>(foglalkoztatás<br>kezdeté után) | START                                                                                                  | START<br>PLUSZ                                     | START<br>EXTRA                                                                  | START<br>RÉGIÓ                                                                                                                                            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                             | <i>járulékfizetési kedvezmény az adott START kártya típussal<br/>foglalkoztatott munkavállaló után</i> |                                                    |                                                                                 |                                                                                                                                                           |
| <b>A munkavállaló<br/>bruttó keresete<br/>után fizetendő<br/>közterhek</b><br><br>(27% tb-járulék,<br>amiből<br>24%<br>nyugdíjbiztosítási-,<br>1,5% természetbeni<br>egészségbiztosítási-,<br>0,5% pénzbeli<br>egészségbiztosítási-,<br>1% munkaerő-piaci<br>járulék) | 1. év                                       | 17% összesen*,<br>forrás: hazai<br>(MPA)                                                               | 17% összesen,<br>forrás: ESZA<br>társfinanszírozás | teljesen mentesül<br>(100%<br>kedvezmény),<br>forrás: ESZA<br>társfinanszírozás | teljesen mentesül<br>(100%<br>kedvezmény),<br>forrás: ESZA<br>társfinanszírozás<br>a START Extra<br>alapján                                               |
|                                                                                                                                                                                                                                                                       | 2. év                                       | 7% összesen*,<br>forrás: hazai<br>(MPA)                                                                | 7% összesen,<br>forrás: ESZA<br>társfinanszírozás  | 17% összesen,<br>forrás: ESZA<br>társfinanszírozás                              | teljesen mentesül<br>(100%<br>kedvezmény),<br>forrás: 17% kedv.<br>ESZA társfinan-<br>szírozás a<br>START Extra<br>alapján és 10%<br>kedv. hazai<br>(MPA) |
|                                                                                                                                                                                                                                                                       | 3. év                                       | teljes<br>járulékfizetés,<br>nincs<br>kedvezmény                                                       | teljes<br>járulékfizetés,<br>nincs<br>kedvezmény   | teljes<br>járulékfizetés,<br>nincs<br>kedvezmény                                | teljesen mentesül<br>(100%<br>kedvezmény),<br>forrás: teljesen<br>hazai (MPA)                                                                             |

\*:A felsőfokú végzettségű pályakezdő fiatal foglalkoztatásakor a fent első évre meghatározott 17%-os kedvezmény csak a foglalkoztatás első 9 hónapjában, míg a második évre meghatározott 7%-os kedvezmény csak az azt követő három hónapban jár, tehát ez esetben a kedvezménnyel érintett időszak hossza csak 1 év.

Forrás: Ádám Sándor, 2010, 2. sz. táblázat

### 3.4 A Start programok menedzsmentje, lebonyolítása, nyomon követése és jogi háttere

„A pályakezdő fiataloknak szóló Start program teljes egészében hazai finanszírozásból valósul meg, a támogatás forrása a Munkaerő-piaci Alap (MPA). A program működése rendkívül leegyszerűsített: nem kapcsolódik hozzá önállóan működtetett monitoring rendszer, dedikált menedzsment illetve kommunikációs tevékenység. Technikai szempontból (a kedvezmények működése, a célcsoportba tartozók foglalkoztatásának támogatása) ugyanakkor ez a konstrukció szolgált a későbbi Start plusz és extra járulékkedvezmények mintájául.

A Start plusz és extra programok az Európai Szociális Alap (ESZA) társfinanszírozásával valósulnak meg, a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 1.2.1 intézkedésének a keretében. A programok menedzsmentje, monitoringja, illetve a végrehajtáshoz kapcsolódó kommunikációs tevékenység a program részeként szintén az ESZA társfinanszírozásával valósul meg.

A Start Régió támogatás a Start extra kedvezményét egészíti ki a foglalkoztatás 2. évében a teljes járulékmentességig, míg a 3. évben már csak hazai forrás felhasználásával a teljes

járulékfizetési kötelezettség alól mentesít. A programnak a pályakezdők Start programjához hasonlóan nincs önálló menedzsmentje, monitoringja, illetve kommunikációs tevékenysége; a Start extra programon felül nyújtott járulékkedvezményt hazai forrásból az MPA finanszírozza.” (Ádám S, 2010. 2. old.)

„A támogatási időszak a 2007. július 1. - 2010. december 31. között kiváltott START Plusz és Extra kártyákkal elérhető kedvezményekre szól, a teljes rendelkezésre álló forrás a kiváltott kártyákkal és kedvezménnyel kapcsolatos költségekre és a projekt menedzsmentre 2008. végéig 15.753.000.000 Ft, míg 2010. végéig újabb 15.000.000.000 Ft. A konstrukcióban rendelkezésre álló teljes forrásból (43 milliárd forint) tehát összesen 30.753.000.000 Ft került lekötésre.<sup>23</sup> A programok jogi kereteit a '2004. évi CXXIII. törvény a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról', valamint a '31/2005. (IX. 29.) PM rendelet a START-kártya felhasználásának, a járulékkedvezmény érvényesítésének, továbbá elszámolásának részletes szabályairól' határozza meg.

A támogatási szerződés szerint az MPA kezelője folyósítja – a járulékkedvezményre jogosult munkavállalók után – a járulékkedvezmény figyelembevétele nélkül a munkaadót terhelő járulékok együttes összege és a járulékkedvezmény figyelembevételével megállapított összeg különbözetét az APEH jelentése alapján az adott alapokat megillető arányban az Egészségbiztosítási és a Nyugdíjbiztosítási Alap részére, és az MPA kezelője nyújtja be a folyósítási igényt az uniós forrásra. Ez a mechanizmus mind az uniós, mind a hazai lebonyolítási rendszerben egyszerű eljárást jelent, amely jóval kevesebb adminisztrációval jár, mint a korábbi, hasonló célú konstrukciók. Mivel az adminisztráció központosítva történik, a menedzsmentköltségek is rendkívül alacsonyak a projekt méreteihez képest.

AZ SZMM működteti a projektmenedzsmentet, mely az adminisztráción túl a projekt kommunikációját és nyomonkövetését is irányítja. A program ismertté tétele, „tudatosítása” a munkavállalók és a munkáltatók körében a konstrukció felfuttatásának alapfeltétele: a bevonásra központilag csak nagyon korlátozott lehetőség van a munkaügyi központok tájékoztató tevékenységén keresztül. 2008 második felétől nagyszabású médiakampány, illetve rendezvények sora biztosította a kedvezmények igénybevételi lehetőségének tudatosítását. A monitoring tevékenységhez szükséges alapadatokat elsősorban az APEH nyilvántartás alapú adatszolgáltatása biztosítja. A rendelkezésre álló adatok elsősorban a projekt elszámolási időszakához, illetve előrehaladási jelentéseihez kapcsolódnak, az ettől eltérő adatigények kielégítésének az APEH csak külön felkérésre tesz eleget. A nyilvántartás-alapú adatbázisok lehetővé teszik a projektben résztvevők teljes körének feltérképezését, ehhez azonban szükséges az egyéni szintű adatok anonimizálása, a teljes körű elemzéshez pedig a különböző hivatalok nyilvántartásainak összekapcsolása, amire a projekt folyamán az előrehaladás értékelésénél sor is kerül majd. A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján a program hatékonyságának és teljesítményének mérése csak korlátozottan lehetséges: az alapszintű adatokból és az APEH adatszolgáltatásból nem lehet sem a projekt fajlagos költségeire, sem a célzás hatékonyságára, sem az olyan program-specifikus jellemzőkre következtetni, mint például a kiszorító-hatás, illetve a holtteherveszteség. Erre előreláthatólag a programértékelés során elvégzett értékelő kutatás választ ad majd. A projektszintű elemzéshez az alábbi hivatalok adatbázisai használhatók fel: ÁFSZ (álláskeresői adatai), APEH (kártyakiváltás, adóbevallások), ONYF (nyugdíjjogosultság adatai és egyéni szintű

<sup>23</sup>: A projekt indikátorai tekintetében lásd az értékelő rész 15. táblázatát.

munkavállalásra vonatkozó adatok), OEP (egészségügyi ellátások adatai, illetve jogosultságok).” (Ádám S., 2010. 8-9. old.)

### 3.5 Foglalkoztatási hatások

A járulék-kedvezmény nagyszámú *fiatal* felvételére ösztönzi a munkáltatókat, ami fölöttébb kíváncsú, mert az ifjúsági munkanélküliség mérete aggasztó. A 40. sz. táblázat szerint a gazdasági válság kirobbanásáig ütemesen nőtt a Start-kártyával foglalkoztatott fiatalok száma, ami 2008. novemberében meghaladta a 40 ezret. Azóta viszont folyamatosan csökken: 2009. első négy hónapjában 3 ezerrel volt kevesebb a foglalkoztatottak átlagléttszáma, mint az előző év azonos időszakában, 2009. áprilisában pedig 33 ezer alatt maradt.

Ami a *Start-kártyával foglalkoztatott fiatalok összetételét* illeti, erre vonatkozóan semmilyen információ nem áll rendelkezésre. Munkaerő-piaci hatásvizsgálatra lenne szükség annak megítéléséhez, hogy a munkáltatók támogatás nélkül a Start-kártyával rendelkező fiatalok mekkora hányadát alkalmazták volna, azaz: mekkora e program holtsúly-hatása? Egyelőre csak annyit lehet tudni, hogy a fiatalokat alkalmazó munkáltatók 12-13%-a költségvetési intézmény, a többi pedig azon kívüli.

39. sz. táblázat

**A Start-kártyához kapcsolódó járulék-kedvezménnyel foglalkoztatottak száma**

| <b>Időpont</b> | <b>Start-kártya</b> | <b>Időpont</b>        | <b>Start kártya</b> |
|----------------|---------------------|-----------------------|---------------------|
| 2005. november | 3561                | 2008. éves átlag      | 39159               |
| 2006. november | 20640               | 2008. 1-4. havi átlag | 37234               |
| 2007. november | 38469               | 2009. 1-4 havi átlag  | 34269               |
| 2008. november | 40750               | 2009. április         | 32857               |

Forrás: APEH-adatok

*A Start-plusz és extra programokkal elért eredmények jobban nyomon követhetők az APEH adatain keresztül.*

Az adatok nyilvántartás-alapúak, ezáltal teljeskörűek és nagy pontosságúak. Az időszakos bontás ugyanakkor problémás, mivel az igazodik a támogatási szerződés, illetve a projekt előrehaladási jelentések elemzési időtartamához. Ennek megfelelően éves adatokhoz a legtöbb esetben csak a 2009-es évre vonatkoztatva lehet hozzáférni (kivéve azokat az eseteket, ahol havi statisztikák is rendelkezésre álltak, pl: foglalkoztatotti létszám statisztikák, kifizetések). A program első másfél évére (2007. július 1.-2008. december 31.) vonatkozó statisztikák több helyen csak kumuláltan érhetők el. Ettől eltérő időtávú elemzések lefolytatására is van lehetőség, ehhez azonban az APEH adatok lekérdezésére lenne szükség.

A támogatás igénybevételének alapfeltétele az, hogy a foglalkoztatott rendelkezzen Start-kártyával. Adott időszakban az összes érvényes Start plusz és extra kártyával rendelkezők létszáma adja meg azt a legszélesebb bázist, amely után ilyen támogatás igénybevételére nyílik lehetőség. A 40. és 41. táblázatok a Start plusz és extra kártyák igénylésére, érvényességére, illetve a kiváltás intenzitására vonatkozóan tartalmaznak adatokat.

| <b>40. táblázat – A START Plusz kártya kiváltási adatai a program indulásától 2009. december 31-ig, negyedéves bontásban*</b> |           |          |         |          |           |          |         |          |           |          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|
|                                                                                                                               | 2007      |          | 2008    |          |           |          | 2009    |          |           |          |
|                                                                                                                               | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. |
| Kiadott kártyák adott időszak végéig                                                                                          | 1 841     | 4 228    | 8 258   | 11 823   | 16 039    | 19 972   | 24 800  | 29 209   | 33 489    | 36 950   |
| A tárgyhónap utolsó napján érvényes kártyák                                                                                   | 1 832     | 4 181    | 8 220   | 11 786   | 16 005    | 19 929   | 24 752  | 29 136   | 31 205    | 32 657   |
| A kiadott kártyák számának növekedése az előző negyedév végéhez képest                                                        | 1 841     | 2 387    | 4 030   | 3 565    | 4 216     | 3 933    | 4 828   | 4 409    | 4 280     | 3 461    |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 10. táblázat) kéziratából származnak.

| <b>41. táblázat – A START Extra kártya kiváltási adatai a program indulásától 2009. december 31-ig, negyedéves bontásban*</b> |           |          |         |          |           |          |         |          |           |          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|
|                                                                                                                               | 2007      |          | 2008    |          |           |          | 2009    |          |           |          |
|                                                                                                                               | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. |
| Kiadott kártyák adott időszak végéig                                                                                          | 1 063     | 2 098    | 3 688   | 5 287    | 7 023     | 8 392    | 11 063  | 15 385   | 18 105    | 19 701   |
| A tárgyhónap utolsó napján érvényes kártyák                                                                                   | 1 062     | 2 090    | 3 674   | 5 265    | 6 987     | 8 337    | 10 979  | 15 284   | 16 731    | 17 429   |
| A kiadott kártyák számának növekedése az előző negyedév végéhez képest                                                        | 1 063     | 1 035    | 1 590   | 1 599    | 1 736     | 1 369    | 2 671   | 4 322    | 2 720     | 1 596    |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 10. táblázat) kéziratából származnak.

A kártyakiváltás alakulása jól mutatja, hogy az új kártyaigénylés a 2008 szeptemberétől intenzívvé váló kommunikációs és médiakampánynak is köszönhetően 2009-ben érte el maximumát. A gazdasági válság nem vetette vissza az igénylési kedvet, sőt, a munkaerő-piaci helyzet romlása valószínűleg hozzájárult annak felfutásához. Ennek oka egyfelől az elhelyezkedési esélyek romlása, másfelől a tartós álláskeresők számának és arányának növekedése. Mivel a Start plusz program célcsoportja kiterjed a teljes tartós álláskeresői körre, illetve a gyermekvállalás után a munkaerőpiacra visszatérőkre, a Start extra ügyfélkörre viszont jóval fókuszáltabb, nem meglepő, hogy a kibocsátott kártyák számát illetően az előbbi dominál (a kibocsátott pluszos kártyák száma kb. duplája az extra kártyákénak). Ugyanakkor 2009-ben ez a különbség már csökkent, amiben valószínűleg közrejátszott a Start extra célcsoportjának január 1-ei kibővítése a rendelkezésre állási támogatásra jogosultakkal. A teljes kibocsátott kártyaszámon belül mindkét programnál hasonló volt a még érvényes kártyák arányszáma, (2009 év végén 88%).

A 42. és 43. táblázatok a *foglalkoztatott létszám alakulásának negyedéves bontását* mutatja az adott időszak utolsó hónapjára vonatkozóan. A két konstrukció teljesítménye hasonló trendet követ: a foglalkoztatotti létszámbővülés 2008-ban volt erőteljesebb. Úgy tűnik, hogy a *krízis egyik támogatás igénybevételét sem vetette vissza jelentősen, 2009 utolsó negyedévéig mindkét program stabil növekedésre volt képes*. Ez arra enged következtetni, hogy bár a visszafogott munkaerő-kereslet miatt a munkahelyek száma csökkent, a leépítések elkerültek a járulékkedvezményben részesülőket. *A programok munkaerőköltséget közvetlenül csökkentő jellege vonzóvá tette a kártyával rendelkező munkavállalók foglalkoztatását, így a kedvezőtlen körülmények ellenére tovább nőtt a résztvevők létszáma*. Új foglalkoztatott esetén a cégek láthatóan az eddigieknél érzékenyebben reagáltak a támogatásra, mivel költségkímélő foglalkoztatási megoldásokat kerestek. Ez ugyanakkor jelentős kizorító hatással járhatott.

| <b>42. táblázat – A START Plusz kártyával foglalkoztatottak számának alakulása a program indulásától 2009. december 31-ig negyedéves bontásban*</b> |           |          |         |          |           |          |         |          |           |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|
|                                                                                                                                                     | 2007      |          | 2008    |          |           |          | 2009    |          |           |          |
|                                                                                                                                                     | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. |
| START Plusz kártyával foglalkoztatottak száma az adott negyedév utolsó hónapjában                                                                   | 1 159     | 2 931    | 5 249   | 7 884    | 10 276    | 12 821   | 15 818  | 18 842   | 20 085    | 20 151   |
| START Plusz kártyával foglalkoztatottak számának változása az előző negyedév utolsó hónapjához képest                                               | 1 159     | 1 772    | 2 318   | 2 635    | 2 392     | 2 545    | 2 997   | 3 024    | 1 243     | 66       |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 12. táblázat) kéziratából származnak.

| <b>43. táblázat – A START Extra kártyával foglalkoztatottak számának alakulása a program indulásától 2009. december 31-ig negyedéves bontásban*</b> |           |          |         |          |           |          |         |          |           |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|
|                                                                                                                                                     | 2007      |          | 2008    |          |           |          | 2009    |          |           |          |
|                                                                                                                                                     | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. | I. n.é. | II. n.é. | III. n.é. | IV. n.é. |
| START Extra kártyával foglalkoztatottak száma az adott negyedév utolsó hónapjában                                                                   | 592       | 1 225    | 2 230   | 3 486    | 4 616     | 5 244    | 6 010   | 8 317    | 9 159     | 8 661    |
| START Extra kártyával foglalkoztatottak számának változása az előző negyedév utolsó hónapjához képest                                               | 592       | 633      | 1 005   | 1 256    | 1 130     | 628      | 766     | 2 307    | 842       | -498     |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 13. táblázat) kéziratából származnak.

A Start extra kártyával foglalkoztatottak száma még jobban elmarad a Start plusz kártyával alkalmazott munkavállalókétól, mint amekkora különbséget a kártyabirtokosok létszámában tapasztalni lehetett. Ez arra enged következtetni, hogy a Start plusz kártyával rendelkezőket a munkáltatók nagyobb arányban foglalkoztatják. A 2009 közepén életbe lépő új járulékszabályok, illetve a Start program kedvezményeinek ehhez való hozzáigazítása (a támogatás rugalmas változtatása és a támogatási intenzitás arányának növelése) - az adatok szerint - nem befolyásolták az ösztönző hatást. *2009 második felében mind a Start plusz, mind pedig a Start extra program csak a korábbiaknál visszafogottabb növekedést volt képes felmutatni.* Mindazonáltal a vizsgált programok tényleges foglalkoztatotti adatai bőven meghaladták az erre vonatkozó indikátor időközi értékét (44. táblázat), sőt, 2009 végére már a teljes programidőszakra vonatkozó célértéket is túlszárnyalták.

| <b>44. táblázat – A START Plusz és Extra programok indikátorai*</b>                    |                         |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| <b>Járulékkedvezményrel foglalkoztatott személyek száma (fő)</b>                       |                         |
| 2008.XII.31-ig                                                                         | 2010.XII.31-ig          |
| 18 000                                                                                 | 42 000                  |
| <b>A támogatás lejártát követő 6. hónap végén foglalkoztatott személyek száma (fő)</b> |                         |
| 2011.VI.30-i lejáráttal                                                                | 2013.VI.30-i lejáráttal |
| 8 570                                                                                  | 20 000                  |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 14. táblázat) kéziratából származnak.

A 45. táblázat a Start plusz kártyák birtokosainak foglalkoztatási adatait elemzi *nem és korcsoport szerinti bontásban, valamint célcsoport szerint*. A tábla a kártya 2009 végéig tartó teljes élettartamára vonatkozik, mivel az éves bontásokban a nemenkénti és korcsoport szerinti arányok nem változtak jelentősen.

| 45. táblázat – A 2007. július 1. és 2009. december 31. között kiváltott START Plusz kártyák birtokosainak foglalkoztatási adatai |       |       |                             |                              |          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-----------------------------|------------------------------|----------|
| kártya típusa                                                                                                                    | nem   | kor   | Egy éven túl állást keresők | Gyes, Gyed, Gyet visszatérők | Összesen |
| START PLUSZ                                                                                                                      | FÉRFI | 15-24 | 895                         | 9                            | 904      |
|                                                                                                                                  |       | 25-49 | 6372                        | 150                          | 6522     |
|                                                                                                                                  |       | 50-64 | 87                          | 28                           | 115      |
|                                                                                                                                  | NŐ    | 15-24 | 1827                        | 254                          | 2081     |
|                                                                                                                                  |       | 25-49 | 13585                       | 5713                         | 19298    |
|                                                                                                                                  |       | 50-64 | 123                         | 123                          | 246      |
| ÖSSZESEN                                                                                                                         |       |       | 22 889                      | 6 277                        | 29 166   |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 19. táblázat) kéziratából származnak.

A táblázatból jól látható, hogy a Start-plusz kártyával foglalkoztatottak *csupán egyötöde a gyermekgondozási szabadságról a munkaerőpiacra visszatérő kisgyermekes szülő*. A többiek egy éven túli állás keresők. A gyermekgondozási szabadságról visszatérők 97,3%-a nő, zömében a 25-49 éves korosztályból. A Start plusz kártyával elhelyezkedett tartós munkanélküliek 2/3-a ugyancsak nő.

A 46. táblázat szerint a Start-extra program igénybevétele visszatükrözi a politikai szándékot: az alacsony iskolai végzettségűek és az idősek munkához juttatását. A jelentős járulékkedvezményrel elhelyezett férfiak kb. fele-fele arányban kerültek ki e két célcsoportból, így a nemek szerinti megoszlás elemzésétől ehelyütt eltekintünk.

| 46. táblázat – A 2007. július 1. és 2009. december 31. között kiváltott START Extra kártyák birtokosainak foglalkoztatási adatai* |                            |                          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|--------------------------|
| kor                                                                                                                               | végzettség                 | foglalkoztatotti létszám |
| 15-24                                                                                                                             | 8 általános és alacsonyabb | 786                      |
|                                                                                                                                   | középiskola                | 0                        |
|                                                                                                                                   | főiskola és egyetem        | 0                        |
| 25-49                                                                                                                             | 8 általános és alacsonyabb | 4 220                    |
|                                                                                                                                   | középiskola                | 1                        |
|                                                                                                                                   | főiskola és egyetem        | 0                        |
| 50-64                                                                                                                             | 8 általános és alacsonyabb | 3 135                    |
|                                                                                                                                   | középiskola                | 4 950                    |
|                                                                                                                                   | főiskola és egyetem        | 871                      |
| Összesen                                                                                                                          |                            | 13 963                   |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 20. táblázat) kéziratából származnak.

Az adatokból jól látszik, hogy a Start extra kártyával foglalkoztatottakon belül enyhén felülreprezentált az 50 éven felüli tartós álláskereső aránya (~64%), valamivel kevesebben vannak az alacsony iskolai végzettségűek (~58%), a két csoport között pedig jelentős az átfedés, azaz azok aránya a teljes létszámon belül, akik mindkét feltételnek megfelelnek (~22%). A 2009 január 1-jével a Start extra kártyacsalád célcsoportjába belépő rát-osokról már jóval kevesebb az információ: annyi tudható róluk, hogy 2009 folyamán több mint négyezren váltottak ki közülük Start extra kártyát.

A Start plusz és extra konstrukciók pénzügyeinek alakulásáról tájékoztat a 47. táblázat. A foglalkoztatotti létszámbővülést jól jelzik a dinamikusan növekvő kifizetések a három érintett évben.

| <b>47. táblázat – 2007. július 01. és 2009. december 31. között kifizetett járulékkedvezmények éves bontásban</b> |                            |                           |                                 |                                   |                            |                           |                                 |                                   |                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|---------------------------|---------------------------------|-----------------------------------|----------------------------|---------------------------|---------------------------------|-----------------------------------|----------------|
| Évek                                                                                                              | START PLUSZ összegek (eFt) |                           |                                 |                                   | START EXTRA összegek (eFt) |                           |                                 |                                   | Összesen (eFt) |
|                                                                                                                   | Nyugdíj-biztosítási Alap   | Egészség-biztosítási Alap | Egészség-biztosítási Alap (EHO) | Munkaerőpiaci Alap bevételekiesés | Nyugdíj-biztosítási Alap   | Egészség-biztosítási Alap | Egészség-biztosítási Alap (EHO) | Munkaerőpiaci Alap bevételekiesés |                |
| 2007                                                                                                              | 26 004                     | 9 906                     | 4 883                           | 3 715                             | 27 014                     | 10 291                    | 2 855                           | 3 859                             | 88 529         |
| 2008                                                                                                              | 820 104                    | 180 360                   | 135 210                         | 103 496                           | 670 519                    | 147 561                   | 62 791                          | 84 629                            | 2 204 670      |
| 2009                                                                                                              | 1 527 200                  | 273 689                   | 263 011                         | 161 201                           | 1 181 153                  | 211 432                   | 116 104                         | 124 540                           | 3 858 330      |
| 2007-2009 összesen:                                                                                               |                            |                           |                                 |                                   |                            |                           |                                 |                                   | 6 151 529      |

\*Az adatok Ádám Sándor (2010, 22. táblázat) kéziratából származnak

A pénzügyek szempontjából a legnagyobb kifizetések várhatóan 2010-ben jelentkeznek majd, ezt némileg ellensúlyozza a tételes eho megszűnéséből, illetve a Start extra első évében a járulékcsökkenésből fakadó megtakarítás. Annak ellenére, hogy a Start plusz program résztvevőinek száma több mint duplája a Start extra programban foglalkoztatottakénak, a kifizetésekben ez a túlsúly alig érződik: a teljes költségnek csak kb. 57 százaléka kapcsolódik közvetlenül a Start plusz programhoz.

A program hatékonyságának elemzéséhez az APEH-adatok alapján jelenleg nem igazán lehet fajlagos mutatókat előállítani. Ennek oka az, hogy az APEH által küldött kifizetési adatok, illetve foglalkoztatotti létszámadatok nincsenek összekapcsolva: azok nagy valószínűséggel időhorizontban az elszámolások különbözősége folytán eltérnek. Külön problematikusá tesz egy ilyen típusú értékelést az, hogy semmilyen információval nem rendelkezünk a kedvezmények és a járulékok alapjául szolgáló bérszínvonalról, a kedvezményes időszakok hosszáról és mértékéről, valamint a munkaszerződések típusáról (pl: részmunkaidő) sem. Mindezen információk nélkül kevés értelme lenne messzemenő következtetéseket levonni. Az mindenesetre leszűrhető, hogy a *2009 végéig tartó teljes projektidőszak alatt elköltött mintegy 6 milliárd forint, illetve a foglalkoztatásba került érintett munkavállalói létszám (43 ezer fő) hányadosa kb. 142 ezer forintnyi támogatást jelent foglalkoztatottanként az eddigi teljes projekt időszak vonatkozásában. Ez az érték – figyelembe véve a foglalkoztatás hosszát, azaz azt, hogy a munkavállalók döntő többsége több mint fél éven keresztül volt foglalkoztatva a támogatással – kimondottan alacsonynak tekinthető.*

#### 4. Közcélú foglalkoztatás támogatása – Út a munkához program

A közcélú foglalkoztatás intézményesítése szorosan kapcsolódik a munkanélküli ellátórendszer átalakításához, nevezetesen ahhoz, hogy 2000. május 1-jén a jövedelempótló támogatást az *aktív korú munkanélküliek rendszeres szociális segélye* váltotta fel. A járadékot kimerítő munkanélküliek közül *azok részére, akik szociálisan rászorultak, az önkormányzatoknak legalább 30 napos közcélú foglalkoztatási lehetőséget kellett biztosítani*, és csak az ezt vállalók részesülhettek rendszeres szociális segélyben.<sup>24</sup> A jogosultsági feltételek közé tartozott az is, hogy a munkanélküli – elhelyezkedése érdekében – a kérelem benyújtása előtti két évben legalább egy évi együttműködjön a munkaügyi központtal vagy az önkormányzattal. A szociális törvény 2002. január 1-jén hatályba lépett módosítása<sup>25</sup> pontosította az együttműködési kötelezettség tartalmát, mégpedig úgy, hogy az együttműködésre mind a kérelem benyújtásakor, mind pedig a segély folyósításakor azonos szabályok vonatkozzanak. Ezzel egyértelművé vált, hogy a közcélú munka nemcsak a segélyre való jogosultság megszerzéséhez, hanem a segély megtartásához is előírt kötelezettség.

##### 4.1 Változások a rendszeres szociális segélyezés és a közcélú foglalkoztatás feltételeiben

2005. január 1-től sor került a *rendszeres szociális segélyezés rendszerének újraszabályozására*.<sup>26</sup> A korábbi feltételek szerint erre az, a munkajövedelemmel nem rendelkező személy volt jogosult, aki munkaképességét legalább 67%-ban elveszítette, vagy munkanélküli ellátását kimerítette. Azok az aktív korú nem-foglalkoztatottak, akik nem feleltek meg e feltételeknek, csak egy együttműködési periódust követően váltak jogosulttá a rendszeres szociális segélyre, vagyis viszonylag hosszú időn keresztül ellátatlanok maradtak. A rendszeres szociális segély tehát nem kezelte azokat az élethelyzeteket, amelyekben előzetes munkanélküli státusz nem állt fenn, különös tekintettel a rendszeres szociális ellátásra, ápolási díjra, vagy gyermeknevelési támogatásokra, illetve a megváltozott munkaképességgel összefüggő ellátásokra való jogosultság megszűnésére.

*A törvénymódosításnak kettős célja volt: egyrészt a szociális védelem, másrészt a munkába állás elősegítése.* Így 2005. szeptember 1-től ezt a kört is be lehetett vonni a rendszeres szociális segélyezésbe, ha vállalta az együttműködést a munkaügyi, illetőleg az önkormányzat által kijelölt szervezettel, és a részvételt a *beilleszkedési programban*.

A rendszeres szociális segélyezéssel kapcsolatos módosítás további lényeges eleme volt az *együttműködési kötelezettség újraszabályozása*. A törvénymódosítás szellemében ennek komplex formában kell megvalósulnia, felhasználva a foglalkoztatáspolitikai aktív eszközeit, a szociális munka eszköztárát, valamint a közfoglalkoztatást is. *Az együttműködés intézményi feltételeinek biztosítása valamennyi önkormányzat számára kötelezően ellátandó feladat lett*, melynek az önkormányzat nemcsak saját intézménye útján, hanem társulás keretében vagy megállapodással is eleget tehet. Az együttműködésre kijelölt intézmény a nem foglalkoztatott

<sup>24</sup> Erre az egyes munkaügyi és szociális törvények módosításáról szóló 1999. évi CXXII. törvény adott felhatalmazást, amely több ponton módosította a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló törvényt. Ezek a rendelkezések 2000. május 1-jén léptek hatályba.

<sup>25</sup> 2001. évi LXXIX. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításáról. Hatályos: 2002. január 1-től.

<sup>26</sup> Az Országgyűlés 2004. december 20-án fogadta el a 2004. évi CXXXVI. törvényt egyes szociális tárgyú törvények módosításáról. Ez többek között érintette a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényt (a továbbiakban: Szt.) is. A módosított törvény 2005. január elsején lépett hatályba, de több paragrafusát csak késleltetve vezették be.

személy szociális és munkaerő-piaci helyzetére figyelemmel beilleszkedési programot készít, amelyben személyre szabottan meghatározza az együttműködés elemeit, az annak keretében nyújtott szolgáltatásokat, illetve a segélyre jogosult személy munkavállalással kapcsolatos kötelezettségeit (munkanélküli regisztráció, közcélú munkában való részvétel, stb.).

A módosított törvény *újr szabályozta az önkormányzatok kötelezettségeit is a nem-foglalkoztatott személyek számára nyújtandó munkalehetőség biztosításával kapcsolatban.* Új elemként jelent meg a közcélú munka időtartamára vonatkozó rendelkezés, amelynek az volt a célja, hogy a segély helyett a munkavégzést részesítse előnyben azzal, hogy *egy éves időtartamra kiterjesztette a közcélú munka keretében történő foglalkoztatást.*

*A rendszeres szociális segély 2006-ig egy személy, a kérelmező jövedelmének pótlását célozta meg, azzal a kiegészítéssel, hogy már ebben az időszakban is figyelembe kellett venni a háztartásában rajta kívül élő személyeknek a jövedelmét.* 2006. előtt akkor volt jogosult a kérelmező a segélyre, ha havi jövedelme nem haladta meg a nyugdíjminimum 70%-át, és családjában az egy főre jutó havi jövedelem a nyugdíjminimum 80%-a alatt maradt, továbbá sem neki, sem a családjának nem volt vagyona. A támogatás fix összegű volt: a kérelmező részére a legkisebb nyugdíj 70%-át folyósították (egészségkárosodott személyek esetében 80%-ot). A szabályozás nem tiltotta, hogy egy családból ketten is igénybe vegyék ezt a támogatást, amennyiben a családi jövedelmük egy főre számítva elmaradt a fent említett összegtől.

*2006. júliusától megszűnt a kettős (családi és személyes) jövedelemkritérium, és a segély átalakult családi támogatássá, ahol mind a jogosultság, mind pedig a segély összege az „egy fogyasztási egységre”<sup>27</sup> jutó havi családi jövedelemtől” függ.* A nem foglalkoztatott aktív korú személy akkor jogosult segélyre, ha családjában az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem nem éri el a nyugdíjminimum 90%-át. A segély összege a családi jövedelmet egészíti ki a jogosultsági határig, a nyugdíjminimum 90%-áig. *Rendszeres szociális segélyre egy családban egyidejűleg csak egy személy jogosult.*

*A segélyezettek foglalkoztatásának elősegítése érdekében két fontos intézkedés történt.* Az egyik annak előírása, hogy az alkalmi munkavállalás időtartama alatt a segélyt csorbíthatatlanul tovább kell folyósítani. A másik pedig annak kilátásba helyezése, hogy *a segély a segélyezett munkába állása esetén részösszegben és csökkenő mértékben továbbra is jár.* A munkaerőpiacon történő elhelyezkedéskor a keresőtevékenység első három hónapjában a segély 50%-a, a további három hónapban pedig annak 25%-a illeti meg a segélyben részesülő személyt. A munka melletti segélyfolyósítás nem vonatkozik az államilag támogatott foglalkoztatási formákra.

Önkormányzati tapasztalatok arra utaltak, hogy a rendszeres szociális segély családi jövedelmen alapuló meghatározása negatívan hatott a magasabb összegű segélyben részesülők munkavállalási hajlandóságára, ami helyi szinten heves indulatokat szült. Főleg ott, ahol az

---

<sup>27</sup> Fogyasztási egység: a családtagoknak a családon belüli fogyasztási szerkezetet kifejező arányszáma, ahol:

- az első nagykorú családtag arányszáma 1,0 – a gyermekét egyedülállóként nevelő szülő arányszáma 0,2-vel növekszik;
- a házas- vagy élettárs arányszáma 0,9;
- az első és második gyermek arányszáma gyermekenként 0,8;
- minden további gyermek arányszáma gyermekenként 0,7;
- a fogyatékos gyermek arányszáma 1,0 – azzal, hogy az első két pont szerinti arányszám további 0,2-vel növekszik, ha a személy fogyatékosági támogatásban részesül.

emberek a nem támogatott munkahelyeken alacsony munkabérért kénytelenek dolgozni, és sokszor az utiköltséget is maguknak kell fedezni. Erre az elégedetlenségre a BAZ megyei Monok önkormányzata egy helyi rendelettel reagált, amely kimondta, hogy a szociális segély minden 5 ezer forintjáért 8 óra közhasznú munkát kell végezni.<sup>28</sup> A példát más önkormányzatok is követték. Az állampolgári jogok biztosa azonban 2008. június 26-án kiadott egy állásfoglalást, amely törvénysértőnek minősítette ezt a gyakorlatot, mondván, hogy „a segély az jár, ha pedig valaki dolgozik, azért fizetést kell adni, nem pedig segélyt”. A roma népesség túltreprezentált előfordulása a segélyezettek között magában hordozta a diszkrimináció veszélyét is. Ezért a Biztos felkérte az érintett települések polgármestereit, hogy 60 napon belül helyezték hatályon kívül a kifogásolt rendelkezéseket. A Biztos szerint az államnak is javítania kell a közmunkáltatás szakmai feltételrendszerét, hogy az ténylegesen betöltse funkcióját: értékes munkalehetőséget teremtve valós motivációt biztosítson a munkavégzéshez. Erre reagálva a Szociális és Munkaügyi Minisztérium 2008. júliusban elkészítette javaslatát a segélyezési rendszer korrekciójára, amit „Út a munkához program” néven bocsátott társadalmi vitára.

2004-2008 között 163 ezerről 222 ezerre nőtt a rendszeres szociális segélyben részesítettek száma. Ezek több mint 90%-a aktív korú nem foglalkoztatott volt.

48. sz. táblázat

**Rendszeres szociális segélyben részesítettek száma a jogosultság jogcíme szerint,  
2004-2008. december 31-én**

| Év   | Rendszeres szociális segélyben részesültek | Ebből:                      |                                |                        |
|------|--------------------------------------------|-----------------------------|--------------------------------|------------------------|
|      |                                            | megváltozott munkaképességű | aktív korú nem foglalkoztatott | támogatott álláskereső |
| 2004 | 163 156                                    | 8643                        | 154 513                        | -                      |
| 2005 | 173 691                                    | 9070                        | 164 621                        | -                      |
| 2006 | 173 132                                    | 8739                        | 164 393                        | -                      |
| 2007 | 208 907                                    | 8940                        | 195 334                        | 4633                   |
| 2008 | 222 074                                    | 9706                        | 206 715                        | 5653                   |

Forrás: SZMI, 2010. 7. táblázat

A 49. sz. táblázat szerint a vizsgált időszakban a rendszeres szociális segélyezettek folyamatosan csökkenő hányadát vonták be a közcélú foglalkoztatásba: 2004-ben egyharmadát, 2008-ban valamivel több, mint az egyötödét. Némi ingadozásoktól eltekintve ez a lefelé menő trend az abszolút számokban is megmutatkozott: 2008-ban 7 ezerrel kevesebb volt a közcélú foglalkoztatottak száma, mint 2004-ben. Eközben az éves ráfordítások ugyancsak emelkedtek: a 2004. évi 14 milliárdról 16 milliárd fölé. E kétirányú mozgás természetes következménye az egy közcélú foglalkoztatottra eső éves ráfordítás közel egyharmados növekedése 2004-2008. között. A fajlagos ráfordítások természetesen nem egy hónapra értendők, mivel a közcélú foglalkoztatottak döntő többségét legalább 2-5 hónapig, vagy akár fél évnél is hosszabb ideig foglalkoztatják. (Mód, 2010. p. 88)

<sup>28</sup> Joób Sándor: A más segélye mindig igazságtalan? Index.hu, 2008. június 26.

**A rendszeres szociális segélyben részesítettek közül közcélú foglalkoztatásba bevontak száma és annak ráfordításai, 2004-2008**

| Év   | Közcélú foglalkoztatásba bevontak összlétszáma | Közcélú foglalkoztatás ráfordításai (eFt) | Egy foglalkoztatottra eső ráfordítás (eFt) | Közcélú foglalkoztatásban résztvevők aránya a rendszeres szociális segélyezettek között, % |
|------|------------------------------------------------|-------------------------------------------|--------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2004 | 53 975                                         | 14 130 004                                | 261,8                                      | 33,1                                                                                       |
| 2005 | 52 808                                         | 13 689 013                                | 259,2                                      | 30,4                                                                                       |
| 2006 | 45 467                                         | 12 351 000                                | 271,6                                      | 26,3                                                                                       |
| 2007 | 48 234                                         | 14 855 708                                | 310,1                                      | 23,1                                                                                       |
| 2008 | 47 190                                         | 16 255 542                                | 344,5                                      | 21,2                                                                                       |

Forrás: SZMI, 2010. 7. táblázat

#### 4.2 Út a munkához program

Az „Út a munkához program” egy komplex intézkedéscsomag, amely 2009. január 1-jén lépett hatályba.<sup>29</sup> Ennek célja a rendszeres szociális segélyben részesülő tartós munkanélküliek minél nagyobb hányadának visszavezetése a munkaerőpiacra. E célcsoport mintegy 200 ezer fős létszámát két részre osztották. Az egyik fele, akinél – legalább is rövid távon – nincs remény a munkába lépésre, továbbra is rendszeres szociális segélyben részesül. A másik fele viszont olyan személyekből áll, akik munkára képesek, így elvárható tőlük, hogy dolgozzanak. Ha erre a piaci szféra nem kínál lehetőséget, a *közfoglalkoztatás* valamelyik formájába kapcsolódhatnak be, hogy ezáltal segély helyett munkával jussanak rendszeres jövedelemhez. Mivel e százezres sokaságból 7-8 ezer főre becsülhető az alapfokú végzettséggel sem rendelkező fiatalok száma, az ő esetükben kötelező a képzésben való részvétel ennek a hiányosságnak a pótlására. Erre a későbbiekben ráépülhet a munkaerőpiac által igényelt szakmákra felkészítő tanfolyami képzés lehetősége. Amennyiben az aktív korúak ezen ellátási formáira jogosult személyek rajtuk kívül álló okból egyik lehetőséggel sem tudnak élni, ez idő alatt *rendelkezésre állási támogatásban* részesülnek.

50.sz. táblázat

**Jogosultsági feltételek az aktív korúak pénzbeli ellátásaihoz**

| Rendszeres szociális segély (rszs)                                                                                                                                                                                                                                   | Rendelkezésre állási támogatás (rát)                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Munkára egészségi okból nem képesek</li> <li>55 év felettiek</li> <li>14 éven aluli gyermek elhelyezését nem tudják napközbeni ellátás keretében biztosítani (feltéve, hogy a másik szülő ellátásban nem részesül)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Munkahely hiányában nincs módja fizetett munka végzésére, beleértve a közfoglalkoztatást</li> <li>Olyan képzésben vesz részt, amelyhez nem kapcsolódik keresetpótló juttatás</li> </ul> |

<sup>29</sup> A 2008. évi CVII. törvényt egyes szociális és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról 2008. december 15-én fogadta el a Parlament, ami többek között megváltoztatta a szociális igazgatásról és szociális ellátásról szóló 1993. évi III. törvény rendelkezéseit.

A munkavégzésre alkalmas tartós munkanélkülieket a munkaügyi kirendeltség álláskeresőként veszi nyilvántartásba, s álláskeresői megállapodást köt velük. Amennyiben 35 évnél fiatalabbak, és nem végezték el az általános iskola 8 osztályát, az álláskeresői megállapodás ennek pótlására kötelezi őket. Ha 30 napon belül nem indul képzés, akkor közfoglalkoztatásba kell bekapcsolódniuk, csakúgy, mint a célcsoport többi tagjának.

Az új rendelkezés értelmében valamennyi, az adott önkormányzat illetékességi területén élő, 2008. december 31-én rszs-ben részesülő ellátott jogosultságát és egyéb szociális körülményeit meg kellett vizsgálni 2009. március 31-ig. Ha ennek során kiderült, hogy a jogosultság az aktív korúak ellátására nem állt fenn, az rszs-t megszüntették. Ellenkező esetben intézkedni kellett a rendelkezésre állási támogatás, vagy a rendszeres szociális segély továbbfolyósításáról. Az aktív korúak ellátására való jogosultságot kétfévente legalább egyszer felül kell vizsgálni.

51. sz. táblázat

**Aktív korúakat érintő ellátásokra jogosultak, illetve közcélú foglalkoztatásban résztvevők (fő), országos adatok, 2009. első félév**

|                                                               | január  | február | március | április | május   | június  |
|---------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| A rendszeres szociális segélyben részesülők létszáma (rszs)   | 212 339 | 203 643 | 190 020 | 138 869 | 37 105  | 33 929  |
| A rendelkezésre állási támogatásban részesülők létszáma (rát) | -       | 11 192  | 35 832  | 93 402  | 180 481 | 166 652 |
| A közcélú foglalkoztatásban résztvevők létszáma               | 7 909   | 7 599   | 9 387   | 18 640  | 52 128  | 76 437  |

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Pénzügyi Ellátási és Nyugdíjbiztosítási Főosztály (Varga Norbert tanulmányából, 2009. p.3)

A 2009. első félévében elvégzett jogosultsági vizsgálatok eredményeként a szociális segélyezettek száma durván a hetedére apadt. (51. sz. táblázat) Egyidejűleg a semmiből 166 ezer fölé emelkedett a rendelkezésre állási támogatásban részesülőké, ami arra utal, hogy a segélyezettek háromnegyedét átcsoportosították ebbe az új támogatási formába. Ugyanakkor megtízszereződött a közcélú foglalkoztatásba bevontak száma. Ha az utóbbiak 76 ezres létszámához hozzáadjuk a 166 ezer rát-ost, ez mintegy 20 ezerrel nagyobb potenciális szociális segélyezetti létszámot eredményez az év elejéhez képest.

52. sz. táblázat

**Rendszeres szociális segélyben részesülők létszáma, illetve ellátásuk költsége\*, 2009. július**

| 2008. XII. 31-én hatályos rendelkezés szerint |           | Egészségkárosodott |           | 55. életévét betöltötte |           | 14 éven aluli kiskorú gyermeket nevel, akinek a napközbeni ellátása nem megoldott |           | Keresőtevékenység mellett |           |
|-----------------------------------------------|-----------|--------------------|-----------|-------------------------|-----------|-----------------------------------------------------------------------------------|-----------|---------------------------|-----------|
| (fő)                                          | (ezer Ft) | (fő)               | (ezer Ft) | (fő)                    | (ezer Ft) | (fő)                                                                              | (ezer Ft) | (fő)                      | (ezer Ft) |
| 3 594                                         | 96 512,1  | 9 398              | 241 470,4 | 15 540                  | 409 033,9 | 1 201                                                                             | 42 666,3  | 2 598                     | 30 009,0  |

\*62/2006. (III. 27.) Kormányrendeletet alapján, amely szabályozza a szociális ellátások elszámolási szabályait. A feltüntetett összegek a korrigált kifizetéseket jelentik, amelyek az előző időszak elmaradt, illetve jogosulatlan kifizetéseinek pénzforgalmi adatait is figyelembe veszik.

Forrás: Önkormányzati Minisztérium, az önkormányzatok havonkénti normatíva igénylései alapján (Vajda Norbert, 2009. p. 3)

Az 52. sz. táblázat azt mutatja be, hogy a rendszeres szociális segélyben részesülők milyen címen jutottak hozzá ehhez a támogatáshoz. Közülük különösen azok érdekesek, akiket olyan csoportba soroltak, ahonnan nincs remény a munkába lépésre. Akik egészségi állapotuk miatt kerültek ide, azok száma 2009 júliusában 9400 fő volt. Több mint 15 ezer fő azért minősítettek munkaerő-piaci értelemben esélytelennek, mert az 55. életévét betöltötte. Végül mintegy 1200 főnek az elhelyezkedését kiskorú gyermek napközbeni ellátása akadályozta. A rendszeres szociális segélyben részesülőknek – kivéve az egészségkárosodott személyeket – továbbra is az *önkormányzat által kijelölt intézménnyel* kell együttműködniük, ha meg akarják őrizni jogosultságukat az ellátásra. Ezek többnyire a családsegítő szolgálatok. Az együttműködés tartalmát a *beilleszkedési program* határozza meg, ami jelenthet képességfejlesztő, életmódformáló tanácsadást, vagy képzést is.

A rendelkezésre állási támogatás összege megegyezik a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíjjal (2009-ben 28,500 Ft), függetlenül a család létszámától és összetételétől. Az 53. sz. táblázat szerint ilyen ellátásban 2009. júliusában közel 160 ezer fő részesült.

53. sz. táblázat

**Rendelkezésre állási támogatásban részesülők létszáma, illetve ellátásuk költsége\*,  
2009. július<sup>30</sup>**

| Öregségi nyugdíj legkisebb összege Szt.37.§ (3) bek. alapján |             | 2008. XII. 31-én rendszeres szociális segélyre jogosult személyek |             | Rszs-re jogosult személy, aki vállalja az együttműködést az ÁFSZ-szel |         | Kereső-tevékenységbe kezd, bejelentési kötelezettségének eleget téve, Szt.37/E§ (1) bekezdés alapján |           | Összesen |             |
|--------------------------------------------------------------|-------------|-------------------------------------------------------------------|-------------|-----------------------------------------------------------------------|---------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|-------------|
| fő                                                           | ezer Ft     | fő                                                                | ezer Ft     | fő                                                                    | ezer Ft | fő                                                                                                   | ezer Ft   | fő       | ezer Ft     |
| 117 907                                                      | 3 137 182,4 | 30 774                                                            | 1 210 340,5 | 1 394                                                                 | 0       | 8 340                                                                                                | 114 293,4 | 158 415  | 3 544 897,4 |

\*62/2006. (III. 27.) Kormányrendeletet alapján, amely szabályozza a szociális ellátások elszámolási szabályait.

Forrás: Önkormányzati Minisztérium, az önkormányzatok havonkénti normatíva igénylései alapján (Vajda Norbert, 2009. p. 4)

A rendszeres szociális segély finanszírozásához a központi költségvetés a korábbinál 10%-kal alacsonyabb, 80%-os mértékű közvetlen támogatást biztosít, s ugyanez az arány érvényes a rendelkezésre állási támogatásnál is. *A közcélú foglalkoztatás eddigi finanszírozási rendszere is átalakult.* Az elmúlt évre jellemző napi 3900 Ft helyett 2009-től az önkormányzatoknál ténylegesen felmerülő személyi kiadások (munkabér+közteher) 95%-át átvállalja a költségvetés, a fennmaradó 5% pedig beépül a pénzbeli és természetbeli szociális ellátások fedezetére biztosított állami hozzájárulásba. Az önkormányzatok különböző fórumokon gyakran kifogásolták, hogy a munkavégzés dologi költségeit kizárólag nekik kell viselniük.

A közcélú munkavégzésre - legalább hat órai napi munkaidővel és legalább évi 90 munkanap munkavégzési időtartammal – határozott idejű munkaviszonyt kell létesíteni. Az 54. sz. táblázat szerint 2009 júliusában valamivel magasabb, mint 86 ezer volt ezek létszáma. Közülük mintegy 60 ezren teljes munkaidős munkaviszonyban álltak, 26 ezren pedig részmunkaidőben dolgoztak. A munka megszervezése az önkormányzat feladata, aminek

ellátásához támogatott státusokat kaptak, két éves időtartamra. A közfoglalkoztatásban résztvevők munkabérben részesülnek, ami teljes munkaidő ledolgozása esetén nem lehet alacsonyabb a hivatalos minimális munkabérnél. A közcélú foglalkoztatás keretében történő foglalkoztatás esetén a munkáltató mentesül a közterhek megfizetése alól. Ez a kedvezmény legfeljebb a munkabér 130%-ának megfelelő járulékalap után érvényesíthető.

54. sz. táblázat:

**Közcélú munkában foglalkoztatottak létszáma, illetve ennek költsége\***  
**2009. július**

| Foglalkoztatottak száma (fő) |                 | Foglalkoztatottak száma összesen (fő) | Összesen (Ft) |
|------------------------------|-----------------|---------------------------------------|---------------|
| Teljes munkaidőben           | Részmunkaidőben |                                       |               |
| 59 670                       | 26 564          | 86 234                                | 6 846 112 553 |

\*62/2006. (III. 27.) Kormányrendeletet alapján, amely szabályozza a szociális ellátások elszámolási szabályait.

Forrás: Önkormányzati Minisztérium, az önkormányzatok havonkénti normatíva igénylései alapján (Vajda Norbert, 2009, p. 4)

A települési önkormányzatoknak minden év február 15-ig *közfoglalkoztatási tervet* kell készíteniük. Ezt előzőleg véleményezésre meg kell küldeniük a munkaügyi kirendeltséghez, továbbá – a 2000 lakosnál nagyobb településeken – a helyi szociálpolitikai kerekasztalnak. Ez tartalmazza a rát-ra jogosultak várható összetételét és a közfoglalkoztatásra szánt feladatok ütemezését, ill. forrásigényét. A közfoglalkoztatási tervet az elfogadását követő 5 napon belül meg kell küldeni a Magyar Államkincstárnak.

Az aktív korúak ellátására jogosult személyek többsége közös ügyfele mind a munkaügyi központok kirendeltségeinek, mind az önkormányzatoknak, s bár a velük kapcsolatos feladatok szervezetenként elkülöníthetők, mégis szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Annak érdekében, hogy az önkormányzatok és a munkaügyi központok közötti feladatok megosztása egyértelmű, továbbá a jogosultsági és folyósítási feltételek tekintetében az adatközlés a két szervezet között pontos és naprakész legyen, *Foglalkoztatási és Szociális Adatbázis* létrehozására került sor.

#### **4.3 Az első év tapasztalatai<sup>31</sup>**

A közcélú foglalkoztatás Magyar Államkincstárnál meglévő havi adatai alapján *2009-ben a közcélú foglalkoztatottak havi átlagos létszáma 59 664 fő volt* (2008-ban ez a létszám 10 097 főt tett ki). A felülvizsgálati időszak és a közfoglalkoztatási tervek elkészülte után, a 2009. május és 2009. decembere közti időszakban a közcélú foglalkoztatottak átlagos havi létszáma 84 054 főre emelkedett. Ezek az adatok egyértelműen a foglalkoztatás szerepének erősödését igazolják a programban. *2009-ben a közcélú foglalkoztatás kiadásai 51.3 Mrd Ft-tal terhelték a központi költségvetést.* A közcélú foglalkoztatottak havi létszámadatai és a havi MÁK utalások adatainak tükrében a célcsoporton belül az egy főre jutó költség havonta átlagosan 71 666 Ft volt.

<sup>31</sup> Ez a rész az FSZH: Tájékoztató az „Út a munkához” program főbb folyamatairól 2009-ben - című elemzése alapján készült. Budapest, 2010 február

Ami a pénzbeli ellátások 2009. évi alakulását illeti:

**a) Rendszeres szociális segélyben** 2009. decemberében az aktív korú ellátottak 11%-a részesült, ami 28,6 Md Ft-ba került. A rendszeres szociális segély folyósított összegének 90%-át, hajléktalan személyek esetén 100%-át térítette meg a központi költségvetés, így az említett ráfordításból a központi költségvetési támogatás 26,5 Mrd Ft volt.

**b) Rendelkezésre állási támogatásban** 2009. decemberében az aktív korú ellátottak 60%-a részesült, azaz az ellátottak 60%-a állt rendelkezésre munkavégzésre. Ez összesen 41,4 Md Ft-ba került. A rát-ra folyósított összeg 80%-át, hajléktalan személyek esetén 100%-át térítette meg a központi költségvetés, ami 34 Mrd Ft-ot tett ki.

A Magyar Államkincstár adatai alapján 2009-ben pénzbeli ellátásokra (rszs, rát) összesen 70 Mrd Ft került kifizetésre, amelyből a központi költségvetés 60 Mrd Ft-ot vállalt. Az aktív korúak ellátása kapcsán a pénzbeli támogatások és a közcélú foglalkoztatás együttes, központi költségvetést terhelő része 111,9 Mrd Ft volt. Ez az összeg nem tartalmazza az önkormányzatok által kifizetett ellátást, valamint a közcélú foglalkoztatás önrészét és az azzal kapcsolatos dologi kiadásokat.

Az **Út a munkához program résztvevői** közül az Állami Foglalkoztatási Szolgálat nyilvántartástartásában 279,3 ezer fő szerepelt 2009-ben. A program az Észak-Alföldi Régióban és az Észak-Magyarországi Régióban érintette a legtöbb embert. A résztvevők száma e két régióban 77,9 ezer főt, ill. 72,8 ezer főt tett ki. Ezzel szemben a központi régióban 17,5 ezer főt, a Közép-Dunántúli Régióban 17,2 ezer főt, míg Nyugat-Dunántúlon csupán 13,8 ezer főt vontak be a programba.

#### ***De a közcélú foglalkoztatáson túl mi is történt a résztvevőkkel az elmúlt év folyamán?***

A közel 280 ezres létszámból 143,9 ezer fő kapott/talált munkalehetőséget, ami az érintettek 51,5%-ának felelt meg. Két régióban jutottak az átlagosnál sikeresebben munkához a programban résztvevők: a Dél-Alföldön 56%-uk, Közép-Dunántúlon 53,5%-uk helyezkedett el, vagy talált munkát magának, Közép-Magyarországon viszont csak 45,2 százalékuknak sikerült ez. A munkába lépett személyek több mint egyötöde (országosan 21,3%-a!) támogatás nélkül helyezkedett el (30651 fő). Ettől jelentősen magasabb arányban találtak állást támogatás nélkül Nyugat-Dunántúlon (27,6%), Közép-Dunántúlon (25,3%) és Közép-Magyarországon (22,7%). A támogatás nélkül munkalehetőséghez jutott személyek több mint négyötöde (25,1 ezer fő) önállóan helyezkedett el, ami megcáfolja azt a közvélekedést, hogy a rendelkezésre állási támogatásban részesülők kizárólag csak közcélú munkát végeznek. A régiók többségében ennél alacsonyabb az önállóan elhelyezkedők aránya. Természetesen a program résztvevőinek nagyobb hányada (113,3 ezer fő) támogatott munkahelyeken dolgozott, ebből 103,2 ezer fő az önkormányzatok, vagy azok cégei által szervezett közcélú munkavégzésben. További 10,4 ezer főnek a hagyományos aktív munkaerő-piaci eszközökkel (bérjellegű támogatások, közhasznú munka) támogatott munkahelyek, valamint a Közmunkatanács által bonyolított közmunkaprogramok kínáltak munkavégzési lehetőséget. (55. sz. táblázat)

Az érintettek 2,8%-át (7952 főt) vonták be képzésbe, ami magasabb arány, mint az összes álláskeresőre jellemző bekerülési ráta (2,5%). A régiók között Észak-Magyarországon a legmagasabb a képzésbe kerültek aránya (3,6%, azaz 2600 fő), de magas a Közép-Dunántúlon (3,1%) és a Nyugat-Dunántúli Régióban (3,0%) is.

2009. december 31-ig **3735 fő 35 év alatti, általános iskolai végzettséggel nem rendelkező** személyt vontak be képzésbe. Közülük 1960 fő sikeresen befejezte azt, míg 8-9%-uk lemorzsolódott.

55. sz. táblázat

**„Út a munkához” program létszámadatai 2009. évben**

|                                                       | KM          | KD          | NYD         | DD           | ÉM           | ÉA           | DA           | MO            |
|-------------------------------------------------------|-------------|-------------|-------------|--------------|--------------|--------------|--------------|---------------|
| Alanyi körbe bekerülők                                | 17452       | 17241       | 13767       | 40598        | 72773        | 77890        | 39593        | <b>279314</b> |
| Időszak érintett létszáma                             | 17452       | 17241       | 13767       | 40598        | 72773        | 77890        | 39593        | <b>279314</b> |
| Önállóan elhelyezkedett esetszáma                     | 1500        | 1983        | 1605        | 3859         | 5190         | 6905         | 4107         | <b>25149</b>  |
| Közvetítéssel elhelyezett támogatás nélkül            | 293         | 348         | 329         | 467          | 875          | 2557         | 633          | <b>5502</b>   |
| <b>Támogatással elhelyezkedett esetszáma összesen</b> | <b>6094</b> | <b>6900</b> | <b>5068</b> | <b>16705</b> | <b>30579</b> | <b>30516</b> | <b>17425</b> | <b>113287</b> |
| Vállalkozóvá válását elősegítő támogatások            | 18          | 10          | 14          | 52           | 81           | 98           | 53           | <b>326</b>    |
| Bértámogatás                                          | 14          | 55          | 14          | 124          | 739          | 465          | 316          | <b>1727</b>   |
| Közhasznú munka támogatása                            | 361         | 200         | 9           | 479          | 329          | 224          | 253          | <b>1855</b>   |
| Munkahelyteremtés támogatása                          | 0           | 2           | 9           | 48           | 11           | 78           | 18           | <b>166</b>    |
| Helyközi utazás tám.                                  | 0           | 2           | 2           | 10           | 70           | 24           | 14           | <b>121</b>    |
| Bérköltség támogatás                                  | 42          | 61          | 68          | 186          | 691          | 433          | 353          | <b>1834</b>   |
| Közmunka                                              | 132         | 261         | 259         | 1161         | 676          | 1091         | 487          | <b>4067</b>   |
| Közcélú munka                                         | 5518        | 6305        | 4682        | 14621        | 28062        | 28128        | 15931        | <b>103247</b> |
| Járadék kedvezmény                                    | 14          | 20          | 19          | 57           | 32           | 43           | 43           | <b>228</b>    |
| Egyéb támogatás összesen                              | 0           | 2           | 0           | 27           | 8            | 5            | 5            | <b>47</b>     |
| <b>Elhelyezkedés esetszáma összesen</b>               | <b>7887</b> | <b>9231</b> | <b>7002</b> | <b>21031</b> | <b>36644</b> | <b>39978</b> | <b>22165</b> | <b>143938</b> |
| Képzésbe került összesen                              | 387         | 531         | 416         | 1171         | 2600         | 1698         | 1149         | <b>7952</b>   |
| Elhelyezkedet, képzésbe került személyek száma        | 7450        | 8708        | 6738        | 19918        | 35571        | 37998        | 20774        | <b>137157</b> |
| Záró létszám                                          | 9807        | 9786        | 7636        | 23586        | 44656        | 48202        | 21291        | <b>164964</b> |
| Elhelyezkedés esetszám /Érintett létszám %            | 45,19%      | 53,54%      | 50,86%      | 51,80%       | 50,35%       | 51,33%       | 55,98%       | <b>51,53%</b> |

Forrás: FSZH, 2010/c. 9. old.

A különböző munkaerő-piaci szolgáltatásokban résztvevők száma 101,4 ezer fő volt, számukra 155 ezer esetben nyújtottak ilyen formában segítséget. Ezek zöme álláskeresői tanácsadás, közvetítői beszélgetés és munkatanácsadás volt. A programban résztvevők 36,3%-a részesült valamilyen szolgáltatásban. A régiók közül kiemelkedik Dél-Dunántúl, ahol minden második résztvevő kapott, átlagosan 1,6 alkalommal szolgáltatást. (56. sz. táblázat)

**„Út a munkához” program keretében humán szolgáltatásban részesültek száma  
2009. évben**

|                                                      | KM           | KD           | NYD          | DD            | ÉM            | ÉA            | DA            | MO             |
|------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------|
| FIT                                                  | 3 147        | 2            | 4            | 76            | 6 771         | 0             | 2 223         | 12 223         |
| Résztétel állásbörzén                                | 84           | 14           | 0            | 0             | 52            | 9             | 72            | 231            |
| Résztétel képzési börzén                             | 2            | 0            | 0            | 7             | 73            | 4             | 22            | 108            |
| Pályaorientációs foglalkozás                         | 1            | 7            | 1            | 21            | 715           | 134           | 20            | 899            |
| Pályakorrekciós foglalkozás                          | 0            | 0            | 0            | 16            | 44            | 7             | 0             | 67             |
| Pszichológiai tanácsadás                             | 9            | 60           | 143          | 48            | 148           | 134           | 4             | 546            |
| Álláskeresési technikák oktatása                     | 316          | 58           | 61           | 340           | 1 604         | 262           | 109           | 2 750          |
| Álláskereső klub                                     | 26           | 0            | 44           | 38            | 54            | 23            | 28            | 213            |
| Munkatanácsadás                                      | 417          | 2 947        | 1 610        | 4 019         | 1 176         | 6 286         | 2 617         | 19 072         |
| Képzési információnyújtás                            | 138          | 253          | 568          | 337           | 3 866         | 1 049         | 1 291         | 7 502          |
| Rehabilitációs tanácsadás                            | 10           | 34           | 56           | 56            | 69            | 199           | 59            | 483            |
| Reintegrációs csoport foglalkozás                    | 1 911        | 863          | 99           | 883           | 1 938         | 355           | 447           | 6 496          |
| Újra orientáló csoport foglalkozás                   | 21           | 0            | 17           | 14            | 217           | 27            | 16            | 312            |
| Kulcsképeség fejlesztő csoport foglalkozás           | 7            | 1            | 1            | 16            | 125           | 9             | 3             | 162            |
| Motivációs csoport foglalkozás                       | 565          | 60           | 7            | 1 101         | 338           | 30            | 312           | 2 413          |
| Álláskeresési tanácsadás                             | 839          | 1 352        | 3 195        | 19 945        | 6 658         | 19 322        | 6 552         | 57 863         |
| Pályatanácsadás                                      | 126          | 426          | 300          | 213           | 1 047         | 1 039         | 107           | 3 258          |
| Közvetítői beszélgetés                               | 1 178        | 3 127        | 840          | 4 812         | 16 868        | 882           | 6 462         | 34 169         |
| Munkaerő piaci és foglalkozási információ nyújtás    | 15           | 45           | 29           | 10            | 151           | 32            | 29            | 311            |
| Csoportos tájékoztató beszélgetés                    | 864          | 96           | 38           | 501           | 3 801         | 4             | 85            | 5 389          |
| Mentori szolgáltatás                                 | 191          | 66           | 113          | 16            | 1 015         | 410           | 474           | 2 285          |
| Pályaválasztási tanácsadás (egyéni)                  | 28           | 28           | 3            | 10            | 75            | 114           | 27            | 285            |
| Pályamódosítási tanácsadás (egyéni)                  | 28           | 24           | 0            | 7             | 63            | 132           | 14            | 268            |
| <b>Szolgáltatások esetszáma összesen</b>             | <b>9 827</b> | <b>9 285</b> | <b>7 024</b> | <b>32 313</b> | <b>46 493</b> | <b>30 009</b> | <b>20 813</b> | <b>155 764</b> |
| <b>Szolgáltatásban részesültek érintett létszáma</b> | <b>7 189</b> | <b>6 481</b> | <b>4 579</b> | <b>20 264</b> | <b>24 878</b> | <b>23 334</b> | <b>14 693</b> | <b>101 418</b> |

Az Út a munkához program 2009. évi létszám- és költségadatai azt mutatják, hogy az aktív korúak ellátására jogosultak száma jelentősen megnövekedett: a decemberi létszámadatok a januárinak a 135%-át teszik ki. Az ellátottak jelentős része – decemberben 89%-a – rendelkezésre állási támogatásra jogosult. Közülük 32-37%-nak tudtak közcélú munkahelyet felajánlani az önkormányzatok, egy munkakört azonban az év folyamán több közcélú foglalkoztatott is betölthetett, a 90 munkanapos foglalkoztatási kötelezettség alapján. Pontos adat nincs arra vonatkozóan, hogy a foglalkozás-egészségügyi vizsgálatokon hány személy minősült egészségügyileg alkalmatlannak a felajánlott munkakör kapcsán, de a szakmai fórumokon elhangzott vélemények alapján ez a rát-ra jogosultak 20-40%-ára becsülhető.

### **III. RÉSZ: A Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének központi keretéből finanszírozott munkaerő-piaci programok**

Az MpA foglalkoztatási alaprészének központi keretéből finanszírozott munkaerő-piaci programok két részre bonthatók: egyfelől a munkahely-teremtő beruházásokat támogató programokra, másfelől pedig egy sor nehezen megszerezhető „egyéb” munkaerő-piaci programra.

#### **1. Munkahelyteremtő beruházások támogatása**

Munkahelyteremtést a vizsgált időszak elején a Munkaerő-piaci Alap decentralizált keretéből egyáltalán nem lehetett támogatni. Erre csak központi keretből, a MAT döntésével kerülhetett sor. 2006. végéig visszatérítendő vagy vissza nem térítendő formában lehetett támogatást nyújtani:

- a. a vállalkozások részére foglalkoztatási célú munkahelyek létesítéséhez
  - regionális beruházásként és
  - foglalkoztatási támogatásként, valamint
- b. a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatásként.

2006. végén sor került az Flt. és végrehajtási rendeleteinek közösségi joggal összhangban történő módosítására. Ennek megfelelően 2007. január 1-jétől – az Flt 18.§-a, valamint a 6/1996. (VII.16.) MüM rendelet 18. és 18/A §-a szerint – munkahelyteremtő támogatást kétféle módon lehet kérelmezni (a két típusú támogatást ugyanahhoz a beruházáshoz nem lehet igénybe venni):

- a) *regionális támogatásként*: a beruházás építési, tárgyi eszköz, immateriális javak költségeihez, valamint a létrehozott új munkahelyek személyi jellegű ráfordításaihoz, külön-külön, illetve együttesen (az 1628/2006/EK bizottsági rendelet szerint), vagy
- b) *foglalkoztatási támogatásként*: a beruházáshoz kötődően létrehozott új munkahelyek személyi jellegű ráfordításaihoz (2204/2002/EK bizottsági rendelet szerint).

A beruházás befejezését követően:

- regionális beruházási támogatás igénylése esetén *bármilyen státuszú munkavállalót*,
- foglalkoztatási támogatás igénylése esetén *kizárólag hátrányos helyzetű munkavállalót* (pályakezdőt, regisztrált álláskeresőt, elbocsátásban érintett munkavállalót, munkahelye elvesztésével fenyegetett személyt)

lehet munkaviszony keretében alkalmazni.

*Regionális beruházási támogatásánál ezért cserében:*

- építési, tárgyi eszköz és immateriális javak költségeihez igényelt támogatás esetén az ily módon létrejött kapacitást 5 – kkv esetén 3 – évig fenn kell tartani, ugyanakkor
- ha bérköltségek nem kerülnek elszámolásra, foglalkoztatási kötelezettséget a közösségi szabályok nem írnak elő; ettől függetlenül a magyar szabályozás 3 – kkv esetén 2 – évig tartó foglalkoztatási kötelezettséget rendel el,
- személyi jellegű ráfordításokhoz igényelt támogatás esetén a foglalkoztatási kötelezettség 5 – kkv esetén – 3 évig fennáll.

*Foglalkoztatási támogatás* esetén a beruházáshoz kötődően létrehozott új munkahelyek személyi jellegű ráfordításaihoz igényelt támogatás ellenében 3 – kkv esetén 2 – éves foglalkoztatási kötelezettséget kell vállalni.

A támogatást 2007. után is az MpA foglalkoztatási alaprésze központi keretéből ítélik oda a pályázóknak. A nyertes pályázatokat a MAT véleménye alapján terjesztik a miniszter elé, aki dönt a támogatások odaítéléséről. 2006-ban nyílt először lehetőségük a munkaügyi központoknak arra, hogy a decentralizált foglalkoztatási alapjukból olyan munkahely-teremtő pályázatokat támogassanak, amire a központi keretben (forráshiány miatt) nincs fedezet.<sup>32</sup>

A munkahelyteremtés támogatására a kialakult gyakorlat szerint négyféle formában kerül sor:

1. *Hagyományos módon*, amikor a minisztérium minden évben meghirdeti a MAT jóváhagyása alapján az erre vonatkozó pályázatait.
2. *Magas hozzáadott értékű tevékenységek munkahely-teremtő beruházásainak támogatására kiírt pályázatok* formájában.
3. *Nagyberuházások projektjeinek egyedi kormánydöntéssel történő támogatásával.*
4. *Távmunkahelyek létesítését ösztönző pályázati programokkal.*

Az 57. sz. táblázat bemutatja, hogy a felsorolt központi munkahelyteremtő támogatásokra 2004-2009 között mennyi anyagi forrást használtak fel, és azzal hány új állás létrejöttét segítették.

### **1.1 A munkahely-teremtő beruházások hagyományos, pályázati úton történő támogatása**

Vissza nem térítendő támogatás, amely új munkahelyek kialakítását szolgálja, a már meglévő munkahelyek megtartása mellett. A támogatás mértéke új munkahelyenként legfeljebb 800 ezer Ft. Erre az összegre vetítve – a megyei/regionális munkaügyi központokhoz – az alábbi kiegészítő támogatásért lehet(ett) folyamodni, külön-külön, illetve együttesen is:

- Amennyiben a beruházás területfejlesztési, társadalmi-gazdasági és infrastrukturális, valamint munkanélküliségi szempontból hátrányos helyzetű kistérségekben, településeken, vagy munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű régiókban valósul meg, új munkahelyenként 200 ezer Ft pályázható.
- Amennyiben a beruházás befejezését követően a munkaügyi kirendeltségeken nyilvántartásban lévő álláskereső foglalkoztatására vállalkozik a pályázó, számára új munkahelyenként 200 ezer Ft adható.
- Amennyiben a beruházó roma munkavállaló foglalkoztatását vállalja, új munkahelyenként további 100 ezer Ft támogatásban részesülhet.

A pályázó így legfeljebb 1,5 millió Ft/új munkahely mértékű fajlagos támogatást igényelhet, amennyiben a fenti szempontok mindegyikének megfelel. A pályázatban szereplő beruházási projekthez legfeljebb 80 millió Ft, az SZMM által meghatározott, munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű régiókban megvalósuló beruházáshoz legfeljebb 160 millió Ft támogatás igényelhető. A projektenkénti támogatás összege 300 új munkahelyet meghaladó munkahelyteremtő beruházás esetén – a beruházásban érintett térség munkaerő-piaci helyzetére tekintettel – legfeljebb további 100 millió Ft-tal megnövelhető.

A támogatás fejében 3 évig tartó többlet-foglalkoztatást kell vállalnia a beruházónak.

---

<sup>32</sup> 2000. január 1 előtt a munkahely-teremtő beruházásokat is a decFA keretből támogatták a munkaügyi központok. Ennek központosítása a Munkaügyi Minisztérium 1998. évi megszüntetésével és feladatainak több tárca közötti szétosztásával függött össze. Az új kormányzati struktúrában ugyanis a foglalkoztatás-fejlesztés, munkahelyteremtés stratégiai és gyakorlati feladatai a Gazdasági Minisztériumhoz kerültek. Ehhez forrásokat is kellett teremteni, amit úgy hajtottak végre, hogy az MpA-n belül önálló céllelőirányzatot hoztak létre. 2000-től a munkahely-teremtés szabályozása visszakerült az Flt-be és forrásai újból az MpA integráns részévé váltak. A munkahely-teremtés támogatása azonban központosított program maradt; ezt a hatáskört nem adták vissza a területi munkaügyi szervezeteknek.

**A Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének központi keretéből támogatott munkahely-teremtő programok ráfordításai és eredményei**

| Program megnevezése                                                                                                 | Év          | Miniszteri<br>döntéssel megítélt<br>támogatás<br>millió Ft | Támogatással<br>létrehozott új<br>munkahelyek<br>száma, db | Ebből: regisztrált<br>munkanélküliek<br>számára létesített<br>munkahelyek, db |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|
| 1.Hagyományos<br>munkahely-teremtő<br>beruházások pályázati<br>programjai                                           | 2004        | 2000                                                       | 2200                                                       | 1200                                                                          |
|                                                                                                                     | 2005        | 1500                                                       | 1700                                                       | 1000                                                                          |
|                                                                                                                     | 2006        | 2450                                                       | 2360                                                       | 1740                                                                          |
|                                                                                                                     | 2007        | 2200                                                       | 2443                                                       | 1400                                                                          |
|                                                                                                                     | 2008        | 1950                                                       | 1800                                                       | 1312                                                                          |
|                                                                                                                     | 2009        | 1000                                                       | 1045                                                       | 939                                                                           |
| 2.Magas hozzáadott értékű<br>tevékenységek munkahely-<br>teremtő beruházásainak<br>támogatására kiírt<br>pályázatok | 2004        | -                                                          | -                                                          | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2005        | 50                                                         | 43                                                         | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2006        | 192                                                        | 163                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2007        | 320                                                        | 400                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2008        | 50                                                         | 57                                                         | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2009        | 110                                                        | 150                                                        | -                                                                             |
| 3.Nagyberuházások<br>projektjeinek egyedi<br>kormánydöntéssel történő<br>támogatása                                 | 2004        | 800                                                        | 1100                                                       | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2005        | -                                                          | -                                                          | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2006        | 440                                                        | 700                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2007        | 745                                                        | 1052                                                       | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2008        | 728                                                        | 900                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2009        | -                                                          | -                                                          | -                                                                             |
| 4.Távmunkahelyek<br>létesítését ösztönző<br>pályázati program                                                       | 2004        | 700                                                        | 782                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2005        | 152                                                        | 772                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2006        | 500                                                        | 715                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2007        | 490                                                        | 779                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2008        | 515                                                        | 600                                                        | -                                                                             |
|                                                                                                                     | 2009        | 500                                                        | 701                                                        | Egy munkahelyre<br>eső ráfordítás, eFt                                        |
| <b>2004-2009. évi összesített<br/>adatok</b>                                                                        | <b>2004</b> | <b>3500</b>                                                | <b>4082</b>                                                | <b>857</b>                                                                    |
|                                                                                                                     | <b>2005</b> | <b>1702</b>                                                | <b>2515</b>                                                | <b>676</b>                                                                    |
|                                                                                                                     | <b>2006</b> | <b>3582</b>                                                | <b>3938</b>                                                | <b>909</b>                                                                    |
|                                                                                                                     | <b>2007</b> | <b>3764</b>                                                | <b>4674</b>                                                | <b>805</b>                                                                    |
|                                                                                                                     | <b>2008</b> | <b>3243</b>                                                | <b>3357</b>                                                | <b>966</b>                                                                    |
|                                                                                                                     | <b>2009</b> | <b>1610</b>                                                | <b>1896</b>                                                | <b>849</b>                                                                    |

Forrás: MpA beszámolók adatai

**2004-ben** az FMM 2 md forinttal támogatta a munkahely-teremtő beruházásokat. Kiemelt hangsúlyt kapott a hátrányos helyzetű térségekben megvalósítandó beruházások támogatásának ösztönzése és a minél több új munkahely létrehozása. Előnyben részesültek azok a pályázók, amelyek az előírtnál hosszabb foglalkoztatási kötelezettséget vállaltak,

egységnyi összegből több munkahelyet hoztak létre, vagy/és hátrányos helyzetű térségben valósították meg a beruházást, ill. nagyobb arányban foglalkoztattak munkanélkülieket. A 2 md forintból a nyertes pályázók 2200 munkahely létrehozását vállalták, ebből 1200-at regisztrált munkanélküliek számára. Ezen belül 800 millió forintot a területfejlesztési tanácsok részére utalt át az MpA, az általuk kiírt munkahely-teremtő pályázat támogatására. A 2200 munkahelyből a fele, 1100 munkahely ennek a pályázatnak az eredményeként jött létre.

**2005-ben** is meghirdette az FMM a munkahely-teremtő programot, az előző évihez hasonló célokkal, mintegy 1,5 milliárdos összeggel. A keretösszeg felhasználásával a vállalkozások 1700 új munkahely kialakításához, és ezeken 1000 munkanélküli tartós foglalkoztatásához nyertek vissza nem térítendő támogatást.

Jelentős számú támogatott pályázó más állami forrást is igénybe véve – forráskoordinációval – valósította meg beruházását. Erre nemcsak a nagyobb létszámú, hanem a mikro- és a kisvállalkozások esetében is akadt példa. 9 megyei munkaügyi központ élt azzal a – 2006-tól megnyílt – lehetőséggel, hogy decFa-jukból fedezték az illetékességi területükről érkezett pályázatok támogatásigényét, amelyeket a központi keret kimerülése miatt utasítottak vissza. Ez 41 vállalkozásnak 350 millió forint támogatást jelentett. Ezzel együtt **2006-ban** összesen 140 cég részesült 2150 md forint támogatásban. Ennek fejében 2160 új munkahelyet ígértek, ahol 1600 regisztrált álláskereső tartós foglalkoztatását (legalább 3 év; kkv-k esetében 2 év) vállalták.

Emellett 2006-ban az FMM a területfejlesztésért felelős tárcával együtt is meghirdetett egy munkahelyteremtő pályázatot, ami olyan üzleti vállalkozásoknak nyújtott támogatást (a Területfejlesztési céllelőirányzatból 120 millió forintot, a Munkaerő-piaci Alapból 175 milliót, azaz összesen 295 milliót), amelyek beruházásaikat a hátrányos helyzetű Békés, Nógrád és Somogy megyei településeken valósítják meg. A pályázati keretből 16 vállalkozás részesült támogatásban, amelyek ezért cserében 200 új munkahely létrehozását ígérték, és ezeken 146 álláskereső foglalkoztatását vállalták.

**2007-ben** 2,2 md Ft támogatás fejében 2443 többletlétszám foglalkoztatására kötelezték magukat a pályázók. Ennek 60%-át az álláskeresők köréből választották ki, akik közül 72 fő roma származású volt.

**2008-ban** már érezhető volt a válság hatása, ami egyfelől csökkentette az érdeklődést a munkahely-teremtő pályázatok iránt, másfelől az anyagi lehetőséget is, merthogy a foglalkoztatáspolitikában a munkahely-megőrzésnek adtak elsőbbséget. Így ebben az évben csak 1950 millió forintos munkahely-teremtő pályázat kiírására került sor, amit 120 vállalkozás nyert el, 1800 új munkahely létesítésére.

**2009-ben** az előző évben tapasztalt kedvezőtlen munkaerő-piaci tendenciák rosszabbra fordultak, és nemcsak a pénz lett kevesebb munkahely-teremtő pályázatok kiírására, hanem a pályázók jövőképe is elbizonytalanodott. Emiatt a nyertes pályázatok esetében is viszonylag gyakran meghíúsult a szerződéskötés. E korrekciók figyelembevételével 1 md forint talált gazdára a munkahely-teremtő beruházást megvalósító vállalkozások körében, akik 1045 munkahely létrehozását vállalták, szinte csakis regisztrált álláskeresőknek.

### **1.2 Magas hozzáadott értékű tevékenységek munkahely-teremtő beruházásainak támogatása**

Ezt a központi programot 2005-ben hirdették meg először olyan üzleti vállalkozások támogatására, amelyek minimális tárgyi eszköz-fejlesztéssel jelentős számú új munkahelyet teremtenek, elsősorban kvalifikált, felsőfokú végzettségű munkaerő, többségében pályakezdők alkalmazásához. A beruházást kivitelező vállalkozások részére a létszámnövekedés miatt jelentkező személyi jellegű költségek egy részét térítették meg: 75, ill. 65%-ot, attól függően, hogy a pályázó nyilvántartott álláskereső és/vagy pályakezdő, ill. nem regisztrált álláskereső és/vagy elbocsátással fenyegetett munkavállaló foglalkoztatását vállalta-e. A kis- és középvállalkozások számára 2 év, más vállalkozások esetében 3 év volt a foglalkoztatási kötelezettség, ha pályakezdőknek, nyilvántartott álláskeresőknak vagy munkahelyük elvesztésével fenyegetett munkavállalóknak teremtettek új munkahelyet.

**2005-ben** 3 vállalkozás 50 millió forint vissza nem térítendő támogatásban részesült 43 új munkahely létrehozására, **2006-ban** 10 vállalkozás 192 millió forintot nyert el 163 új munkahely létesítéséhez, **2007-ben** pedig 14 vállalkozás összesen 320 millió Ft vissza nem térítendő támogatást kapott, ami 400 új munkahely létrejöttéhez járult hozzá. **2008-ban és 2009-ben** –több nyertes pályázó visszalépését követően – 50, ill. 110 millió forintot sikerült kiszerezni, ami 57, ill. 150 új munkahely teremtésére nyújtott részbeni fedezetet.

### **1.3 Egyedi nagyberuházások munkahely-teremtő támogatása**

A központi programok mellett általában minden évben támogattak egyedi elbírálással is munkahely-teremtő programokat. A támogatandó projektek esetében az alábbi kritériumokat kell szem előtt tartani:

- A projekt egyedi kormánydöntés alapján kapjon támogatást a Beruházás-ösztönzési célleírányzatból.
- A beruházás a jogszabályokban meghatározott, területfejlesztési szempontból hátrányos, vagy leghátrányosabb helyzetű kistérségben, településen valósuljon meg.
- Teremtsen legalább 500 – a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, településeken legalább 200 – új munkahelyet.
- Az új munkahelyekre felvett létszám legalább 50%-a – a leghátrányosabb helyzetű kistérség, település esetében legalább 30%-a – legyen regisztrált álláskereső.

A támogatás mértéke:

- 500 főt elérő létszámfelvétel esetén 260 millió Ft,
- 300 főt elérő létszámfelvétel esetén 160 millió Ft,
- 200 főt elérő létszámfelvétel esetén 80 millió Ft.

**2004-ben** a foglalkoztatási szempontból nehéz helyzetbe került Szentgotthárd-Vasvár-Körmend térségének gondjain próbált enyhíteni az új munkahelyek létrehozásának támogatása. **2006-ban** a dunaújvárosi Hankook Tire Magyarország Kft, valamint a hatvani Robert Bosch Elektronika Kft beruházásai részesültek 440 millió forint támogatásban 700 munkahely létrehozásához. **2007-ben** ugyanők jutottak további 440 millió forinthez, s mellettük a nyírbátori Coloplast Kft kapott 260 millió forintot 301 munkahely, valamint a balassagyarmati Delphi-Calsonic Magyarország Kft 54 millió forintot 51 új munkahely létesítéséhez. **2008-ban** a Bosch és a Coloplast együtt további 520 millió forintos támogatásban részesült. Emellett a szolnoki Segura Kft jutott 48 millió forinthez 40 munkahely, valamint a Linamar 160 millió forinthez 160 munkahely teremtéséhez. **2009-ben** nem osztottak munkahely-teremtő támogatást kiemelt beruházásokhoz.

#### **1.4 Távmunkahelyek létesítését elősegítő támogatási program**

A foglalkoztatáspolitikáért felelős tárca a távmunka elterjesztésére indított program folyamatossá tételével ösztönzi az elektronikus munkavégzés fejlesztését. Ennek keretében kiegészítő bértámogatást, távmunkahelyek kialakításához kapcsolódó eszközbeszerzési támogatást és képzési támogatást nyújt a távmunkahelyeket létesítő gazdasági társaságoknak, továbbá a közfeladatokat ellátó intézményeknek és önkormányzati társulásoknak.

**2004-ben** kezdődött el a központi program a távmunka elterjesztésére. 1000 távmunkahely betöltéséhez 700 millió forinttal járult hozzá a Munkaerő-piaci Alap, 500 millió forinttal pedig az IHM, ami az infokommunikációs infrastruktúra megteremtésére nyújtott fedezetet. A **2005. évi pályázat** fél évre nyújtott munkavállalónként havi 60 ezer forint bértámogatást, továbbá fejenként 50 ezer forint képzési támogatást, összesen 152 millió forint értékben. Ezek az összegek 2004-ben 782, 2005-ben pedig 772 távmunkahely létrejöttét segítették. A 2005-ös pályázati kiírás már a Budapesti Intervenciók Központ közreműködésével történt, s ez így van azóta is. **2006-ban** 500 millió forintra emelkedett a pályázati keret, amiből 440 millió forint a 715 új távmunkahely bérköltségéhez járult hozzá, 40 millió forint 618 fő képzési költségét fedezte, 20 millió forintot pedig a program bonyolítására és monitorozására használtak fel. **2007-ben** 515 millió forinttal 779 távmunkahely létrehozásának a feltételeit teremtetten meg az SZMM, **2008-ban** pedig 515 millióval 600 távmunkahely létrejöttét segítette. Emellett, de ettől függetlenül **a Budapesti Intervenciók Központ 280 millió forintot kapott a Távmunka portál kialakítására is**. 2009-ben az 500 millió forintos pályázati keret 701 távmunkahelyet generált, de ebben az évben már 150 ezer forint volt az egy főre eső képzési költség, és 160 ezer forint az egy munkahelyre jutó bértámogatás.

## **2. Egyéb központi munkaerő-piaci programok**

A munkahelyteremtés támogatása mellett sokféle más programot finanszíroznak a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének központi keretéből. Ezek közül a legtöbbet az *OFA és az ÁFSZ által megvalósított munkaerő-piaci programok* képviselik. Ezek Simkó János tanulmányának a tárgyát képezik. Azért villantjuk fel ezeket itt is, mert gyakran *addicionális forrásként egészítették ki a megyék/régiók munkaerő-piaci programjait*.

Ezen kezdeményezések mögött az állt, hogy a munkaügyi szervezetben megszorodtak a visszatérők álláskereső, akik a vizsgált időszakban már a regisztrált álláskereső négyötödét tették ki. Problémáikat kizárólag az egyedi aktív munkaerő-piaci eszközök alkalmazásával nem lehet megoldani. A komplex problémakezelés *többféle munkaerő-piaci szolgáltatás igénybevételét* feltételezi, vagy még inkább *a bekapcsolódást egy munkaerő-piaci programba*. Ez a támogatási forma *2000. február elsején került be a foglalkoztatási törvénybe*, ami a munkaerő-piaci program fogalmát a következőképp definiálta:

„A Munkaerő-piaci Alap előre meghatározott, összetett célok érdekében biztosíthatja olyan programok megvalósításának pénzügyi fedezetét, amelyek térségi foglalkoztatási célok megvalósítására, munkaerő-piaci folyamatok befolyásolására, valamint a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére irányulnak. *E programok keretében a munkaerő-piaci szolgáltatások és foglalkoztatást elősegítő támogatások egyidejűleg és egymásra épülve is nyújthatók.*” Itt konkrétan az Flt-ben és végrehajtási rendeletében rögzített munkaerő-piaci szolgáltatásokról, valamint a MpA foglalkoztatási és rehabilitációs alaprészéből nyújtható, foglalkoztatást elősegítő támogatásokról van szó. A program elemét képező támogatások tekintetében az Flt-ben és végrehajtási szabályaiban meghatározott feltételektől el lehet térni, például:

- A program célcsoportjához tartozók minden programelemében részt vehetnek, függetlenül egyéni jogosultságuktól.
- A program elemét képező támogatások a program teljes időtartama alatt nyújthatók.
- A közhasznú foglalkoztatás támogatása tekintetében is a program időtartama a mérvadó, azaz nem érvényes az időkorlát.

A program indítása előtt *programtervet* kell készíteni, amelyben meg kell határozni:

- azoknak a személyeknek a körét, akik munkaerő-piaci helyzetének javítására a program irányul (célcsoport),
- azokat a térségeket, amelyekben a program megvalósítására sor kerül,
- a program tartalmát alkotó munkaerő-piaci szolgáltatásokat és foglalkoztatást elősegítő támogatásokat (programelemek), valamint azokat a szakmai elveket, amelyek szerint ezek a programban összekapcsolódnak,
- a programban, valamint az egyes programelemekben való részvétel feltételeit,
- a program megvalósításában közreműködő személyek és szervezetek körét,
- a program megvalósításának időtartamát (legfeljebb három év lehet),
- a programtól, valamint az egyes programelemekről várt eredményt, valamint annak értékelési módját és gyakoriságát,
- a program teljes költségvetését, amely tartalmazza a programot alkotó munkaerő-piaci szolgáltatások, támogatások és a program működtetésének (a programirányítás, a programmal kapcsolatos kommunikáció és a monitoring) költségeit,
- a program keretében olyan feltételek is előírható, amelyek alapján a célcsoportba tartozó személyek a program nem valamennyi, hanem csak egyes elemeiben vesznek részt.

A programok lehetnek **központi**, és **regionális** munkaerő-piaci programok. A központi program indításáról – a MAT véleményének kikérését követően – a szociális és munkaügyi miniszter dönt, a regionális munkaerő-piaci programról pedig – a munkaügyi tanács véleményének meghallgatása után – a munkaügyi központ főigazgatója. A munkaerő-piaci program kidolgozására és megvalósítására pályázatot írnak ki, amelynek nyertesével a munkaügyi központ megállapodást köt. Ennek tartalmaznia kell a program szervezésének, bonyolításának, monitorozásnak és végrehajtása ellenőrzésének részletes szabályait, valamint a program tartalmát alkotó támogatások folyósításának feltételeit. A program megvalósításához nyújtott támogatás 10%-a a program lezárását követően, az eredmény elfogadása esetén fizethető ki.

A foglalkoztatási törvény úgy rendelkezett, hogy 2007. január 1-jétől a munkabér és járulékainak megtérítésére csak a *közhasznú munkavégzés* esetében, valamint a korábban bemutatott *bértámogatás* megállapításánál kerülhessen sor. Mivel a közhasznú munkavégzés a foglalkoztatásnak csak egy szegmensét érinti, viszonylag szűk munkáltatói körben, a bértámogatás pedig csak a meghatározott, hátrányos helyzetűnek minősített személyi kör foglalkoztatásához, legfeljebb 12 hónapig folyósítható, maximum a munkabér és járulékai együttes összegének 50, illetőleg 60 %-os mértékéig, a programok támogatásának további lehetősége megkérdőjeleződött. A közösségi szabályoktól ugyanis nem lehet eltérni, eszerint viszont a gazdálkodó szervezetek program keretében megvalósuló foglalkoztatása három éven át nem, továbbá hátrányos helyzetű személynek nem minősülő munkavállalói célcsoport mellett egyáltalán nem támogatható.

Ezért 2007-től egy új aktív eszköz – a **bérköltség támogatás** – bevezetésére került sor, amely csak munkaerő-piaci program keretében alkalmazható, és a munkabér ill. járulékai 100 %-os finanszírozását teszi lehetővé, legfeljebb 3 éven át (6/1996. (VII. 16. MüM rendelet 11./A§).

Tekintettel arra, hogy a programok sikeres lebonyolítása szakszerű irányítás – a program-menedzsment közreműködése - nélkül nehezen elképzelhető, *az új eszköz keretében* nem csak a célcsoporthoz tartozó személyek (a programba bevont hátrányos helyzetű emberek), hanem *a program-menedzsment foglalkoztatásával kapcsolatban felmerülő bér-és járulék költségek* is megtéríthetők.<sup>33</sup>

Az Mpa beszámolói szerint *2007-ben a foglalkoztatási alap központi kerete terhére megvalósított programokba 19-20 ezer főt vontak be, 2008-ban pedig 14-15 ezer főt. A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 2009. évi jelentése az aktív munkaerő-piaci eszközök működéséről pedig 21,3 ezer főre becsülte a bérköltség támogatásban érintettek 2009-es létszámát.*

Az említett munkaerő-piaci programokon kívül nehezen megmagyarázható módon évről évre központi programként jelennek meg az alábbiak:

- Diplomás pályakezdők ösztöndíjas foglalkoztatása
- Diplomás pályakezdők ösztöndíjas foglalkoztatása a közigazgatásban
- Roma származású munkanélküliek közoktatási intézményekben történő foglalkoztatása és képzése
- Pályaválasztási kiállítások
- Nemzeti Pályainformációs Központ
- Migráns rendszer működtetése
- EURES hálózat fejlesztése
- Hozzájárulás az ESZA Kht működési költségeihez.

A kérdés itt az, hogyha éves rendszerességgel szükség van ezekre a programokra, akkor miért nem épül be ezek finanszírozása a normatív eszköz- és intézményrendszerbe?

Sokféle címen kapnak működési és fejlesztési támogatást a munkaügyi kapcsolatok és a szociális párbeszéd intézményei, valamint az Ágazati Párbeszéd Központ is, beleértve az Ágazati Párbeszéd Bizottságok működtetését. Tételesen át kellene vizsgálni, hogy ezek az intézmények milyen munkaerő-piaci funkciót töltenek be, s van-e szakmai indoka annak, hogy finanszírozásuk a Munkaerő-piaci Alapból történjen?

---

<sup>33</sup> Amennyiben a támogatás alanya vállalkozás, a *de minimis* szabályokat kell alkalmazni.

## Felhasznált irodalom

Ádám Sándor, 2010: A TÁMOP 1.2.1 konstrukció – „Hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző járulékkedvezmények: a START Plusz és START extra programok” értékelése, Kézirat, Budapest

Állami Foglalkoztatási Szolgálat, 2007.: Beszámoló a HEFOP 3,5,3 „Lépj egyet előre” programról, Budapest, május

Állami Számvevőszék, 2007: Jelentés a munkaképesség megőrzésére fordított pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről, Budapest, szeptember

Domonkos Gyula, 2004.: Az ifjúság munkaerő-piaci helyzetének vizsgálata Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Munkaügyi Központ Karcagi Kirendeltségének illetékességi területén, különös tekintettel a pályakezdekők elhelyezkedését támogató eszközök tükrében, Szakdolgozat, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest

European Commission, 2002: Employment in Europe

European Communities, 2004: Társadalombiztosítás és társadalmi integráció. Tények és adatok az alkalmazásról és a hatásról. Európai Bizottság Foglalkoztatási és Szociális Ügyek Főigazgatósága

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2004. Beszámoló az MpA 2003. évi rehabilitációs alaprésze központi és decentralizált keretének felhasználásáról. MAT előterjesztés

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Beszámoló az MpA 2004. évi rehabilitációs alaprésze központi és decentralizált keretének felhasználásáról. MAT előterjesztés

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2006. Beszámoló az MpA 2005. évi rehabilitációs alaprésze központi és decentralizált keretének felhasználásáról. MAT előterjesztés

Megyei beszámolók az MpA rehabilitációs alaprész vizsgált időszakra vonatkozó felhasználásáról

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium MPA Alapkezelési Főigazgatóság, 2004.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2003. évi költségvetésének teljesítéséről, május

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium MPA Alapkezelési Főigazgatóság, 2005.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2004. évi költségvetésének teljesítéséről, május

Foglalkoztatási Hivatal, 2005/a.: A 2004-ben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése a monitoring vizsgálat eredménymutatói alapján, Budapest, december

Foglalkoztatási Hivatal, 2005/b.: Foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2004-ben, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest

Foglalkoztatási Hivatal, 2006/a.: A 2005-ben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése a monitoring vizsgálat eredménymutatói alapján, Budapest, január

Foglalkoztatási Hivatal, 2006/b.: Foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2005-ben, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest

Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2007: A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2006-ban, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest

Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2008/a: A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2007-ben, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest

Foglalkoztatási Hivatal, 2008/b.: A 2007-ben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése a monitoring vizsgálat eredménymutatói alapján, Budapest, január

Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2009/a: A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2008-ban, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest

Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2009/b: A 2008. évben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése, Budapest

*Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2009/c: Eljárási rend a rehabilitációs járadékban részesülő személyekkel való együttműködéshez, augusztus 31.*

*Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2009/d: Eljárásrend a Társadalmi Megújulás Operatív Program 1.1 Komplex munkaerő-piaci programok a munkanélküli és inaktív emberek foglalkoztatásáért c. intézkedés TÁMOP 1.1.1. „Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése” c. konstrukciójában megvalósuló programhoz, augusztus 31*

*Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2010/a: A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2009-ben, Az ÁFSZ fontosabb adatai, Budapest*

*Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2010/b: A 2009. évben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése, Gyorsjelentés, Budapest*

*Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, 2010/c: Tájékoztató az „Út a munkához” program főbb folyamatairól 2009-ben, Budapest, 2010. február*

*Gere Ilona, Szellő János, 2005: A foglalkozási rehabilitáció helyzete Magyarországon. Kutatási zárótanulmány, OFA, Budapest*

*Gere Ilona, 2007: A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci integrációját segítő aktív eszközök elemzése (2001-2006). In: A foglalkoztatáspolitikai aktív eszközei hatásainak elemzése. SZMI, Kézirat*

*Gere Ilona, 2009: Paradigmaváltás a megváltozott munkaképességű személyek ellátásában – a rehabilitációs járadék intézménye, Kapocs, október*

*Kertesi Gábor, 2005.: A romák foglalkoztatási esélyeinek növelése, In: Köllő János (kutatásvezető): A magyar foglalkoztatáspolitikai átfogó értékelése az Európai Foglalkoztatási Stratégia kontextusában, az elmúlt öt év tapasztalatai alapján, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest*

*Kézdí Gábor, 2002.: Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok hatásvizsgálatának módszertani kérdései, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP, 2. sz.*

*Lechnerné Vadász Judit: Foglalkozási rehabilitációs kisokos. ÁFSZ, 2007 [www.afsz.hu](http://www.afsz.hu)*

*Központi Statisztikai Hivatal, 2007: Munkaerő-piaci helyzetkép, 2006. Budapest*

*OECD, 2009: Employment Outlook, 2009. Paris*

*Mód Péter, 2010: A rendszeres szociális segélyben részesülők közfoglalkoztatása, In: A szociális támogatások változása 2001-2008 között (Szerk.: Mester Dániel), Szociálispolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest, 64-96. old.*

*Pulay Gyula, 2010: A hazai felnőttképzési rendszer hatékonysága európai kitekintésben, Munkaügyi Szemle, II. szám, 72-80. old.*

*Szociális és Munkaügyi Minisztérium Alapkezelési Főosztály, 2007.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2006. évi költségvetésének teljesítéséről, Budapest, május*

*Szociális és Munkaügyi Minisztérium Alapkezelési Főosztály, 2008.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2007. évi költségvetésének teljesítéséről, Budapest, május*

*Szociális és Munkaügyi Minisztérium Alapkezelési Főosztály, 2009.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2008. évi költségvetésének teljesítéséről, Budapest, május*

*Szociális és Munkaügyi Minisztérium Alapkezelési Főosztály, 2010/a.: Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2009. évi költségvetésének teljesítéséről, Budapest, május*

*Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2007.: A foglalkoztatáspolitikai aktív eszközei hatásainak elemzése, 2001-2006., (társszerzők: Boda Dorottya, Dögei Ilona, Gere Ilona, Mód Péter, Simon Péter), Budapest, november*

*Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2010: A szociális támogatások változása 2001-2008 között (Szerk.: Mester Dániel), Budapest*

SZMM, 2009.: Előterjesztés a Kormány részére a szakképzettséggel rendelkező, pályakezdő álláskeresők munkatapasztalat-szerzésének, és a létszámleépítések megelőzése érdekében a részmunkaidős foglalkoztatás támogatásáról, Budapest, február

Tóth Gábor, 2010: „Lépj egyet előre”; A HEFOP 3,5,3 és a TÁMOP 2.1.1 alintézkedésének értékelése, Kézirat, Budapest, július

Vajda Norbert, 2009.: Az „Út a munkához” program bevezetésével kapcsolatos jogszabályi változtatások, illetve ezek hatása a szociális ellátórendszerre, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest, július 31.

Vörös Tamás, 2006.: Közhasznú foglalkoztatás – avagy az egyéni elhelyezkedés esélyének növelése, Szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest

2003/C 175/01 Council resolution of 15 July 2003 on promoting the employment and social integration of people with disabilities. [A Tanács 2003/C 175/01 határozata a fogyatékos emberek foglalkoztatásának és társadalmi beilleszkedésének elősegítéséről]

[http://europa.eu.int/comm/employment\\_social/news/2003/oct/resolution150703en.pdf](http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2003/oct/resolution150703en.pdf)

Projekt adatlap a Társadalmi Megújulás Operatív Program „Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése” című kiemelt projektjéről (TÁMOP-1.1.1/08/1), 2008. augusztus 1.

TÁMOP-1.1.1-08/1-2008-0001 kiemelt projekt projekt előrehaladási jelentései

**Aktív eszközök és programok a megváltozott munkaképességűek foglalkoztathatóságának és foglalkoztatásának ösztönzésére és támogatására<sup>34</sup>**

**1. A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának és képzésének támogatása**

**1.1. Rehabilitációs hozzájárulás fizetési kötelezettség (Flt 41/A § (5) bekezdés)**

Fizetésére köteles a munkáltató, ha az általa foglalkoztatottak átlagos statisztikai állományi létszáma a 20 főt meghaladja, és az általa foglalkoztatott megváltozott munkaképességű személyek átlagos statisztikai állományi létszáma nem éri el a létszám 5 százalékát (kötelező foglalkoztatási szint). Megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásával (kvóta teljesítése) ki lehet váltani a rehabilitációs hozzájárulást. A rehabilitációs hozzájárulás összege az 5 %-ból hiányzó létszámtól függ.

Összege:

- 2009-ig: a tárgyévet megelőző második év nemzetgazdasági éves bruttó átlagkereset 8%-a (2009-ben: 177 600 Ft/fő/év)
- 2010-től: éves költségvetési törvény határozza meg (2010-ben: 964 500 Ft/fő/év)

**1.2. Az adóalapot csökkentő jogcímek (Szja 49/B. § (6) bekezdésének a) pontja, valamint Tao. 7. § (1) bekezdésének v) pontja)**

A 20 fő alatti létszámot foglalkoztató egyéni vállalkozó, valamint a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvény hatálya alá tartozó munkáltató csökkentheti az adózás előtti eredményét a megváltozott munkaképességű munkavállalónak kifizetett munkabérrel, de legfeljebb a hónap első napján érvényes havi minimálbérrel.

**1.3. A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása (176. és 177/2005. (IX. 2.) Korm. rendelet)**

**Akkreditált** (a jogszabályban foglaltaknak megfelelő tanúsítványokkal rendelkező foglalkoztatónak nyújtható:

**1.3.1. Bértámogatásként** a munkabér és járulékainak 40-75%-a, legfeljebb 36 hónapra. (Nonprofit szervezeteknél nem gazdasági tevékenységet folytató fogyatékos személyek esetében a támogatás elérheti a 100%-ot.) A támogatás ugyan alanyi jogon jár (ha a kérelem és a foglalkoztatás megfelel a jogszabályi feltételeknek, a támogatás megállapításáról kell dönten), de 2009 szeptemberétől a kérelmek befogadása szünetel.

**1.3.2.** Amennyiben a munkavégzéshez **segítő személy közreműködése** szükséges, a munkáltató részére megtéríthető a csoportos, illetőleg egyéni segítségre fordított időre jutó munkabér és járulékainak együttes összege. A támogatás a tevékenység folytatásának időtartamára, de legfeljebb 36 hónapra nyújtható, de korlátlanul megismételhető.

**Pályázati rendszeren keresztül nyújtható védett foglalkoztatónak** (olyan cégeknek, telephelyeiknek, ahol magas a foglalkoztatott megváltozott munkaképességűek aránya és száma, és speciális feltételeket, fejlesztést biztosítanak számukra)

**1.3.3. Rehabilitációs költségtámogatás** melynek keretében megtéríthető a foglalkoztatáshoz kapcsolódó meghatározott költségek legfeljebb 80%-a

<sup>34</sup> Garzó Lilla összeállítása.

1.3.4. **Költségkompenzációs támogatás** bizonyos, a munkavállaló munkába járásával, szállításával, **adminisztrációjával** járó, illetve a munkavégzés feltételeit biztosító, kiegészítő költségekre.

A jogszabály 2005. évi életbe lépését követően többször sor került a megtéríthető költségek körének, illetve az elszámolás rendjének szigorítására.

1.4. **A szociális intézményben ellátott fogyatékos személyek intézményen belüli foglalkoztatása** (Szoctv. 99/B-99E. §)

A szociális intézmény igényelheti, egyrészt munka-rehabilitációra, másrészt (potenciálisan az integrált foglalkoztatásra is) fejlesztő-felkészítő foglalkoztatásra. A támogatás 2009-ig normatív rendszerben működött, 2010-től pályázati rendszerben lehet igényelni.

1.5. **Felnőttképzés normatív támogatása** (123/2007. (V. 31.) Korm. rendelet)

Felnőttképzési intézmények számára nyújtható támogatás, amelyek fogyatékkal élő felnőtt általános, nyelvi, valamint szakmai képzését vállalják. 2007. június 30-ig a lehetőség kiterjedt a felnőtt első szakképzésére (2003-tól), illetve az 50 év feletti második szakképzésére is (2006-tól).

1.6. **Rehabilitációs munkahelyteremtés és –megőrzés támogatása** (6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet)

A Munkaerőpiaci Alap rehabilitációs alaprészének decentralizált keretéből, pályázati úton nyújtható támogatás megváltozott munkaképességűek számára munkahely létesítésére, átalakítására, eszközök, berendezések beszerzésére, átalakítására, korszerűsítésére, biztonságosabbá tételére.

## 2. A megváltozott munkaképességű státuszához kapcsolódó támogatások

1998-tól 2004-ig a megváltozott munkaképességűek többlet-támogatásban részesülhettek, amelyet – az egységes rehabilitációs eljárás keretében – egy miniszteri rendelet szabályozott (11/1998. (IV. 29.) MüM rendelet). Ezt az aktív eszközök unió-konform szabályozásához kapcsolódóan hatályon kívül helyezték. Azóta a megváltozott munkaképességűeket is azok a támogatások, szolgáltatások illetik meg, amelyek a munkaügyi kirendeltségeken regisztrált álláskeresőket és rehabilitációs járadékosokat, illetve TÁMOP-os programokban részt vevőket. Lényegében két többlettámogatás nyújtására van lehetőség:

- bértámogatás a megváltozott munkaképességűek számára a munkabér és járulékai 60%-ig (ez 10%-kal magasabb az általános mértéknél);
- a rehabilitációs járadékosok programjában részt vevők számára az 1.3.1. és az 1.3.2. pontban foglalt bértámogatás, valamint a munkahely-kereséssel kapcsolatos költségterítés.

## 3. További támogatások nyújthatók, programok indíthatók megváltozott munkaképességűek és fogyatékos emberek munkaerő-piaci beilleszkedésére:

- **a Munkaerőpiaci Alap rehabilitációs alaprészének központi keretéből, valamint**
- **EU-s forrásokból.**

Ezek általában – legalábbis szándékok szerint - nem rendszerszerűen, inkább egy-egy konkrét probléma megoldására, vagy olyan modellteremtő kísérletként indulnak, amelyeket később be kellene építeni a munkaerő-piaci politika fő áramlatába.

**Munkaerő-piaci támogató és fejlesztő programok megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek számára<sup>35</sup>**  
**2004-2010.**

**Társadalmi Megújulás Operatív Program és Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2010. akciótervei:**

Az operatív programok tartalmazzák a megváltozott munkaképességűekhez közvetlenül kapcsolódó támogató és fejlesztési programokat is, elsősorban a rehabilitációs járadék, komplex rehabilitáció bevezetéséhez kapcsolódóan.

***A rehabilitációs járadék bevezetését, a komplex minősítési rendszer kialakítását segítő programok:***

- TÁMOP 1.1.1. kiemelt projekt a „Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése”.  
Ehhez kapcsolódik b) komponensként a „Megváltozott munkaképességű emberek munkahelyeinek adaptációja” projekt, melynek célja azoknak a munkahelyeknek a fejlesztése, amelyeken az 1.1.1. programba bekerülő rehabilitációs járadékban részesülő, illetve ORSZI szakvéleménnyel rendelkező megváltozott munkaképességű személyeket foglalkoztatnak.
- A kapcsolódó szolgáltatás- és szervezetfejlesztési elemeket:
  - o az ÁFSZ esetében a TÁMOP 1.3.1. és a TIOP 3.2.1. A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése az integrált munkaügyi és szociális rendszer részeként”,
  - o az ORSZI esetében pedig a TÁMOP 4.4.8. „A komplex rehabilitáció
  - o szakmai háttérének megerősítése és a TIOP 3.2.2. „A komplex rehabilitációhoz szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése”kiemelt projektek a tartalmazzák.

***Egyéb, a megváltozott munkaképességű, fogyatékos emberek munkaerőpiaci integrációját segítő programok:***

- TÁMOP 1.4.2. „Mozgáskorlátozott emberek foglalkoztatását, önálló életvitelét segítő eszközfejlesztő műhely és szolgáltatási hálózat” projekt, melynek közvetlen célja a már működő segéd-, és sporteszköz műhely tevékenységének országos kiterjesztése, első fázisban három, majd további három új műhely, valamint egy fejlesztő- és módszertani központ létrehozása, ezáltal új munkahelyek teremtése a megváltozott munkaképességű emberek számára az ország valamennyi régiójában.
- TÁMOP 1.4.3. Innovatív kísérleti programok keretében egyrészt a megváltozott munkaképességűek nyílt munkaerőpiaci integrációját, illetve a munkahely megtartását segítő, másrészt a HEFOP-ban EQUAL-ban kifejlesztett eszközök, szolgáltatások, módszerek elterjesztését, intézményesítését, adaptációját célzó kezdeményezésekre lehet pályázatokat kiírni, illetve benyújtani.
- TÁMOP 2.4.2. „Hátrányos helyzetűeket (köztük a megváltozott munkaképességűeket) foglalkoztató szervezetek fejlesztése”, ami egyrészt szervezetfejlesztési programok, másrészt a befogadó munkahelyi gyakorlatok kialakítását, elterjesztését támogatja.
- TÁMOP 5.4.4. „A fizikai és infó-kommunikációs akadálymentesítés szakmai háttérének fejlesztése, melynek keretében legalább 25 szakterületen (építészet, közlekedés,

---

<sup>35</sup> Garzó Lilla összeállítása

informatika, design, egyes közszolgáltatások, stb.) kerül sor módszertani, képzési tananyag fejlesztésre, képzési programok kidolgozására és akkreditálására, képzők képzésére.

- TÁMOP 5.4.7 „A látássérült emberek számára elemi rehabilitációs szolgáltatás fejlesztése”.

### **Humánerőforrás-fejlesztés Operatív program 2004-2007.**

Közvetlenül a célcsoporthoz kapcsolódó intézkedést a HEFOP nem tartalmaz, de két olyan csomagot tartalmazott, amelynek keretében lehetőség volt a megváltozott munkaképességűek számára támogató programot indítani, illetve abba őket bevonni.

- A megyei munkaügyi központok megvalósított **1.1. intézkedés: „A munkanélküliség megelőzése és kezelése”.**
- A nem állami szervezetek számára pályázati lehetőséget teremtő **2.3. intézkedés: „A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása”.**

### **EQUAL Közösségi Kezdeményezés 2004-2006.**

A munkaerőpiaci diszkrimináció és egyenlőtlenségek visszaszorítását szolgáló program, amely támogatást nyújt innovatív megközelítések és módszerek kidolgozásához, megvalósításához és elterjesztéséhez, hálózati együttműködések kiépítéséhez. A cél, hogy a kezdeményezések beépüljenek a munkaerőpiac fő áramlatába. A megváltozott munkaképességűek belépését, támogatását szolgáló projektek két témacsoportban is jelentős szerepet játszottak.

**A. téma: A munkaerőpiac szempontjából hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiacra való belépésének vagy visszailleszkedésének segítése.**

Projektek:

- A028 - Érettségizett hátrányos helyzetű, roma fiatalok illetve mozgáskorlátozottak integrált képzési programja, amelynek keretében OKJ-s mozgóképgyártó- és videóműsor-készítő szakképzés, OKJ-s marketing- és reklámmenedzser valamint hirdetésszervező szakmákat sajátíthatnak el.
- A029 - Az epilepsziával élők, pszichiátria betegek és gyógyult szenvedélybetegek esélyegyenlőségének elősegítése munkába állási lehetőségeik bővítésével.
- A080 - Új, személycentrikus, kistérségi foglalkoztatási paktum modell: az eddigi rehabilitációs intézmény- és eszközrendszer modellkísérletek sikeres elemeit esetcentrikusan, az egyén szempontjait figyelembe véve kapcsolja össze (Baja)

**E. téma: Az egész életen át tartó tanulás és az olyan befogadó munkahelyi gyakorlatok támogatása, amelyek a munkaerő-piaci diszkrimináció és egyenlőtlenségek szempontjából érintett emberek álláshoz jutását és munkában maradását segítik.**

Projektek:

- E003 - Szociális változás=Esély a) képességfeltáró vizsgálati módszereket kidolgozása, támogató, képességfejlesztő szolgáltatások bevezetése b) kutatás a potenciális munkaadók körében
- A080 - Esély a teljes életre: enyhe fokban értelmi fogyatékos és roma fiatalok szakképzése, egészségügyi- pszichoszociális támogatása, ill. foglalkoztatása (Göllesz Viktor Speciális Szakiskola és Általános Iskola, Nyíregyháza)
- E011 – Aktív Műhely: az értelmi fogyatékosok és autisták foglalkoztatási modelljének kialakítása: szakemberképzés, online tudásbázis építés, néhány fő értelmi sérült foglalkoztatásba vonása és képzése, szakmai hálózat építése, partnerek profiljának bővítése új szolgáltatásokkal.
- E013 – Önérvényesítés együtt-közösen: értelmi fogyatékosok bevonása az érdekvédelmi munkába, önérvényesítő képességük fejlesztése, képzés és foglalkoztatás személyi segítő közreműködésével,

- E013 – Tessedikkel a XXI. századba – Második Esély Népfőiskola: munkanélküliek, megváltozott munkaképességűek és mentálisan-lelkileg, valamint magatartás szempontjából rászorult helyzetben lévők számára motivációs életvezetési tréning gyakorlat, „befogadó” munkahelyi gyakorlat és rugalmas foglalkoztatási és munkaszervezeti formák kialakítása.
- E020 – Füzesabonyi Rehabilitációs Centrum: hátrányos helyzetűek (megváltozott munkaképességűek, a fogyatékkal élők, ill. a roma származású emberek valamint a 45 év fölötti nők ) komplex, foglalkoztatási, mentális, egészségügyi rehabilitációja
- E020 – Variációk foglalkoztatási rehabilitációra: a Motiváció Alapítvány szolgáltatási modellje a nyílt munkaerőpiaci beilleszkedésre
- E032 – Foglalkozási Rehabilitációs Szolgálat: a szombathelyi Savaria Nett-Pack Kft. célszervezetben dolgozó megváltozott munkaképességű, fogyatékos emberek fejlesztése a nyílt munkaerő-piacon tartós munkavállalókká (Regionális Szociális Forrásközpont)
- E039 – Engedj be az életedbe, és mi kitarjuk előtted a világot! modellprogram Nógrád megyében hátrányos helyzetűek, fogyatékosok képzésére és foglalkoztatására

**Hálózati együttműködés felépítése** (Tagok: Motiváció Alapítvány, Kézenfogva Alapítvány, UWYTA Rehabilitációs és Foglalkoztatási Kht, Revita Alapítvány, Regionális Szociális Forrásközpont Kht)

Projektek:

- E003 - A munkaerőpiaci szolgáltatások standardizálása
- E-022 - Munkaerőpiaci szolgáltatások specifikumainak meghatározása
- Komplex munkaerő-piaci szolgáltatások aktív eszközként történő finanszírozásának megalapozása
- E/032 - Fogyatékos munkavállalók nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének támogatása
- E/035 - A nyílt munkaerőpiaci munkáltatók motiválása a megváltozott munkaképességű munkavállalók alkalmazásában
- E-022 - „Attitűd-etűd” –szemléletformáló film
- E-011 Tanácsadói piacon partnerség kialakítása non-profit szolgáltatást nyújtó szervezetekkel
- E003 - Oktatófilm iskolásoknak fogyatékos emberekről
- E032 – Olasz rehabilitációs szolgáltatás modell hazai adaptációjának előkészítése agy és gerinc sérült emberek rehabilitációjára
- Minőség és szervezetfejlesztési program
- Szervezetfejlesztés védett foglalkoztatóknak(E/011)

Elkészült termékek:

- Rácz Kata – Varjú Tamás: A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci (re)integrációját elősegítő szolgáltatások leírása és a szolgáltatást nyújtó nonprofit szervezetek vizsgálata, típusalkotása, Debrecen, 2008. február
- Varjú Tamás: A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci (re)integrációját elősegítő szolgáltatások speciális elemei, Debrecen, 2008. március
- Nagy Zita Éva – Pál Zsolt Szerepi Anna – Halmai Réka: A megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek társadalmi és jogi helyzete Magyarországon és nemzetközi kitekintésben, Debrecen, 2008. február
- Krémer Balázs: A megváltozott munkaképességű emberek és a nyílt munkaerőpiac, Debrecen, 2008. február
- Prókai Orsolya: A megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci (re)integrációját elősegítő nonprofit szervezetek szolgáltatásközpontú leírása, Debrecen, 2008. február
- Munkaesély Szövetség<sup>36</sup>: Szolgáltatói térkép, megváltozott munkaképességű emberek számára, internetes kereső

<sup>36</sup> Az EQUAL projekt megvalósítására alapították a következő szervezetek: Budapest-Bethel Epilepszia Centrum Alapítvány, EFOÉSZ Esőemberekért Egyesület, Fogd a Kezem Alapítvány, Kerek Világ Alapítvány, Kézenfogva alapítvány, Motiváció Mozgássérülteket Segítő Alapítvány, Mozgáskorlátozottak Egymást Segítő Egyesülete, Regionális Szociális Forrásközpont Kht., Spiritusz Alapítvány, Szimbiózis Alapítvány

- Fordítva 14 perces színes, magyar kisjátékfilm, rendezte, forgatókönyvet írta Spáh Dávid, 2008
- Lantegi módszer (Értelmi fogyatékos emberek számára szolgáltató szociális szervezetek munkatársainak munkapiaci képzése, új módszerek terjesztése)
- A balesetet szenvedett embereket (agy-, gerincsérült) segítő elemi rehabilitációs szolgáltatás olasz modelljének bemutatása, és a magyarországi adaptáció szakmai dokumentációjának kidolgozása
- Védett foglalkoztatók menedzsment fejlesztése
- Üzleti tanácsadók és munkaerő-piaci szolgálat együttműködési hálózat kialakítása
- Minőségirányító rendszer kialakítása megváltozott munkaképességű foglalkoztatás témakörében

## **Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány<sup>37</sup>**

### ***Pályázatok***

- 4891 és 4892 - Autizmus spektrum zavarral élő személyek szakszerű védett foglalkoztatását és teljes körű ellátását biztosító majorságokban foglalkoztatott munkavállalók munkahelyének megőrzése, a majorságok fenntarthatóságának támogatása
- 4961 - A megváltozott munkaképességű személyek munkába helyezését elősegítő alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások működésének támogatása
- 4863 - A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyeket nevelők munkaerő-piaci integrációját elősegítő kísérleti program
- 4862 - Autista személyek részére alternatív munkaerő-piaci modellprogram kidolgozása
- 4841/A - A Fogyatékos tanulók foglalkoztatásának elősegítése - A Munkahelyi Gyakorlat programhoz kapcsolódó szolgáltatások megvalósítása
- 4841/B - Fogyatékos tanulók foglalkoztatásának elősegítése - A Munkahelyi Gyakorlat program bevezetése
- 4841/C - Fogyatékos tanulók foglalkoztatásának elősegítése - A Munkahelyi Gyakorlat program működtetésének támogatása
- 4872, 4871 - Intézményi Munkahelyi Gyakorlat Program alap és szakosított ellátást nyújtó intézményekben történő bevezetésének támogatása, kapcsolódó szolgáltatások megvalósítása
- 4873 - Családi Munkahelyi Gyakorlat Program megvalósításának támogatása alternatív munkaerő-piaci szolgáltatást végző civil szervezeteknél, nappali ellátást nyújtó intézményekben
- 4874, 4767 - Látássérült személyek részére rehabilitációs központok működtetése és kialakítása a Közép-dunántúli régióban, illetve a régiós központokban
- A megváltozott munkaképességű személyek ellátó alrendszerei összehangolt átalakításának programjáról szóló 2191/2006 (XI.15.) Korm. határozat 8. pontjában foglalt feladatra továbbképzési programok tematikájának kidolgozása, képzési
- 4961 - A megváltozott munkaképességű személyek munkába helyezését elősegítő alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások működésének támogatása.
- 5861 - Munkába állás elősegítése a Támogatott Foglalkoztatás® szolgáltatás biztosításával"
- Súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek szülei munkavállalásának elősegítése
- A foglalkozási rehabilitáció módszertani kérdései" az Állami Foglalkoztatási Szolgálat rehabilitációs munkatársainak és a folyamatba bekapcsolódó szakembereknek készített útmutató
- Foglalkoztatási rehabilitáció jegyzet, 2007.

---

A Munkaesély Szövetség honlapján az elkészült anyagok egy része általánosan, más része azonban csak a projektagok számára hozzáférhető

<sup>37</sup> A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány 2007-ben alakult, a Fogyatékosok Esélye Közalapítvány (FOKA) és a Fogyatékos Gyermek, tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány jogutódjaként. a projektek egy részét a FOKA hirdette meg.

## Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

### 2010

- FSZF-10121 - Fogyatékos személyek részére szociális intézményi ellátást nyújtó nem állami, nem egyházi fenntartók tevékenységének támogatása (új módszerek, eljárások bevezetése, 427 MFt)
- Kutyakiképzés 9121 - Segítő és terápiás kutyákat kiképzők foglalkoztatásának támogatása (103,7 MFt)

### 2009

- RSZGM-2009 - Rehabilitációs Szociális Gazdasági Modell-programok kidolgozása (kutatás, 30 MFt)
- FOFŐ/2008 - Megváltozott munkaképességű személyek ösztönzése a munkavállalásra, illetve a munkáltatók motiválása a megváltozott munkaképességű személyek alkalmazására (kutatás, 100 MFt)
- RESZOLG 2008 - Képzési rehabilitációt követő foglalkozási rehabilitáció (190 MFt)
- ÚJ-TRANZIT/8832 - Megváltozott munkaképességű munkavállalók nyílt munkapiaci foglalkoztatását elősegítő tranzit-foglalkoztatási modellek támogatása (400 MFt)
- 5M-Tranzit/8831 - Megváltozott munkaképességű munkavállalók munkahelymegőrzésének és tranzitfoglalkoztatásának támogatása a dotációs rendszer változásaival összefüggésben (354,6 MFt)

### 2008

- Rementor/2008 - A komplex rehabilitációval kapcsolatos rehabilitációs mentorok képzésének lebonyolítása (184,6 MFt)
- REKLUB/2008 - Álláskereső klubok országos hálózatának létrehozása fogyatékossggal élők részére (civil érdekvédelmi szervezetek számára kiírt pályázat, 65 MFt)

### 2007

- 5M/2007 - A megváltozott munkaképességű munkavállalók munkahelyének megőrzése (530 MFt)
- TF/2007 - Fogyatékkal élő és megváltozott munkaképességű munkavállalók munkaerő-piaci reintegrációja érdekében Támogatott Foglalkoztatás (c) Szolgáltatás nyújtása és a szolgáltatást végző szervezetek közötti hálózat megerősítése ( $8 \cdot 12 + 8 = 120$  MFt)
- KM/2007 - Fogyatékkal élő és megváltozott munkaképességű munkavállalók munkaerő-piaci reintegrációja érdekében Komplex munkaközvetítő és tanácsadó szolgáltatási program megvalósítására és a szolgáltatást végző szervezetek közötti hálózat megerősítése ( $11 \cdot 10 + 8 = 118$  MFt)

### 2006

- MAKK/2006 - Munkáltatókat az akkreditációra felkészítő támogatási program (78,8 MFt)
- MAKK/06 - Civil szervezetek rehabilitációs foglalkoztatásának akkreditációra való felkészülését elősegítő" támogatási program megvalósítása (78,7 MFt)

### 2004

- REFO KM/2004 - Pályázat a fogyatékkal élő és megváltozott munkaképességű munkavállalók munkaerő-piaci reintegrációja érdekében Komplex munkaközvetítő és tanácsadó szolgáltatási program megvalósítására
- Pályázat fogyatékkal élő és megváltozott munkaképességű munkavállalók munkaerő-piaci reintegrációja érdekében Támogatott Foglalkoztatás (c) Szolgáltatást nyújtó szervezetek kialakítására
- FR/2004-2- Foglalkozási Rehabilitáció Fejlesztése (célszervezetek, szociális foglalkoztatók és megváltozott munkaképességűeket nagy arányban foglalkoztató gazdálkodó szervezetek számára,  $120 + 89,3$  MFt)